

*Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav etnologie*

Diplomová práce

Sven Czastka

Revitalizace města - Interakce veřejné správy a obyvatel měst

Revitalising the city – Interaction of the municipality and the citizens

Praha, 2010

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.

Poděkování

Děkuji PhDr. Zdeňku Uherkovi, CSc. za jeho odborné vedení, ochotu, trpělivost a cenné rady při zpracování diplomové práce. Rovněž jsem zavázán všem ostatním, kteří mi poskytli jakoukoli pomoc pro její úspěšné dokončení.

Prohlášení o samostatném vypracování diplomové práce

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod odborným vedením PhDr. Zdeňka Uherka, CSc. a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Děčíně, dne 25. července 2010

podpis

Anotace

Současný vývoj evropských měst, především těch postindustriálních, se nese v duchu revitalizace. Tento proces probíhá v západní Evropě a ve Spojených státech Amerických již mnoho let, avšak v českých městech jde o poměrně nový fenomén. Revitalizace neboli obnova města je složitý děj, zahrnující mnoho zainteresovaných osob a skupin nepřetržitě oscilující mezi stavební činností a ožíváním vztahů u obyvatel města a jejich sounáležitosti s ním. V této práci jsem se zaměřil na interakci mezi hlavními aktéry v krajském městě Ústí nad Labem, kterými jsem identifikoval správu města a ústecké občanské spolky.

Cílem této diplomové práce bylo vymezit pojem revitalizace a možné konotace při jeho používání v souvislosti s městy a konkrétní aplikaci v Ústí nad Labem, popsat správu města Ústí nad Labem a ústecké spolky jako aktéry revitalizace a současný vztah mezi nimi a stanovit v závěru doporučení pro možnou lepší vzájemně výhodnou spolupráci.

V průběhu zúčastněného pozorování a z dotazníkového šetření se ukázalo, že v Ústí nad Labem není revitalizací, přičemž používání tohoto pojmu je u správy města běžné, sledován určitý definovaný stav města a jeho společnosti, ale současně také, že ve městě existuje silný potenciál k dobré spolupráci sledovaných aktérů.

Klíčová slova

město, revitalizace, lokální identita, spolupráce, správa města, spolky, interakce

Anotation

Current development in those European cities affected by its post-industrial history is designated as revitalisation. However, since many years this process has taken place in Western Europe and in the United States of America, in Czech towns has been this phenomenon quite new. Revitalisation or city revival is a complicated action encompassing different stakeholders, oscillating consecutively between construction of buildings and regeneration of citizens and their local identification. In this diploma thesis I focused on an interaction between main participants in the capital city of Usti Region – the City of Ústí nad Labem. I have identified the city administration, the city council and the civic associations and clubs as main city players.

The aim of this diploma thesis was to determine the notion of revitalization and possible connotations of its usage related to cities and a concrete application in Ústí nad Labem. Furthermore to describe relations and acting of the city administration, the city council and the associations and clubs as stakeholders in the process of revitalisation. In the conclusion of this thesis I offered a few suggestions for possible more beneficent cooperation of both sides.

In the course of participated observation and from the results of the inquiry has come out, that in Ústí nad Labem the term revitalisation, used mainly by the city administration and the city council, is not connected with a specific determined condition of the city and its society. There exists a strong potential for good cooperation though.

Key words

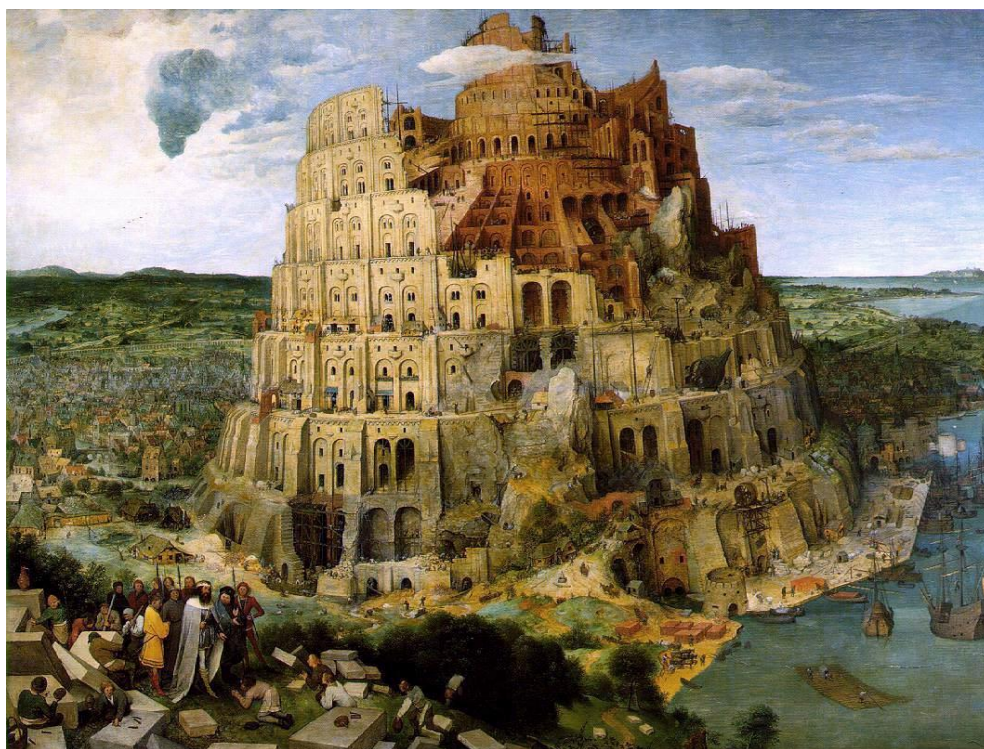
city, revitalisation, local identity, cooperation, city administration, city council, association, interaction

Obsah

1. Úvod	8
2. Cíl a struktura práce	13
2.1. cíl práce	13
2.2. struktura práce.....	15
3. Teoretická část	17
3.1. zdroje literatury	17
3.2. vazba práce na urbánní antropologii	20
3.2.1. vývoj urbánní antropologie.....	20
3.2.2. reflexe současných konceptů v práci	24
3.3. vymezení klíčových pojmů	28
3.3.1. město	28
3.3.2. revitalizace.....	30
4. Empirická část	43
4.1. město Ústí nad Labem – seznámení a reálie	43
4.1.1. poloha, infrastruktura	43
4.1.2. historie	44
4.1.3. obyvatelstvo	49
4.2. vstup do terénu	52
4.3. aktéři.....	55
4.3.1. veřejná správa.....	55
4.3.2. spolky	79
4.4. interakce aktérů	85
4.5. dotazníkové šetření.....	94
4.5.1. tvorba dotazníku a sběr dat	94
4.5.2. struktura dotazníku	95
4.5.3. povaha sledovaného souboru.....	97
4.5.4. výsledky dotazníkové šetření.....	98
5. Závěr	110
Použitá literatura	114
Přílohy	121

„Celá země byla jednotná v řeči i v činech. Když táhli na východ, našli v zemi Šinearů plán a usadili se tam. Tu si řekli vespolek: „Nuže, nadělejme cihel a důkladně je vypalme“. Cihly měli namísto kamene a asphalt místo hlíny. Nato řekli: „Nuže vybudujme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno a nebudeme rozptýleni po celé zemi“. I sestoupil Hospodin, aby shlédl město i věž, které synové lidští budovali.

Hospodin řekl: „Hle, jsou jeden lid a všichni mají jednu řeč. A toto je teprve začátek jejich díla. Pak nebudou chtít ustoupit od ničeho, co si usmyslí provést. Nuže, sestoupíme a zmateme jim řeč, aby ji navzájem nerozuměli“. I rozebral je Hospodin po celé zemi, takže upustili od budování města. Proto se jeho jméno nazývá Babel. (To je Zmatek), že tam Hospodin zmátl řeč veškeré země a lid rozebral po celé zemi. 1 Mojžíš 11).

Obr. č. 1 - Stavba babylonské věže, Peter Brueghel, 1563.

1. Úvod

Město představuje neodmyslitelnou součást sídelní struktury lidské společnosti, jak té historické, tak současné. Starověké městské státy, budované v úrodných oblastech povodí řek daly základ pro odlišování venkovského prostředí od městského. Lidstvo si od té doby buduje specifická kulturní schémata spojená právě s tímto sídelním typem, která se liší v závislosti na čase či prostoru. Obyvatelé předkolumbovského města Jižní Ameriky měli jistě osobitý systém jeho správy, rozdílný od správy uplatňované v současném severočeském velkoměstě. Co mají města ale společné, je kolektivní aktivita obyvatel měst při jejich budování a v určité fázi jejich existence též nutné obnově (revitalizaci).

Již starozákonní příběh o stavbě babylonské věže vypráví o společné snaze lidí vybudovat město s věží sahající do nebe. Bůh ovšem jejich pýchu potrestal, zmátl jazyky stavitelů, kteří pak nebyli schopni dílo dokončit.

Přestože se jedná o biblický příběh, realitou je, že můžeme i dnes pozorovat častou neschopnost městské společnosti vzájemně komunikovat při utváření sociálního prostředí. Tento nedostatek je viditelný zejména v postindustriálních oblastech a městech. Vlivem dějů minulých, jsou taková místa v úpadku, který se projevuje na celkovém „zdraví“ měst a vztahů mezi jejich obyvateli.

Výrazný faktor mající vliv na nynější potřebu nového formování měst, představovalo dění ve 20. století plné zvrátů a změn. Národnostní mapa Evropy byla několikrát významně přepsána, alespoň v některých regionech. Obyvatelstvo v příhraničí české kotliny se změnilo téměř ze dne na den. A to hned dvakrát. Poprvé před první světovou válkou a podruhé po ní, po roce 1945.

Na Ústecku, zkoumané lokalitě, pramení současné problémy z historicky chybějících vztahů obyvatel se svým okolím. Kořeny nefunkčnosti některých společenských jevů, jako je zájem participovat na veřejném dění nebo třeba ochrana životního prostředí lze s určitostí hledat v pohybu obyvatelstva, který nastal od druhé poloviny 40. let 20. stol., „ten vytvořil velmi pestrnou strukturu obyvatelstva, v níž nescházely ani nejrozumnější asociální živly“ uvádí Radvanovský (1998). Domnívá se zároveň, že chybí sepětí nově příchozích obyvatel s pohraničním regionem, když říká že „noví osídlenci však jen velmi postupně a pomalu překonávali nejrozumnější národnostní, zvykové, náboženské i sociální rozdíly a hledali svůj vztah ke kraji, který se měl stát jejich novým domovem“.

Severní Čechy, především Ústecký, dále Liberecký a Karlovarský kraj jsou dodnes silně stigmatizovány poválečnou výměnou obyvatelstva a následnou silnou industrializací. Ta se sice začala rozbíhat již počátkem 20. století (podnikatelské osobnosti jako Petschek, Weinmann, Mareš), ale až v 50. letech nabral na obrátkách její exploatační charakter. Na továrny podnikatelů první republiky navázalo socialistické budování válkou poničené vlasti. Ovšem živelné. Stavěly se především železozpracující podniky a elektrárny, Mostecko se stalou zásobárnou hnědého uhlí pro celou republiku, na Ústecku kralovala díky energetickým a surovinovým zdrojům chemie.

Snaha neustále předhánět sebe sama hnala dělníky, resp. socialistické plánovače k bezuzdné exploataci přírodních i lidských zdrojů. V post-komunistických zemích byl tak před rokem 1989 narušen minulým společensko-politickým uspořádáním ustálený kulturní život a panující vztahy mezi obyvateli. Životní prostředí, ve významu přesahujícím rámec ryze ekologického chápání, bylo systematicky zneužíváno ve jménu národních zájmů. Paradoxně měla průmyslová výroba a energetika, poškozující obyvatele v regionech, přispět ke zvýšení životní úrovně populace v bývalém Československu (Kaiserová, K., Kaiser, V. a kol., 1995).

V okolí měst vyrůstaly hnědouhelné doly a přímo ve městech továrny, tak jako tomu bylo v Ústí nad Labem, Mostě či Litvínově.

To zavdalo podnět k negativnímu vnímání prostředí měst a jejich okolí Severočeské hnědouhelné pánve, které trvá dodnes. Můžeme se oprávněně domnívat, že ke změně v nějakém blízkém časovém horizontu nedojde. Máme před sebou tedy velmi silně průmyslový region. Řekne-li se Ústí nad Labem, v myslích českých obyvatel se jedná o synonymum pro „ošklivost, špínu, zápach, smog, znečištěné životní prostředí“. Z rozhovorů, které jsem vedl s některými návštěvníky města, vyplynulo, že tato představa je silně zakořeněna především v myslích těch, kteří město Ústí nad Labem nikdy nenavštívili. Například architektka z pražské architektonické kanceláře v roce 2008, se na své první návštěvě v Ústí nad Labem, svěřila s negativním vnímáním města jejími kolegy. „*Když jsem jela do Ústí na pracovní jednání, ptali se mě kolegové, co v tom špinavém koutě mám proboha za zakázku?*“ (D. H., 37 let, Vš).

Laická veřejnost je na severu Čech zvyklá vnímat postiženou a narušenou krajinu. Také jistě díky ekologickým tématům, která jsou dnes ve společnosti hojně frekventována a kvalita a ochrana životního prostředí se promítá do mnoha složek denního života občanů měst (čistota ovzduší a vodních toků, ochrana krajiny při významných infrastrukturních stavbách atp.).

Troufám si ale říci, že společenská rovina životního prostředí je u laické veřejnosti vnímána jen zřídka. Trefně to vyjádřil Jan Žemlička, autor tepelně-technického konceptu Národní technické knihovny, jehož názor vyslovený během společného rozhovoru si dovoluji parafrázovat „*Dokud soused nebude umět pozdravit souseda, je zbytečné bavit se o ekologii*“. Avšak i vztah k městu, identita obyvatel a image města jsou postiženy podobně jako krajina. Při bližším zkoumání se ukazuje, že zásah do struktury zdejšího obyvatelstva je výrazně patrný na ekonomických, sociálních i kulturních charakteristikách. Jak upozorňuje Šašková

(2005) „V této oblasti došlo k výraznému narušení plynulosti sociálního času, mezigenerační vazby v lokalitě byly zpřetrhány. Výsledkem je chování Ústečanů směřující spíše k utilitárnímu využívání místních podmínek a lhostejnosti k danému prostředí než k osobní angažovanosti v zájmu lokality.“

Demonstrujme to konkrétně na převládajícím způsobu bydlení na severu Čech. Duch kolektivního spoluzití v monstrózních panelových domech, či tzv. koldomech (Holáňová, 2008) (např. v Litvínově) byl v době jejich výstavby určujícím ideovým směrem pro architekty a urbanisty východního bloku. Jak ale například dokládají Pargač, Tomandl (1995), přes vysokou koncentraci lidí na jednom místě, nedošlo současně ke zvýšené kooperaci obyvatel těchto domů.

A právě kooperace je dnes hlavním ideovým proudem při revitalizacích měst. Spolupráce veřejné správy s obyvateli je považována za klíčovou pro zdárný rozvoj. Blažek (2008) zdůrazňuje, že „vzájemná spolupráce celé škály místních či regionálních aktérů založených na vzájemné důvěře je prvkem současných institucionálních teorií regionálního rozvoje.“

Vzájemná důvěra je velmi „křehkým kapitálem“, který je potřeba budovat a opečovávat. Ve sledovaném městě je spolupráce založená na kontaktech pracovníků správy města a politiků s veřejností teprve v plenkách. Při pozorování aktérů během setkávání nad revitalizačními tématy bylo patrné, že důvěra je něco, co se musí teprve nastolit.

Podobný stav je dnes i v nedalekých saských městech. Podobným historickým vlivům byla vystavena i sídla přilehlá ke Krušným horám a řece Labi, dvěma přírodními spojnici Čech a Saska, v tehdejší Německé demokratické republice. Tato skutečnost je pro moji práci velmi důležitá. Uvádím v ní totiž příklady z měst ležících v českých i německých hraničních regionech. Srovnání s příhraničím je z historicko-sociálního hlediska příhodné. Jak uvádí Houžvička (1995) „České pohraničí má (v těchto souvislostech) stále důležitější roli, neboť je

místem ekonomického transferu, ztrácí charakter „koncového“ území a s otevřením hranic získává důležité ekonomicko-politické dimenze, jež otvírají možnosti jeho revitalizace“.

Volně prostupná hranice opravdu hraje důležitou roli v myslích obyvatel těchto regionů. Vždy se totiž do přemýšlení o vlastním životním prostředí, do něhož vstupují různí aktéři, počítá i s návštěvníky zpoza hranice. Turisté jsou zde již dobře etablováni a v poslední době přicházejí i němečtí občané, kteří se v tomto regionu natrvalo usazují. Přinášejí s sebou vlastní kulturní vzorce, které nejbližší okolí tzn. spoluobčany, ovlivní v utváření vztahů k nim ale i mezi „starousedlíky“ samými. Nové dimenze vztahů, možnosti vzájemného poznávání etnik žijících „na hranici“ a tím i revitalizace vlastní identity mi při pozorování vztahu zástupců veřejné správy a obyvatel měst byli patrné. Život v hraničním regionu má svoji specifičnost, protože podíváme-li se do měst dále v západní Evropě, zjistíme, že tam se situace vyvíjela jinak, ovšem také ne vždy utěšeně. Plánování měst, architektura, sídelní a mezilidské struktury byly například zasaženy globalizací již od sedmdesátých let 20. století (Heinz, 2008).

2. Cíl a struktura práce

2.1. cíl práce

Protože ve městě a s městem pracuji, rozhodl jsem se popsat vztahy panující ve městě mezi hlavními aktéry. Cítil jsem, že budování vztahů mezi správou města a jeho obyvateli není pevně zakotveno v jejich denním životě, což může přinášet disfunkčnosti interakce veřejné správy a obyvatel měst, pro tuto práci zastoupených spolky. Obojí aktéry chápu jako významné skupiny s možností ovlivňovat chod městských záležitostí.

Téma revitalizace města jsem si vybral coby aktuální proces aplikovaný v mnoha postindustriálních evropských městech. Při psaní této práce, jsem ze znalosti prostředí v Ústí nad Labem předpokládal, že revitalizace je frekventovaným pojmem především u správy města, a to pro konkrétní investiční akce. Součástí předpokladu bylo, že rámec, ve kterém je tento pojem v Ústí nad Labem užíván, je tvořen dílčími prvky bez uceleného konceptu a směřování, nezahrnujícího různorodé složky revitalizace a důležité městské aktéry.

Tento předpoklad byl vystavěn na hypotéze, že revitalizace neboli obnova města může nabývat podobu ryze stavební či si může také klást za cíl „oživení“ vztahů nejen mezi obyvateli samotnými ale i jejich vztahu k městu.

Bianchini a Schwengel (1991, cit. Bitušíková, 2007) rozlišují v tomto kontextu mezi přístupy měst k procesu ožívování podle zvoleného nosného tématu a to na americký a evropský model. Ve Spojených státech amerických se města při revitalizacích soustředí především na obnovu chátrajících budov a na jejich přeměnu na moderní, výstavní obchodní a společenská centra (Falk, 2006; Short, R. J. et al., 1997).

Evropský přístup se oproti tomu silně koncentruje na rozvoj lokální kultury a kreativity a to od 80. let 20. století (Stevenson, 2003, cit. Bitušíková, 2007). Při jeho uplatňování se postupuje od shora dolů, takže plánování a rozhodování je přeneseno na složky

rozhodující za občany v zastupitelských demokraciích. Ověřit si použití prvků z obou přístupů u městské správy v Ústí nad Labem, zamyslet se, který z nich je ve městě patrnější, či jak jsou využívány části obou zmíněných ve zkoumané lokalitě, jsem se pokoušel v druhé části této diplomové práce.

V souvislosti s výše zmíněným, pro mne byla výzvou nejasná definice pojmu revitalizace, resp. možnosti jejího různého chápání obecně v českém prostředí. Jak tento pojem chápou a co si pod ním představují zvolení aktéři, jsem zjišťoval přímo mezi zastupiteli města a reprezentanty téměř čtyřicítky činných ústeckých spolků.

Mým cílem tedy bylo „vymezit pojem revitalizace a možné konotace při jeho používání v souvislosti s městy a konkrétní aplikaci v Ústí nad Labem“,

„popsat správu města Ústí nad Labem a ústecké spolky jako aktéry revitalizace a současný vztah mezi nimi“ a

„stanovit v závěru doporučení pro možnou lepší vzájemně výhodnou spolupráci“.

Na různých místech práce poukazuji na důležitost fungování koalicí a možné důsledky jejich nefunkčnosti na příkladu administrativního sídla Ústeckého kraje, města Ústí nad Labem. Za důležité považuji nezapomenout na historické a regionální souvislosti a také komparaci. Porovnával jsem proto situaci v Ústí nad Labem s tou u veřejné správy a občanských spolků ve dvou saských městech – Lipsku a Drážďanech.

V rámci této diplomové práce používám dále pojem průzkum pro provedená empirická zjišťování. Záměrně se zdržuji použití slova výzkum, neboť to by vyžadovalo daleko detailnější a teoreticky více podpořenou činnost, než představuje tato víceméně sondážní diplomová práce. Chápu ji v souladu s Reichelem (2009) jako „samostatnou etapu

výzkumu“. Na tu by v budoucnu mohly navázat další etapy v rámci řádně vedeného výzkumu a přispět tak lépe k poznání konkrétních i obecných revitalizačních procesů.

2.2. struktura práce

V první části diplomové práce jsem nastínil vývoj urbánní sociologie a etnologie a příbuzných disciplín, jako rámec, do kterého jsem následně zasazoval svoje úvahy a zjištění. Konkrétně jsem při psaní vycházel z přístupu, který zastává Michéle de la Pradelle (1996), jejíž popis vyšel v Českém lidu, a který se mi zdálo vhodné také aplikovat. Jelikož my byly autorčiny myšlenky inspirací a průvodcem v průběhu psaní, pokusil jsem se aplikovat její přístup na stanovení předmětu průzkumu i na něj samotný. Autorka totiž chápe urbánní etnologii jako zkoumání vztahů mezi aktéry, kteří nejsou izolovaní a kteří stále vstupují do vzájemných interakcí. Jak tento proces vypadá v Ústí nad Labem, jsem se snažil přiblížit touto diplomovou prací.

Dále jsem se v teoretické části zaměřil obšírněji na vymezení pojmu revitalizace a prvků, z kterých sestává, neboť elementů, které do tohoto konceptu můžeme zařadit je mnoho. Vybrat ty vhodné pro etnologii bylo cílem zhodnocení stavu bádání a literatury o revitalizacích měst z kulturního, sociologického, urbanistického a etnologického pohledu.

V druhé části jsem popsal město Ústí nad Labem pomocí jeho reálií. Dále jsem vymezil aktéry, kterými se tato práce zabývá (veřejná správa x spolky) a snažil se vykreslit vztahy mezi nimi při vytváření města. Město pro mě bylo místem pozorování (locus), následně pak předmětem komparací a generalizací (focus)ⁱ (Kokot W., Hengartner T., Wildner K., (HG.), 2000). V hlavní části práce jsem se zaměřil především na činnost veřejné správy a vztahy mezi správou měst a občanskými skupinami ve zkoumaném krajském městě Ústí nad Labem. Město, tedy jeho správa, vnímá nízkou míru participace obyvatel na

---

ⁱ „Als räumlich abgegrenzte Einheit bildet „Stadt“ allenfalls den Schauplatz (locus) der meisten ethnologisch-völkundlichen Forschungen, nicht jedoch deren Gegenstand (focus).“

veřejném dění, což dokazuje i důležitý dokument *Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015*. V něm se uvádí, že „zapojení obyvatel zejména do aktuálního dění ve městě a rozhodování o jeho budoucnosti je slabé a nahodilé“. Zajímalo mne v této souvislosti, jak mnou zvolení aktéři vnímají svoji roli v městském společenském životě a jaké představy mají o významu revitalizace pro město Ústí nad Labem.

Mou snahou bylo ukázat, co vše je možno revitalizací chápat a na jaké společenské aspekty, se různí autoři, zabývající se touto problematikou, odvolávají. Prakticky, myslím, může tato práce pomoci pracovníkům veřejné správy, kteří se s revitalizací každodenně střetávají, rozšířit si obzor o úhel pohledu, který možná nevnímají a zástupcům veřejnosti resp. spolků přiblížit fungování správy jejich města. Celý průběh průzkumu byl také osobním přínosem pro mne, protože jsem mohl lépe poznat vnímání problémů města u obou dále popisovaných skupin.

V závěru jsem shrnul problematiku revitalizace a působení obou významných aktérů s doporučeními pro obě strany k lepšímu vzájemnému pochopení a tedy zefektivnění jejich aktivit.

Hlavním nástrojem mi bylo zúčastněné pozorování doplněné face-to-face interview a dotazníkovým šetřením. Mé poznatky vycházely z osobní reflexe. Pozorování a rozhovory v Ústí nad Labem byly pořizovány a zaznamenávány během mé pracovní činnosti na Magistrátu města Ústí nad Labem. Komparace s německými městy vycházejí zase ze zkušenosti se správou měst Lipska a Drážďan, kde jsem vždy 4 měsíce, během mé stážeⁱⁱ, metodou zúčastněného pozorování sledoval vztahy ve městě.

ⁱⁱ Pozorování jsem prováděl během mého pobytu ve zmíněných saských městech v rámci stipendia nadace Robert Bosch Stiftung, programu Völkerverständigung – Stipendium für Nachwuchsführungskräfte aus Mitteleuropa. V Lipsku jsem se mohl účastnit od října 2008 do ledna 2009 práce úřadu Amt für Stadterneuerung und Wohnungsbauförderung. Jednak jsem mohl sledovat jak probíhá práce v kanceláři a jaké obrazy o veřejnosti si vytvářejí pracovníci úřadu, ale také přímou interakci s občany při návštěvách v terénu, tzn. v městské části Leipziger Osten.

3. Teoretická část

Tato kapitola přináší teoretický přehled nezbytný pro zkoumání vztahů mezi jednotlivými aktéry aktivními v rozvoji a revitalizaci města, na který budou navazovat popisy pozorování a z nich následně vyplývající zjištění popsaná v empirické části.

Nejprve zde hodnotím literaturu zabývající se danou problematikou, následně nastiňuji vývoj disciplíny. Tento přehled považuji za potřebný jako základ a úvod pro deskripci přístupu etnologky Michéle de la Pradelle, který mi sloužil jako indikátor směru, jímž jsem svoji práci směřoval. Snažil jsem se aplikovat její koncept pro současný etnologický výzkum na město Ústí nad Labem a ověřit tak jeho životaschopnost v praxi. V poslední části této kapitoly definuji základní pojmy město a revitalizace.

3.1. zdroje literatury

K tématu města se v českých kruzích vyjadřují především sociologové, urbanisté či architekti a vznikají i mezioborové texty. V Německu, Velké Británii či Spojených státech je tradice bádání o městě v oboru etnologie a antropologie delší a množství literatury větší. Anglosaská literatura pro mne byla též jazykově dostupná. Informace k revitalizacím měst jsem tedy čerpal často ze zahraniční literatury. Mnoho prací lze nalézt v knihovně Ústavu etnologie Filosofické fakulty či v Geografické knihovně Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Práce sociologické či z oblasti regionálního rozvoje jsou zastoupeny hojně v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem. Některou literaturu, nedostupnou v českých knihovnách jsem studoval v Sächsische Landesbibliothek v Drážďanech. Tituly věnované marketingu měst, jejich rozvoji a spolkovému životu jsem také využíval v knihovně úřadu Amt für Stadterneuerung und Wohnungsbauförderung - Stadt Leipzig. Zdrojem, který

Další 4 měsíce až do května 2009 jsem strávil v Drážďanech na městském oddělení Hauptabteilung Mobilität. Zde mi bylo umožněno opět přihlížet vytváření konceptů široké mobility obyvatel v městském prostoru a účastnit se mnoha jednání s občany a zástupci zájmových sdružení. I zde jsem měl příležitost nasbírat spoustu inspirací pro moji diplomovou práci. Děkuji tímto nadaci Roberta Bosche i městům Lipsko a Drážďany za tuto možnost.

stojí za zmínku je publikační činnost Spolkového centra občansko-politického vzdělávání (Bundeszentrale für politische Bildung). „Vzdělávání bpb má motivovat a iniciovat občanky a občany, aby se kriticky zabývali politickými a společenskými otázkami a aby se aktivně účastnili politického života“ (*Úkoly, cíle a aktivity*). Z několika prací této instituce věnovaných městu, jsem získal nové poznatky ohledně vztahu Čechů a Němců a o současném trendu ve správě měst.

Také jsem navštěvoval knihovnu Státního okresního archivu v Děčíně. Zde jsem pracoval s časopisem Český lid. V Archivu města Ústí nad Labem jsem prostudoval historické materiály o spolcích působících v Ústí nad Labem. K dispozici jsem měl i tiskoviny vydávané spolky a samosprávou ve městech Drážďany a Lipsko, které se právě k tomuto tématu vyjadřují. Z nich jsem vycházel při mých komparacích.

Dále jsem používal literaturu z elektronických databází, konkrétně z databází JESTOR a Blackwell Publishing, dostupných ze sítě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Z těchto zdrojů mi posloužily texty z různých oborů a časopisů, například *American Anthropologist*, *Review of Policy Research*, *Transactions of the Institute of British Geographers* nebo *Journal of Architectural Education* a další.

Stejně důležitá pro mne byla účast na několika odborných konferencích a seminářích věnovaných revitalizacím a obnovám měst či spolupráci veřejnosti a veřejné správy. Byly to konference Bürgergesellschaft - Workshop (Hannover 2008, pořadatel VHW), Stadtentwicklungsplanung in Zeiten zunehmender Fragmentierung (Berlin 2009, pořadatel DIFU), Leeres Land, Bunte Stadt (Berlin 2009, pořadatel IOER – Leibnitz Institut), Leitbild – Kreative Stadt (Urfeld 2009, pořadatel Konrad Adenauer Stiftung). Materiály z těchto akcí mi poskytly mnoho cenných podnětů při zpracovávání vztahů panujících mezi správou měst a jejich obyvateli.

Nezbytným nástrojem mi byl internet. Toto médium získalo dnes neodmyslitelnou informační hodnotu. Po střízlivém zhodnocení zdroje bylo možno používat texty jinak pro autora této práce nedostupné. Příkladem je sborník z konference City Futures, konané v Madridu v roce 2009.

Ve své práci jsem používal jako zdroje také periodika - noviny a časopisy. Z odborných to byly časopisy Český lid a Lidé města. Z lokálních pak Městské noviny vydávané Magistrátem města Ústí nad Labem přinášející obrázek města vytvářený jedním z popisovaných aktérů – městskou správou. Ty jsem získával v archivu Magistrátu města Ústí nad Labem. Odborný, ale i denní tisk, se vyjadřuje k tématům rozvoje měst mnohými články či aktualitami. Jmenujme Ústecký deník vydavatelství Vltava-Labe-Press, a.s. Jeho autoři sledují dění v krajském městě velmi bedlivě a přinášejí o něm zprávy podrobené potřebě informovat často skandálně. Tím významným způsobem formují a vytvářejí názory čtenářů - veřejný názor. Zprávy z deníku jsem tedy použil k zachycení autentického dění ve městě.

3.2. vazba práce na urbánní antropologii

3.2.1. vývoj urbánní antropologie

Zaměření etnologie na urbánní prostor může stále vyvolávat přesvědčení o možném odbočení od původního předmětu výzkumu této vědy. Etnologie se jako věda původně městskému prostoru nevěnovala a stále je tedy potřeba připomínat, že i na tomto poli má plné uplatnění, jak o tom hovoří například Pradelle (1996), když říká, že „urbánní antropologie bývá považována za jistý způsob rozšíření disciplíny, který je nutno upřesnit.“ Hannerz (1980) ji považuje za uznatelnou specializaci, ale současně za integrální část antropologie. Urbánní etnologie je poměrně mladým odvětvím disciplíny, které si stále musí hledat svoji pevnou pozici. Zaměření etnologie na urbánní prostor se objevuje od 20. let dvacátého století, a přesto je teprve až od let 70. zastoupena prvním titulem nesoucím název Urban Anthropology a stejnojmenným žurnálem.

Dále uvádím stručný chronologický přehled směrů, které v etnologii nebo etnologii příbuzných disciplínách studovaly městské prostředí. Považuji tuto pasáž za důležitý úvod pro následné zarámování mé práce v etnologickém prostředí.

Mezi prvními opanovala pole urbánního bádání Chicagská škola. Předmětem zájmu vědců byla velkoměsta, migranti a rozšířená chudoba. Její představitelé R. E. Park a E. W. Burgess jako první v klasickém díle *The City* (1925) upozornili na možnost věnovat se motivům, které se v městském prostředí nabízejí. Byla zde také představena teorie soustředných zón.

Louis Wirth, pak pokračoval v teoriích ekologické sociologie svojí esejí *Urbanism as a way of Life*. Wirth (1938) proslul svojí definicí města, které vidí jako „relativně velké, husté a trvalé uskupení nestejnorodých individuí“. Její platnost potvrzuje i tato práce, která se zabývá právě onou různorodostí vytvářející vztahy ovlivňující život ve městě.

Abstraktní empirismus je pak novým směrem působícím v americké sociologii. Zaměřoval se na menší města a jejich komunity. Hlavní jsou dvě výzkumné metody a to *face-to-face* a *network analysis*. Za představitele jmenujme např. Roberta S. Lynda s manželkou Helen (Middletown, 1929), Caroline Ware (Greenwich Village, 1935) (Bitušíková, 2003b).

V Anglii se britští antropologové, na rozdíl od amerických badatelů, zaměřovali na koloniální města v Africe. Podle Bitušíkové byla britská sociální antropologie vždy zaměřená spíše na komparace než na kulturu samou. Již ve 40. letech se například jednalo o výzkumy migrace a urbanizace (Kokot, W., Hengartner, T., Wildner, K., (Hg.), 2000).

Až do 50. let se témata týkající se města objevovala zřídka a hledala především „venkovské v městském“. Přístupy německých badatelů A. Spamera, Will-Ericha Peuckerta, jinak sběratele lidové slovesnosti, nebo Leopolda Schmidta nebyli rozdílem (Kokot, W., Hengartner, T., Wildner, K., (Hg.), 2000).

V poválečném období se městu a urbanizovanému prostředí začaly věnovat žačky Bronislava Malinowskeho a Franze Boase. Margaret Meadowá (And Keep Your Powder Dry: An Anthropologist Looks at America, 1946), Ruth Benedict (The Chrysanthemum and the Sword, 1946) a Hortense Powdermaker (Hollywood: The Dream Factory: An Anthropologist Looks at the Movie-Makers, 1950).

Obr. č. 2 - Fotografie spojující stavbu s uměním. Obraz původních obyvatel přestavovaného sídliště měl být umístěn v novostavbě na schodišti, aby starousedlíci byli vzpomínkou novým obyvatelům.

Reprezentantky směru „Cultur and Personality“ „sledovaly především problematiku národního charakteru“ (Bitušíková, 2003b). S rozdělením světa na západní a východní mocnosti došlo i k rozštěpení vědeckých přístupů. Na západě to byl neo-weberianismus a na východě marxismus, které udávaly směr. Podle Musila (2003) byly zmíněné teorie pro badatele žijící a tvořící v opačných politických poměrech vice versa velmi přitažlivé.

Po dlouhou dobu zůstávalo zkoumání města vnímáno jako výzkum prostorově uzavřené jednotky. Mezník představuje založení časopisu Urban Anthropology v roce 1972. Od této doby se urbánní antropologie již neopomenutelně hlásí o svoje místo na slunci. Vydavatel a autoři časopisu požadují začlenění zkoumání města do nadlokálních a mezinárodních souvislostí (Kokot, W., Hengartner, T., Wildner, K., (Hg.), 2000). Opravdový rozvoj tak zažívá urbánní antropologie v 70. a 80. letech 20. století.

V českém prostředí se objevují první práce tohoto druhu v 50. letech 20. století. Zpočátku je bádání stigmatizováno dobou a převažují výzkumy dělnické třídy. Pozornost je pak obrácena na velkoměsta jako Praha a Brno. Z autorů můžeme jmenovat Skalníkovou, Popelku, Sirovátku, Altmana, Uherka, Moravcovou, Pargače a další. Ze sociologů uveďme Musila, Illnera nebo Dostála. Neopomeňme ani slovenské kolegy Leščáka, Luthera, Popelkovou, Salnera a Bitušíkovou (Bitušíková, 2003b), kteří se věnovali vývoji v Bratislavě, městům v Bílých Karpatech a Banské Bystrici.

Nejen sociologové a etnologové mají zájem o městské prostředí. Poznávání města je mezioborovou disciplínou. Město nejsou pouze izolované skupiny lidí, budov, ulic institucí, sídlišť. Budovy představují zázemí pro lidské interakce odehrávající se na ulicích a sídlištích. Lidé vytvářejí instituce a naplňují je funkcemi. Holistické pojetí města je více než žádoucí. Většina autorů tento přesah respektuje a zohledňuje.

Města jsou, tvarována zejména architekty – urbanisty, odborníky na stavby budov a městských prostor. Architektura je vědním oborem, který „nejvíce viditelně“ aplikuje své závěry na městské prostředí. Prostředím myslím nejen vyplnění ploch mezi budovami ulicemi, náměstími, parky ale především lidmi. Tohoto aspektu si architekti také začali všímat. Zajímavý je pohled dánského autora Jana Gehla. Ten propojuje architekturu se sociologií (Gehl, 2000). Snaží se ukázat, že vhodným projektováním měst se dají ovlivnit sociologické pochody ve městech tak, aby byla živější a poskytovala větší kvalitu života. Nebylo tomu tak vždy. Dle názoru *Gehla*, který jak myslím, můžeme v obecné rovině akceptovat, byla středověká města více dílem „ulice“, než tomu bylo v jiných epochách. Vznikala podle potřeb obyvatel. S vědomým plánováním měst, tzn. vytvářením celistvé komplexní struktury, se setkáváme teprve od renesance.ⁱⁱⁱ To potvrzuje i Hrůza (1977), když hovoří o tom, že „na rozdíl od předcházejícího středověkého gotického města, které vznikalo adicí jednotlivých článků, bylo město renesanční především jedním záměrně formovaným útvarem“. Architektura ovšem není pouze hmotové řešení měst. Působení intelektuálů na architekturu a městskou společnost bylo a dodnes je dobře čitelné. Jmenujme jen kupříkladu Karla Teigehe, výraznou osobnost českého konstruktivismu a funkcionalismu. Tento literát se zabýval například také sociologií architektury.

Další vědecké obory se také městu nevyhýbají a společenskovědní úhel pohledu do svých studií začleňují i geografové, ekonomové či historici. Jmenný seznam autorů by na tomto místě mohl být velmi dlouhý, což pro účely této práce není podstatné. Podstatné ovšem je, že při zkoumání města a života v něm je potřeba se zabývat názory napříč vědními disciplínami.

ⁱⁱⁱ „Odborné plánování, jak je známe dnes, kdy odborníci navrhnu města na papíře a v modelech, aby je později vybudovali a předali hotové, má svůj původ v renesanci. Projektování a projektanti existovali i v některých předchozích obdobích, jak je zřejmé na množství řeckých a římských měst, ale s výjimkou malé skupiny plánovaných pozdně středověkých kolonizačních měst rostla města v období zhruba od roku 500 do roku 1500 bez plánů v pravém slova smyslu. Rozvíjela se tam, kde byla potřebná, utvářeli je obyvatelé města přímo při stavbě budov“ (Gehl, 2000).

3.2.2. reflexe současných konceptů v práci

Dnes je městská etnologie, antropologie či sociologie samostatným směrem, ať už se nazývá urbánní etnologií, Stadtforschung či urban anthropology. Město začíná být znovu, v nové vlně, velmi oblíbeným motivem sociálních vědců. Ukázal jsem například kombinaci architektury a sociologie. Spojení etnologie s uměním pak prokázala švýcarská etnoložka Marie Antoinette Glaser. Staveniště, které je ústředním motivem její práce, je pro ni symbolikou města. Pochody na staveništi přirovnává ke každodennímu životu městských společností. Autorka předkládá názor, že staveniště je mikrokosmem, který představuje jako „mnohvrstvý obraz staveniště v naší kultuře“ (Glaser, 2008). Mikrokosmos představují také vztahy uvnitř městské společnosti. Ty vytvářejí onen mnohvrstvý obraz (o kterém *Glaser* píše, že je některým obyvatelům dobře znám (architektům, plánovačům, inženýrům) a pro jiné zůstává neprohlédnutelný (obyvatelé, turisté, kolemjdoucí).

Vztahy mezi městskými aktéry při revitalizace města, na konkrétním případu Ústí nad Labem, jsem nahlížel pohledem, který od urbánní antropologie požaduje Michéle de la Pradelle. Ve svém příspěvku nazvaném „Několik poznámek k urbánní antropologii“ na stránkách Českého lidu objasňuje, jak by urbánní etnologie měla být podle jejího názoru uchopena (Pradelle, 1996).

Antropologii města přisuzuje 3 přístupy:

- 1) etnologie města, „urbánní společnosti“ jako takové
- 2) etnologie určitého města, kolektivní urbánní identity
- 3) etnologie ve městě, která byla zatím nejvíce provozována

Právě druhý přístup vidí jako nejvíce vhodný pro dnešní zkoumání měst. Její pohled, kdy jak sama říká, „každodennost se stává hlavním předmětem studia; jsou to bezpochyby aktéři, kteří „vytvářejí ono sociální“; v procesu poznávání je tedy podstatný kontakt s tímto předmětem“, mi je velmi blízký. Otázky, které jí vyvstávají, pokud se ptá na město, jsou ty,

které byly vhodné i pro můj průzkum. Vychází z témat, která jsou pro etnologii obecně zajímavá.

To znamená pro tuto mojí práci neuvažovat veřejnou správu ani spolky jako uzavřené malé celky s vlastními kulturními rysy. Důležité pro mě bylo sledovat, jak se tyto dvě skupiny občanů vzájemně vidí a jaké představy o sobě jejich členové sdílejí. Snažil jsem se tedy postihnout implicitní sociální logiku, podle které se obě skupiny chovají v jedné specifické situaci, kterou je proces revitalizace města.

Přístup *Pradelle* je velmi blízký sociologii neboť i zde, jak sama podotýká, je „tendence nahlížet lidská jednání jako prvky širších konfigurací, tj. v rámci nikoli náhodné sestavy aktérů přimknutých k sobě v předivu vzájemné závislosti (kde závislost je stav, v němž se pravděpodobnost, že se uskuteční nějaké jednání, a naděje na jeho úspěch mění v souvislosti s tím, jací jsou jiní jednající, co dělají nebo mohou dělat)“. Podobně hledisko antropologického výzkumu ve městě uvádí i Hannerz (1980), který také vidí nutnost hledat systémy vztahů a vzájemných závislostí mezi lidmi.

Přestože se v průběhu sledování aktérů ukazovalo, že se chovají spíše, slovy *Pradelle*, jako „izoláty“, které by se daly zkoumat jednotlivě, pravdou je, že je mezi nimi neustálé napětí a interakce a že „nepřestávají přecházet z jednoho sociálního prostoru do druhého“.

Ve svém profesním životě jsou tak politici a pracovníci správy města zainteresováni na jeho obnově, což se nemusí odrazit v životě soukromém, kde mohou být stejně pasivní jako jejich spoluobčané. Veřejná správa, jak o tom *Pradelle* píše, tvoří vědomě image města, což spolky dělají svým způsobem také. Tuto situaci můžeme v Ústí nad Labem dobře pozorovat na mnoha kulturních a sportovních událostech konaných v průběhu roku. Mohlo by se zdát, že tak aktéři činní odděleně. Činnosti, které provádějí, jsou skutečně vzájemně

nezávislé, ovšem v jejich průběhu se musejí aktéři přeci jenom potkávat na různých úrovních a zde dochází k interimálním vstupům do opačného sociálního prostoru.

Takovými prostupy jsou kupříkladu žádosti spolků o finanční příspěvky, zahrnutí do kulturního či sportovního kalendáře města, žádosti o publicitu a propagaci akcí na městských stránkách a v městských novinách, vyřizování potřebných povolení atd. Opačně z úrovně městské správy, která je autonomnější, jsou to především požadavky na zajištění propagace u členů a sympatizantů spolků a sdružení či pomoc s organizačním zajištěním v rámci konkrétní akce (např. Cyklozávody Jezero Milada).

Pradelle také naráží na krizi města. Přestože je její příspěvek již 14 let starý, v tomto bodě je více než aktuální. Město jako množina interpersonálních kontaktů je skutečně v úrovni disciplín, které se jím zabývají, vnímáno jako procházející krizí. Sociálně slabé čtvrti, demografický propad či téma kriminality a samozřejmě revitalizace jsou oblasti, na které je upřena pozornost odborné veřejnosti a médií.

Krise města, resp. vztahů v něm, je živnou půdou pro nastartování revitalizačních aktivit, které by měly navrhnout řešení problémů. Někdy se ale zdá, že revitalizace, je-li nesprávně směřována, městskou krizi spíše podporuje. Jak později ukáží, snaží-li se městská správa revitalizačními opatřeními zlepšit pouze intravilán města, nemusí být výsledkem zlepšení vztahu obyvatel k městu a tím jejich lokální identifikace. Obzvláště dochází-li v rámci revitalizace převážně k formování fyzické složky města, a to pouze na základě představ politiků a úředníků o tom, jak by podle jejich názoru občané město chtěli mít, může se proces revitalizace minout účinkem, neboť obyvatelé ho nepřijmou za svůj. Tím, že je intravilán formován jednostranně, nedochází totiž „ke vstupu do vztahu s jiným člověkem“ (Matějů, 2003). Lze tak v Ústí nad Labem, podle *Matějů*, uvažovat o nevyužívání veřejného prostoru jako „věci veřejné“ *sui generis* – tvořící „mezilidský most podmiňující kontinuitu kultury“.

Přidruženými kulturními a sportovními akcemi se snaží městské administrativy výsledky onoho formování ještě akcentovat. Existuje tak představa o podporování sounáležitosti občanů s městem. Právě o tom *Pradelle* hovoří, když zmiňuje potřebu více prozkoumat tvorbu kolektivních identit. Společně s Bitušíkovou (2003a) si v této souvislosti položíme otázku, zda posilování lokálpatriotismu, lokální identity či sounáležitosti s městem, vychází skutečně ze společnosti jako výsledek reakce na svoje fyzické i komunitní prostředí, nebo zdali je identita pouze „vykonstruovaná“ a „narežírovaná“ z úrovně městské správy.

Vnímání tohoto problému v denním životě oběma autorkami, potvrzuje fakt, že se stalo opravdu běžnou praxí, že městské správy pořádají festivaly, trhy a průvody mající podporovat identifikaci s místem.

I o těchto partikularitách městského života v Ústí nad Labem je potřeba hovořit v kontextu celoměstského dění. Sledování těchto jevů odděleně nepřinese ani v Ústí nad Labem ani jinde kýžený efekt poznání zda „se skutečně vytváří jakýsi pocit příslušnosti a jak si každý, ve vztahu ke své vlastní minulosti, osvojuje tuto kolektivní identitu a jakým způsobem“ (Pradelle, 1996).

3.3. vymezení klíčových pojmů

3.3.1. město

Řekne-li se město, každý si zákonitě něco představí. Může to být jenom dichotomie mezi městem a vesnicí a ony specifické prvky života, které tyto dva sídelní útvary odlišují. Etnologie a etnologové zpočátku formování disciplíny upírali pohledy ke zkoumání především vesnické společnosti. Město, tak jako i vesnice, má svoje specifika daná například hustotou obyvatel, vysokou koncentrací zástavby nebo socioprofesní skladbou obyvatel. Městští obyvatelé pracují především v průmyslu, dříve se zabývali řemeslem, či ve službách nebo obchodu. Zemědělství je naprosto menšinovým typem zaměstnání.

Pro město je také specifický městský způsob života, který je na rozdíl od venkovského více neosobní, anonymní a utilitární. Město a venkov jsou také analogickou dichotomií, kterou popsal Tönnies v roce 1887 ve svém díle *Gemeinschaft und Gessellschaft*. Dalším klasikem, který město popsal s ohledem na jeho hospodářství a společnost je Max Weber. Ten vydal esej *Die Stadt*, poprvé uveřejněnou v „*Archiv für Sozialwissenschaften und Sozialpolitik*“ svazek 47 z roku 1921 (Weber, 1921, cit. Hroch, Pánová, 2006). Pro město nejsou tak typické pevné sociální sítě jako je tomu u venkovského obyvatelstva. I proto se mohou ve městech více vyskytovat sociopatologické jevy, jako je například kriminalita či rozvodovost. Již klasickou se stala, ve spojení s městem, Parkova (1925) teze, že město je stav mysli („*state of mind*“).

Tak jak je ve společenských vědách běžné, neexistuje definice města obecně platná a všemi přijatelná. Definujme si tedy město alespoň prostřednictvím následujících dvou autorů, abychom si mohli pod pojmem město představit konkrétní obraz, který nám přináší věda.

První definici města nám podává Wolf (1977): „Město je složitý sociální systém; aglomerace vykazuje mnoho znaků (psychologických, zeměpisných, urbanistických,

ekologických, demografických; dále zejména znaků hospodářských, právních, historických). Na utváření sociálního celku města v rámci hmotného prostředí se výrazně podílí především početné obyvatelstvo; vyznačuje se odstupňovanou hustotou, rozdílnou příslušností k sociálním třídám, vrstvám a skupinám, nestejnými vzory chování, odlišnými hodnotami. V mezilidských vztazích je pro městské obyvatelstvo typická anonymnost, členění sociálních rolí podle dílčích znaků, nepřímé způsoby kontroly. Z ekonomických hledisek se městské obyvatelstvo nezabývá zemědělstvím, je začleněno do rozvinuté dělby práce a profesionální struktury, podílí se značně na dosažených technologických postupech společenské praxe. Charakter městského života je výrazně podmíněn složitým systémem činných institucí. Podle zeměpisných znaků se města odlišují např. polohou, velikostí, vnitřním členěním městského území, hospodářským tříděním, ústřední funkcí pro určité teritorium. Z ekonomických znaků se města různí např. podle charakteru průmyslu, obchodu a poskytování služeb, podle rozmístování průmyslu, obchodu a služeb souvztažně k usídlení obyvatelstva.”

Musil (1967) uvádí také svoji definici města. „Město je složitým sociálním systémem, vyznačujícím se rozvinutou dělbou práce a velkou hustotou obyvatelstva, které je sociálně velmi různorodé, nezabývá se zemědělstvím a vytvořilo si soustavu interakcí, charakterizovanou distancí v meziosobních vztazích, partikulárností sociálních rolí a nepřímými způsoby sociální kontroly.“

Musil navázal na *Wirtha* (1938), jehož definice znějící, že „město je relativně velké, husté a trvalé uskupení nestejnorodých individuí“ pracuje s diversitou jako základním prvkem městského uskupení.

3.3.2. revitalizace

Trendem při hledání východisek z problémů, ve kterých se dnešní města ocitají, jak u praktické tak akademické veřejnosti, je skloňovat slova revitalizace, regenerace, resocializace, přestavba a rozvoj měst ve všech pádech.

Toto směřování má podle mne dva důvody. Jednak fyzický stav měst, především těch s postindustriálními stopami a jednak kohezní politiku Evropské unie, která je (minimálně) ve sledovaném městě Ústí nad Labem důležitým prvkem, směřujícím dění na magistrátu města. Finanční prostředky fondů plynoucích do regionů podpory mají zlepšovat prostředí a konkurenceschopnost obyvatel. Metainformace tedy říká, že něco starého, ne tak dokonalého jako v členských zemích EU je potřeba zlepšit – zregenerovat.

Mnoho vědeckých pracovišť zabývajících se praktickým výzkumem konceptů zmíněných pojmů a správy již středně velkých měst,^{iv} se snaží tyto myšlenky, různě úspěšně, implikovat do svých územních plánů a strategických dokumentů.

Co ovšem činí ve městech ten rozruch a hon především vedoucích představitelů měst za jejich revitalizací? Je potřeba podstoupit tento proces nevyhnutelná a oprávněná? V následující části uvádím některé z problémů postindustriálních měst a různé definice revitalizace. Připojuji také několik řádek o městském marketingu, který považuji za dobrý nástroj v rukou městských správ pro posilování image města u jeho obyvatel a tím podněcování jejich zájmu o další dění.

---

^{iv} Tento pojem je z evropského pohledu jen velmi těžko číselně vymezitelný. V každém státě je středně velkým městem myšlena municipalita s rozdílnými počty obyvatel. V ČR může být příkladem město Děčín (18. největší město) s 55 tis. obyvateli, ve Slovinsku město Kranj se 30 tis. obyvateli (3. největší) a v Německu Trier s 95 tis. obyvateli (77. v žebříčku velikosti). Ve Velké Británii se například město Reading (ležící jihozápadně od Londýna) se svými 250 tis. obyvateli, považuje, dle zástupce místní samosprávy, za mikroměsto „*Micro City*“.

Některé problémy postindustriálních měst

Evropská města byla po dlouhou dobu centry výroby. Průmyslové podniky a důležité dopravní tepny se soustředily do měst a jejich středů. To je dobře patrné jak v Ústí nad Labem tak v Drážďanech či Lipsku, kde průmyslové objekty a železniční tratě tvoří nedílnou součást městských center. S přechodem západní společnosti od subsistence založené především na produkci zboží, které putovalo do celého světa, k rozvinuté sféře služeb poskytující dnes velké množství pracovních míst, se objevily nové společenské i infrastrukturní problémy.

Na tom, že průmyslová minulost je významným faktorem úpadku některých měst, se shoduje řada autorů z oblasti urbánních věd.

Např. Águeda (2009) uvádí, že dřívější průmyslová centra dnes zejí prázdnotou. Pro nás je důležitý fakt, že si všímá, že úpadek je spojován především s ekonomickou stránkou měst, a tím je i regenerace zaměřována na obnovení ekonomických hodnot více jak na zvyšování kvality života a zlepšování urbánních či sociálních podmínek.

Cituje Lynche (*„a city in decay is one that bloomed in the past due to the development of single economic activity in which the city became specialized“*), když dokazuje, že problémy v tradičních průmyslových centrech jsou způsobeny koncentrací na jeden druh činnosti a neschopností, či nemožností adaptovat se na nové podmínky a nové produkční módy.

Připomeňme si, že Ústí nad Labem je městem průmyslovým. Jeho industriální éra začíná na počátku 20. století. Město bylo utvářeno „kolem“ průmyslových struktur v jeho centru. To byla reakce na zásoby hnědého uhlí obklopující město a vynikající tradiční říční a nově vybudované železniční spojení do sousedního Saska ale i do centra Čech.

Ústí nad Labem bylo po produkční stránce typicky výrobním městem s převážně dělnickým obyvatelstvem. Díky masivní výměně obyvatelstva a přírůstku nových občanů města z vysídlených obcí, byly narušeny kulturní zvyklosti a sociální vazby. Po druhé světové válce určovala městu průmyslový charakter, převážně chemická výroba přímo ve městě a

těžba uhlí v okolí města a to až do 90. let. Od této doby také pomalu začal z města ustupovat průmysl, resp. se začal snižovat počet pracovních míst. Tradičně dělnické město začalo ztrácet příležitost zaměstnat tuto vrstvu obyvatel. Tyto výchozí podmínky jsou určující pro problémy ve fyzické i sociální struktuře v současnosti. Nejvýstižněji to shrnuje opět *Águeda*.

„The urban model was only tied to economic growth and production patterns. The city's historic values, its memory layers and century's of civilization were replaced by the optimum urban model for mass production. When the economic paradigm changed, cities designed for centralized industrial labor began their decline.“

Falk (2006) jako problematickou oblast územního a společenského rozvoje měst zmiňuje „urban sprawl“, rozpínání sídel a nekoordinovaného rozšiřování zástavby do volné krajiny. Společně s decentralizací obyvatel a zaměstnanosti, jde o jednu z příčin problémů ve středech měst, který *Falk* zasazuje do vztahu s jejich ekonomikou. Tímto problémem se začaly zabývat i technokraté v České republice, neboť se jí tento problém rozhodně nevyhýbá (*Zpráva o nežádoucím rozšiřování zástavby do okolních území (urban sprawl)*, 2009).

Jak *Falk* také konstatuje, na řešení problému, jak přilákat více lidí zpět do center, byly vyvinuty již mnohé politiky a nástroje. Obzvláště v USA, ve Velké Británii či v SRN jsou programy na obnovu měst, financované centrální vládou a částečně městskými rozpočty, již dlouhou dobu etablovány a využívány k zatraktivnění upadajícího městského prostoru (*Falk* 2006; *Robson*, 1994; *Programm Soziale Stadt*). V České republice se od vstupu do Evropské unie k tomuto účelu využívají nejrůznější fondy EU, které slouží českým, moravským a slezským městům jako nenahraditelný zdroj finančních prostředků investovatelných do městských veřejných prostor a to i pro následující oblast.

Problém úzce spojený s rozšiřováním měst „na zelené louky“ představují staré, opuštěné či nevhodně využívané objekty na území měst. Používá se pro ně označení

„*brownfields*“ v již počeštěné formě *brownfieldy*.^v Právě díky nevyužívání potenciálu *brownfieldů*, se města stěhují na svůj okraj a vytvářejí tak v městském prostoru plochy a budovy ležící ladem, a to ve svých kdysi obydlených částech. Takové plochy jsou zdrojem přímých sociálních problémů (krádeže zpeněžitelných částí, setkávání patologických skupin ap.) ale i nepřímých, majících vliv na identitu obyvatel města. Zchátralé budovy totiž snižují finanční i estetickou hodnotu okolního prostředí, což nedává obyvatelům příliš prostoru pro to být hrdí na své okolí.

Typické programy revitalizace ve městech se týkají například opuštěných továrních a skladových budov, které se díky přestavbám a nalézáním nového využití mění na byty, umělecká zařízení nebo nákupní centra. Průmysl se do nich vrací jen zřídka. Tento proces je komplexem zahrnujícím mnoho postupů a aktérů. Nelze si představovat, že stavební úpravy problém vyřeší. Začíná i u zainteresovaných institucí a osob prosazovat pohled, že „je nutný daleko širší a integrovaný přístup, zahrnující nejen obnovu budov, ale také sociální, environmentální a ekonomické aspekty, které se jich dotýkají“ (*Integrovaný přístup k regeneracím*).

Jungfer (2005) shrnuje, že krize měst nemusí být na první pohled patrná. Přestože z nedávné minulosti pocházejí zrekonstruována náměstí či parky a některé složky veřejného života jako je doprava či odpadové hospodářství ve městech fungují a na první pohled jak se zdá je vše v pořádku, může se krize projevovat například zanedbanými veřejnými prostory, zkrácenými příspěvky spolků, nebo strachem obecních pracovníků o pracovní místo.

---

^vDefinice *brownfieldu*, která je používána, vznikla v expertní síti *CABERNET*. Za *brownfield* se považují lokality, které jsou ovlivněny původním užíváním místa nebo jeho okolí, jsou opuštěné nebo podvyužívané, jsou převážně v úplně nebo částečně rozvinutých oblastech, potřebují intervenci, aby opět přinášely užitek a mohou být skutečně nebo domněle kontaminovány. (*Brownfield Definition*)

Revitalizace – přístupy, definice

Účelem výběru následujících definic a širokého spektra užití tohoto pojmu ve zcela konkrétních případech, bylo ukázat množství elementů, které se ve spojení s tímto konceptem objevují a nabídnout možnost jejich syntézy. Jelikož je pojem revitalizace používán v mnoha vědních oborech, a u široké veřejnosti začleňován především do disciplín přírodovědných, neopomněl jsem zmínit i je.

Revitalizace (z lat. re-, znovu a vitalis, životný, životaschopný) znamená obnovení a oživení a nemůžeme se tedy divit, že nejběžnější chápání revitalizace je v souvislosti s přírodními vědami a ochranou životního prostředí. Podíváme-li se do tohoto oboru, dozvíme se, že revitalizace je „zpětné obnovení, oživení děje, procesu v systému; obnova, oživení něčeho nefunkčního, popř. zchátralého; uvádění něčeho opět do takového stavu, aby přinášelo užitek“ (Novotná a kol., 2001). Stejně dobře můžeme využít tato hesla i pro revitalizaci měst a jejich společností. Jak si dále ukážeme, městské prostředí v Ústí nad Labem stojí před potřebou zpětného oživení dění, které je díky historicko-společenskému vývoji „zchátralé“ a můžeme ho shledat i nefunkčním. Jeho obnova by měla kvalitě života obyvatel přinášet nový užitek.

Mnoho autorů se věnuje deskripci průběhů či výsledků revitalizace bez prvotního definování významu. Může se tak zdát, že je koncept revitalizace velmi dobře znám a že nemůže docházet k jeho ne vždy zcela výstižnému ba dokonce mylnému použití.

Například Vráblíková (2007), věnující se dlouhodobě socioekonomickým tématům v severních Čechách, ve svém příspěvku „Revitalizace krajiny v průmyslové oblasti“ definici neuvádí a zabývá se především krajinnými rekultivacemi po důlní činnosti v Ústeckém kraji. To ukazuje na velmi úzké propojení rekultivací a revitalizací

Jedna z definic stanovená Výzkumným ústavem pro hnědé uhlí zní:

„V obecné rovině je revitalizace obnovou, oživením něčeho nefunkčního (*Koncepce řešení ekologických škod*, 2003).“ Přestože lze tuto definici vztáhnout na mnoho oblastí, včetně sociální sféry, autoři mají na mysli konkrétně revitalizaci krajiny po ukončené hnědouhelné těžbě. Dodávají, že „revitalizace však není pouze čistě přírodní záležitostí. Je třeba ji chápat jako obnovení ekologických, hospodářských a sociálních funkcí krajiny.“ Míří tak ke stanovení „základního principů revitalizace – návratu života do krajiny, a to v tom nejširším smyslu – návratu přírody i člověka.“ Často je i u odborné veřejnosti, na městských úřadech a magistrátech zaměňována revitalizace a rekultivace, přičemž podle Výzkumného ústavu pro hnědé uhlí je „revitalizace tedy chápána jako určitá nadstavba nad sanačními a rekultivačními pracemi“ a „usnadňuje budoucí resocializaci území“. Toto konstatování již vnáší do vymezení revitalizačních opatření orientaci na člověka a lidskou společnost. V kontextu severních Čech, které jsou tradičně také hornickým regionem, má zmíněné uvažování jistě svoji platnost právě díky sociohistorickému pozadí oblasti. Vzhledem k tomu, že právě zahlazování důlní činnosti (a z pohledu společnosti i nepříznivých účinků, které na ni měla), mimo města, ale i v nich je denním tématem života místních občanů, je vhodné k této definici přihlídnout - minimálně ji však zaregistrovat.

Odpověď na otázku, co vše je revitalizací, můžeme hledat například u autorů článku „*The Reconstruction of a Postindustrial City*“ (Short, et al., 1997). Ti naznačují tendenci měst vytvářet nový, lepší obraz u mimoměstské společnosti a přepsat tak za pomoci marketingu **stigma industriálního města**. Nezapomínají ani na další složky, které identifikovali jako společné „rekonstrukcím“ měst.

Druhou imanentní částí je předávání image města jeho obyvatelům a tím rozpoutávání diskuse uvnitř městské společnosti.

Třetí, nezbytnou složkou, je obnova veřejného prostoru. Zlepšování stavu budov přináší „*a new way of visualizing the city, new distributions of power*“. Společným prvkem

všech tří složek je narušení společenského prostoru a snaha zainteresovaných aktérů znovu jej vytvořit.^{vi}

Také autoři Beauregard a Holcomb (1981, cit. Temelová, 2007) v definici revitalizace, shledávají, že „revitalizace je kompositem, který přináší nový život do měst a zahrnuje v sobě ekonomické a sociální aspekty života v nich“.

Power, Plöger, Winkler (2008) ještě připojují složku fyzického prostředí. Proces obnovy, jak vyplývá z jejich bádání, nelze koncentrovat na jednu z nich, ale je potřeba, aby se odpovědní činitelé zaměřili na všechny tři (*recovery framework: social, economic, physical/environmental*).

Také Robson (1994) vychází z předpokladu nutné obnovy postindustriálního města. Navrhuje orientovat se na větší zainteresovanost všech složek obyvatel na životě města, jejíž absenci vidí jako problémovou složku měst. Cítí potřebu **vědomé tvorby města jako „fóra“** (*conscious creation of the city as forum*), kde by mělo své pevné místo například přímé zapojení obyvatel do rozhodování (*face-to-face decision making*).

V článku „*Revitalizace městských center*“ se jeho autor dotýká také místní identity obyvatelstva, když ji nazývá „*milieu*“ a označuje její neexistenci za „aktuální“ problém. Revitalizaci nepřímě definuje jako proces, jehož „cílem je integrace mnohohrstevnatých a obsahově různorodých aktivit na území města, zefektivnění a optimalizování života ve prospěch obyvatel tak, aby vznikl v pravém slova smyslu „živý organismus“ schopný kolektivního individuálního rozvoje“ (*Revitalizace městských center, 1996*).

---

^{vi} “Older industrial cities have a particularly difficult time. It is in this context that there is an attempt to rewrite the meaning of the industrial city. Constructing a new, more positive picture involves marketing a new image, constructing a new environment, and reorienting a city's relationship with its physical environment. The process involves many actors, from business leaders eager to stimulate investment to local citizens' groups seeking to reclaim community space.” (Short, et al., 1997)

Oproti tomu Hrůza (1977) vidí za regeneraci historických jader měst především architektonicko-urbanistická řešení městských problémů a přenastavení nevhodných funkcí historických souborů.

V etnologickém prostředí se věnoval tomuto pojmu Anthony F. C. Wallace v 50. letech 20. století. Wallace (1956) popisuje revitalizační hnutí jako fenomén významné inovace kulturního systému (*phenomena of major cultural-system innovation*), dokumentovanou mezi mnoha západními i „nezápadními“ společnostmi na všech obývaných kontinentech. Přestože spojuje revitalizační hnutí především s náboženskou změnou, je možno ji použít i pro obecnou rovinu společenskou. Hlavními rysy revitalizace jsou pro Wallace „záměrnost“, „organizovanost“ a „vědomost“.^{vii} To znamená, že revitalizace není jevem, který se objeví ve společnosti náhodně. Potřebuje hybatele a následovníky, určitý řád a myšlenku jasného cílového stavu, který je dosahován. Cílem, jak specifikuje Wallace je „spokojenější kultura“. Prvky pojmenované Wallacem – záměrnost, organizovanost, vědomost, vůdčí osobnost/osobnosti, představa cíle a spokojenost se objevují i u mnoha dalších autorů.

Také dle Águedy (2009) musí být úspěšný proces revitalizace, který je každopádně dlouhodobou záležitostí, doprovázen veřejnou kontrolou a nezbytnou vůdčí rolí veřejných institucí chránících občanská práva. Pro zdárný chod revitalizačních projektů identifikuje i zapojení a aktivní činnost veřejnosti (*community*).

Šatava (2001) přináší svoji definici také v rámci etnologie. Pod hlavičku revitalizace na etnicko-jazykovém poli zařazuje i „ethnic revival“ v jehož souvislosti hovoří o snahách o „přetrvání, zachování a dalším rozvoji“ (malých etnik, národnostních menšin a jejich jazyků). Upozorňuje na náročnost nastartování revitalizačních procesů, komplikovanou přenositelnost a možnou ambivalenci mezi přirozeností a umělým inženýrstvím. Když Šatava hovoří o

---

^{vii} Revitalizaci specifikuje jako „A revitalization movement is defined as a deliberate, organized, conscious effort by members of a society to construct a more satisfying culture.“

revitalizaci (jazykové a etnické) používá na různých místech takové její rysy jako „osobitost“, „vitalita“, „restaurace“, „oživení“, „kulturní změna a (větší) kulturní sebeurčení“.

Důležitým prvkem revitalizace je pro *Šatavu* „posilování regionální identity a lokálních pravomocí“. Zasazuje vše do vztahu s globalizací a hovoří o „potvrzení významu lokálního (tzv. „*small-scale*“ či „*face to face*“) komunitního života“. Za zajímavé doporučení pro revitalizační aktivity můžeme brát *Šatavovu* následující tezi. „Právě pozornost věnovaná „nepraktickým“, „zastaralým“ a „lokálním“ fenoménům tak může působit jako tolik potřebný protiproud či svého druhu „psychoterapie“.

Stejně jako *Šatava* i Matějů a kol. (1996) vyzdvihuje lokální společnost, která se dle něj, opět objevuje po jejím mizení v 19. století. Její znovuoobjevení přičítá „záměrnému a plánovanému procesu revitalizace.“ Zároveň revitalizaci také přibližuje. Ačkoliv je následující citace delší, považoval jsem za nutné ji uvést v nezkrácené formě. První část definice, přestože hovoří o obnovování funkcí lokality, se totiž blíží, jak jsem mohl poznat, chápání tohoto pojmu mezi odbornou veřejností a politiky lokální úrovně v Ústí nad Labem ale i v jiných městech. Tzn. revitalizace zaměřená na obnovu společnosti druhotně skrze prvotní obnovu fyzického/životního prostředí. Druhá část již hovoří o tom, jak chápu revitalizaci primárně v rámci této práce, tedy v pojetí *Matějů a kol.* v „širším významu“.

„Revitalizace je v tomto smyslu chápána jako obnova původních funkcí lokalit (zejména městských částí), jež byly v procesu industrializace (růst mechanizované a urbanizované průmyslové velkovýroby) a urbanizace (soustřeďování lidí do měst) postupně oslabeny a omezeny do té míry, že jednotlivé lokality nabyly monofunkčního charakteru, tj. začaly plnit převážně pouze jedinou funkci (výroba, administrativa, bydlení atd.) Cílem takto pojaté revitalizace může být například rekonstrukce a oživení historických jader měst pro potřeby turistického ruchu přeměna továrních čtvrtí v obytné a rekreační oblasti, dostavba infrastruktury sídlišť a podobně.

V širším významu znamená revitalizace obnovu funkční rozmanitosti a soběstačnosti lokálních společností (obcí, menších měst, městských částí), která je podmíněna vysokou mírou jejich správní a ekonomické autonomie, funkčností institucí zajišťujících výkon jejich samosprávy a efektivním využitím jejich sociokulturního potenciálu k aktivizaci obyvatel“ (Matějů a kol., 1996). Obnovit vnímání potřeby soběstačnosti občanů potvrzuje i Eith a Rosenzweig (2004), když připisují tento úkol vzdělávání.^{viii}

Regenerace je pojmem zástupným za revitalizaci a mnoho autorů ho také používá. Při regeneraci by se měla, dle kolektivu autorů z Urbanistického ústavu VÚT Brno, zaměřit pozornost na zdůraznění vztahu obyvatel k městu, čtvrti i ulici. Poukazují tak na nezbytnou participaci obyvatel v procesu. „Regenerace urbánního prostředí našich měst včetně strukturálních změn je nezbytná. Pojetí regenerace musí vycházet z principů humanizace, zvelebování, kultivace a estetizace jednotlivých městských částí“ (VÚT Brno, 1996). Hrůza (1977) ve Slovníku soudobého urbanismu dále sdružuje pod heslo *regenerace* i pojmy rekonstrukce, reanimace, revitalizace a rehabilitace.

Pro účely tohoto textu můžeme shrnout revitalizaci následovně. Revitalizace je pojem, který obecně znamená obnovu. Svoje uplatnění najde v téměř každém lidském počinání, i když chápán bývá především ve spojení s obnovou krajiny a přírodního (životního) prostředí. Někdy je i v odborných kruzích zaměňována revitalizace za rekultivaci vztahující se výhradně k činnostem zahlazujícím antropogenní vliv na krajinu. Z pohledu obnovy společnosti (společnost je reprezentovaná vztahy svých příslušníků), což je prisma, kterým zde revitalizaci nahlížím, nám dovoluje shrnout její rysy *Wallaceův*, *Šatavův* ale i výklad *Matějů a kol.* a dalších autorů.

Revitalizace je typickým procesem v postindustriálních městech s dynamickým demografickým vývojem. Zahrnuje složky hmotné i nehmotné tj. společenské. Revitalizace společnosti musí být proces řízený, vědomý a záměrný, ale musí zahrnovat lokální aktéry

---

^{viii} „Vor diesem Hintergrund kommt der politischen Bildungsarbeit die zentrale Aufgabe zu, die Menschen zur selbständigen und erfolgreichen Wahrnehmung ihrer Interessen zu befähigen.“

pohybující se na úrovni komunitního života a obnovovat jejich soběstačnost. Nezbytná je připravenost obyvatel tento proces humanizace a zvelebování přijmout a podílet se na něm, neboli aktivizovat se. Její započetí může jinak přinášet nemalé obtíže, například pokud nedojde k jejímu vědomému podporování a směřování. Výsledkem by měla být „spokojenější společnost“, což je vždy místně i časově rozlišné. Revitalizace může sloužit v deprivovaných společnostech jako „psychoterapie“ působící zlepšováním lokální identifikace – místního patriotismu.

Městský marketing

Revitalizace je, jak u odborné akademické veřejnosti, tak i v denní praxi, již téměř nerozlučně spojována s městským marketingem, který se dnes těší ohlasu a který se stává čím dál nezbytnějším nástrojem městských správ. Pomocí marketingu jsou tak z radnic a magistrátů šířeny pozitivní obrazy města k obyvatelům, návštěvníkům, investorům, studentům a obecně všem, kteří ve městě setrvávají nebo by v něm měli najít svoje trvalé sídlo.

Na příkladu Banské Bystrice demonstruje Bitušíková (2007), jak město v čele se svým primátorem posiluje identitu místních obyvatel v rámci lokálních kulturních akcí zaštitěných také titulem Evropské město kultury.

Tvorba image města jako nástroje podporujícího lokální identitu obyvatel, tedy jejich sepětí s bydlištěm, veřejnými prostory a v konečném důsledku i se společností, je neodmyslitelnou náplní práce také v Ústí nad Labem, jak později, na popisu činností odborů magistrátu ukáží.

Autoři Fußhöller, Honert, Kendscheck (2007), hovoří ve svém textu směřovaném na správy měst ale i spolky, o probíhající soutěži měst v lákání investorů a s nimi spojených investic. Tak jako i předchozí autoři vidí současná města přecházet od tradiční produkční funkce ke službám a tím i vyvstávající zvýšené nároky obyvatel na terciární sektor. V tomto

přechodovém procesu mohou být vztahy správy měst a obyvatel poznamenány „nespokojeností“, kterou je zapotřebí odstraňovat. K tomuto účelu může sloužit marketing města, který autoři vidí jako proces zapojení všech zainteresovaných aktérů, kteří by si měli společně položit otázku: Kam by mělo směřovat naše město? Marketing definují následně.

„Jako marketing města se označuje naplánovaný proces a souhrn všech úkolů a akcí, s kterými se dosahuje úspěšného managementu zájmů v podniku Město. Marketing města dává možnost, v uspořádaném, otevřeném procesu z individuálních vizí, cílů a zájmů, ujednat skrze otevřenou komunikaci společné vize a cíle pro rozvoj podniku Město. Na základě těchto společných cílů je pro každého jednotlivého účastníka rozhodovacího procesu možno individuální, nyní ovšem vzájemně odsouhlasené jednání.“^{ix}

Že se městský marketing dá využít i jako jeden z nástrojů městských správ pro revitalizaci měst, svědčí to, že se jedná o „vysoce flexibilní rozvojový koncept reflektující specifické lokální požadavky participujících aktérů“ (*Definice komplexního městského marketingu*).

Pokud nebude zaměřován městský marketing pouze za reklamní akci, propagující produkt, tedy město jako turistickou atrakci či stanoviště průmyslu bez skutečně existujícího reálného zázemí, nabízí se městům plně jeho silné stránky. Bitušíková (2007) v této souvislosti hovoří o „prodeji (města) lokálním residentům, návštěvníkům, turistům a investorům“. Obrat „prodej“ v souvislosti s marketingem města musí být používán velmi opatrně a s vědomím všech možných konotací. V městském marketingu jde především o poznávání potřeb obyvatel - zákazníků, budeme-li navazovat na terminologii *Bitušíkové*,

---

^{ix} „Als Stadtmarketing wird der geplante Prozeß und die Summe aller Aufgaben und Aktionen bezeichnet, mit dem erfolgreiches Interessenmanagement im Unternehmen Stadt geleistet wird. Stadtmarketing gibt die Möglichkeit, in einem geordneten, offenen Verfahren aus individuellen Wünschen, Zielen und Interessen durch offene Kommunikation die gemeinsamen Visionen und die Ziele für die Entwicklung des Unternehmens Stadt zu vereinbaren. Auf der Basis dieser gemeinsamen Ziele ist für jeden einzelnen Entscheider individuelles, jetzt aber abgestimmtes Handeln möglich.“

podporu kooperace aktérů ochotných spolupracovat na posilování lokální identity a individuální akceschopnosti.

Odbornou a společensky přijatelnou formou mohou díky městskému marketingu umocňovat správy měst svoje snažení oživovat městská prostředí, tak aby byla saturována očekávání jejich uživatelů. Marketing také nabízí, v rámci svých kooperativních procesů „společenské testování“ a následné efektivní přizpůsobování plánů obnovy a rozvoje města, bez slevění z odborných nároků na technická, urbanistická a legislativní kritéria.

4. Empirická část

4.1. město Ústí nad Labem – seznámení a realie

4.1.1. poloha, infrastruktura

Město leží v severních Čechách na soutoku dvou řek, většího Labe a menší Bíliny. Labe je nejnižším místem v Ústí nad Labem – 149 m n. m. Naopak nejvyšším bodem je vrch Vysoký Ostrý s kótou 600 m n. m. Tento velký výškový rozdíl ukazuje na rychle stoupající morfologii města. Městská kotlina je ohraničena Mariánskou skálou na levém břehu Labe a Střekovskou na pravém. Mariánská skála je unikátní tím, že zasahuje přímo do centra města a v jejím masívu je, a to pouze částečně, ukryt otevřený funkční lom. Jedná se tak pravděpodobně o jediný funkční kamenolom v centru města na světě. Od obou řek stoupají městské svahy rychle vzhůru směrem k úpatí Krušných hor. Město se tedy, mimo centrum, rozkládá na mnoha svazích, vyvýšeninách a v údolích.

Celková rozloha města je 94 km². Klimatická situace v Ústí nad Labem je ovlivňována mícháním vlivů oceánského proudění a kontinentálních povětrnostních vlivů.

Město se rozkládá na obou březích Labe, které jsou spojeny třemi mosty. Nejstarší Benešův a nejmladší Mariánský jsou určeny pro silniční, pěší a cyklodopravu. Třetí most je určen železnici a disponuje pěší lávkou. Město má velmi dobré dopravní napojení na hlavní evropské dopravní cesty. Již zmíněné Labe zajišťuje velkoobjemovou nákladní i osobní přepravu do i z 25 km vzdálené Spolkové republiky Německo. Na území města se nachází jeden z největších přístavů v České republice. Železniční trať je součástí IV. evropského multimodálního koridoru Berlín – Dráždany – Praha – Bratislava – Győr – Arad – Craiova – Sofie – Plovdiv – Istanbul transevropské dopravní sítě TEN. Stejně tak dokončovaná dálnice D8, přecházející na německé straně do dálnice A17. Již dnes je dálnice významnou spojnici mezi Berlínem – Drážďany a Prahou. Přeshraniční styk z Ústeckého kraje směřující do Drážďan a obráceně se díky dálničnímu napojení, které je kritizováno zástupci z řad ekologických hnutí, také protože značná část Ústí nad Labem je součástí Chráněné krajinné

oblasti České středohoří, v posledních letech velmi úspěšně rozvíjí a nabírá na intenzitě. Na severozápadních svazích města se nachází letiště pro malá sportovní letadla. Nejbližším letištěm pro osobní dopravu jsou Drážďany, vzdálené pouhých 60 minut cesty. Jsou tak rychleji dostupným letištěm než pražská Ruzyně.

Město disponuje rozsáhlou sítí veřejné hromadné dopravy. Její počátky sahají do roku 1899 (Co je dobré znát o Ústí nad Labem, 2009; Kaiserová, K., Kaiser, V. a kol., 1995).

4.1.2. historie

Město má velmi pestrou historii, která je velice obsírně a dobře zpracována v knize Dějiny města Ústí nad Labem, z které jsem čerpal (Kaiserová, Kaiser a kol.). Považuji za nutné uvést trochu obsáhlejší historický rámec pro bližší seznámení s lokalitou především s důrazem na novější dějiny k demonstraci diskontinuity vývoje města a neexistenci historické paměti.

První datované stopy osídlení na území města jsou přes 25 000 let staré. V této době zde pobývali mladopaleolitičtí lovci mamutů. První zemědělské vesnice se začaly objevovat v 6. století. Doklady trvalého osídlení labské kotliny v místě pozdějšího města jsou doloženy četnými archeologickými nálezy. Střídal se zde různé kultury s různými industriemi. Před prvními Slovany, přicházejícími v 8. století zde prokazatelně sídlili Keltové a z území současného Saska pronikající Germáni.

První skutečně důvěryhodná zmínka o městě, sloužícím jako významný bod na obchodní stezce, pochází z druhé poloviny 11. století. „Zcela jistě existenci celnice však potvrzuje doklad z roku 1057, kdy byla založena kapitula při kostele sv. Štěpána v Litoměřicích a ke své výživě dostala též osminu cla z cesty vedoucí „*per aquam Vzthi*.““ Zastavme se zde u etymologie názvu města. Zmíněný slovanský základ Vzti lze přiřadit k „ústí“ řeky Bíliny. Později, ve 13. stol. se objevuje tvar Usk, sloužící pro pozdější vytvoření německého Aussig. Ovšem Václav Hájek z Libočan odvozuje název od houští, které mělo označovat místo vhodné pro založení města.

Významnějším milníkem je v době husitské bitva Na Běhání (1426), kdy bylo katolické Ústí dobyto. Bylo tak dobyto město patřící saským míšeňským pánům. V dobách poděbradských a jagellonských začalo téměř úplně zničené město opět vzkvétat. Zásahu na tom měli jak němečtí, tak čeští obyvatelé.^x

Přesuňme se nyní na počátek 20. století. Významnou se stala rozsáhlá těžba uhlí, která společně s rozvojem labské vodní dopravy a železnice do vnitrozemí, začala působit na demografický přírůstek obyvatelstva (r. 1845 2663 obyvatel, což je 53 % přírůstek oproti roku 1830; r. 1857 7000 obyv.). Přistěhovalci pocházeli převážně ze Saska, město tak zůstávalo téměř výlučně německy mluvícím. Malou výjimku tvořili Židé. Ti začali přicházet ve 2. polovině 19. stol. a ve městě nebyli zrovna vítáni.

Obrovským zásahem do života Ústečanů byla druhá světová válka, přesněji poválečná výměna obyvatel. Téměř kompletní německá část populace byla odsunuta v oficiálních transporth, ^{xi} někteří odešli sami a někteří byli za dramatických okolností doslova odvázeni za hranice. Někteří také našli smrt v národnostně motivovaných potyčkách. Jednou z nejtragičtějších událostí v moderních dějinách města je tzv. „Ústecký masakr“. Při výbuchu muničního skladu v Krásném Březně zavládla představa o sabotérské akci Němců. Ti byli pak utloukáni na ulicích, shazováni z mostu do Labe, zastřeleni jak civilními obyvateli, tak příslušníky

Obr. č. 3 - Odsun německého obyvatelstva z Ústí nad Labem, 1945.

^x ii, např. tzv. Černý Pešek, ve svém česky psaném rukopisu odpouští městu roční plat 14 kop gr. výměnou za instalaci učeného faráře, který bude kázat česky i německy (Kaiserová, Kaiser a kol., 1995).

^{xi} Používání termínů „Vertreibung“, což doslova znamená vyhnání na německé straně a odsun čili „Abschiebung“ v českém jazykovém prostředí dokládá, že ani dnes nejsou historické děje chápány u obou národů stejně a že existují minimálně lexikální rozdíly v pojetí změny obyvatel v poválečném období. Více Staněk (2005). Pojmu vyhnání by odpovídaly různé akce sovětských vojáků, kteří často odváželi obyvatele z města za hranice, aby se pak zmocnili majetků v jejich bytech (Kaiserová, Lipský (ed.), 1998)

armády (Glotz, 2006). Za říšské správy města, bylo do Ústí soustředěno, namísto ústeckých mužů, kteří odešli do boje, několik rozmanitých skupin obyvatel. Byli to totálně nasazení z protektorátu i „ostarbeiteri“ – převážně ženy zavlečené z Polska a jiných zemí.

Společně s poválečným odsunem německého obyvatelstva a jeho nahrazením českými novoosadníky zažívalo válečné i poválečné Ústí masivní proměnu - příchod nepůvodního obyvatelstva. Kaiserová, Kaiser, a kol., (1995) uvádí, že z ústeckého okresu bylo odsunuto 42 618 Němců. Nově pak přicházeli osídlenci z vnitrozemí, ale i z ostatních pohraničních částí Čech. Ti zaplňovali vzniklou mezeru v počtu obyvatel. Lákadlem tu byly opuštěné domy, byty, mnoho pracovních míst. „Většina osídlenců přicházela do pohraničí se zjednodušenou představou, že jejich hlavním posláním je očistit tuto oblast od Němců a navrátit ji do českých rukou“ (Kaiserová, Kaiser, a kol., 1995). Poválečné dějiny po roce 1948 se již nijak výrazně neodlišovaly od dění v podobně velkých městech Československé

„Ústí nad Labem bylo do roku 1945 městem převážně německým, s nepřehlédnutelnou českou menšinou. Nově příchozí obyvatelé poválečné doby se teprve museli s městem sžívat, hledat si k němu vztah. Poúnorové období pochopitelně tento proces nepodpořilo, spíše naopak – vládla zde snaha preferovat a prosazovat jen svůj vlastní, zvláštní pohled na vše, a tedy i na tradice a dějiny. Přesto však Ústečané postupně své město poznávali a část z nich, navzdory proklínanému životnímu prostředí, kterému nikdo nedokázal „poručit“, se stala dokonce ústeckými patrioty.“

Obr. č. 4 - Slovo primátora MUDr. Josefa Jílka (Kaiserová, Kaiser, (ed.), 1995).

republiky. Citujme na závěr opět Kaisera (1995): „Konec II. světové války přinesl značný pohyb obyvatelstva, který měl na další vývoj města tak zásadní význam, že lze hovořit o přerušení kontinuity přirozeného vývoje.“

K důležitým historickým faktorům, majícím vliv na současný vzhled a stav města musíme počítat průmysl. Ten sice začíná svoji slavnou éru až v 19. století, ale již po třicetileté válce bylo město orientováno především na řemeslnou výrobu. Jančárek (1995) na základě údajů z berní ruly odhaduje, že řemeslo přinášelo obživu 37,35 % obyvatel města, zatímco zemědělství jen 24,09 %. Dalším zkoumáním dochází k početnímu rozdělení řemesel dle odvětví. Dozvídáme se, že z celkem 73 řemesel, byla potravinářská řemesla zastoupena 30x, dřevozpracující 10x a například kožedělná pouze 1x. Na zpracování kůží dodnes upomíná ústecká ulice V Jirchářích. Velkému zastoupení potravinářských řemesel přisuzuje *Jančárek* působení převážně pro lokální trh. Rozvoj řemeslné výroby dokládá vzrůst počtu řemesel na počátku 18. století na 171 činností oproti 73 po třicetileté válce.

Rozvinutá řemeslná výroba poskytovala průmyslovému rozmachu dobrou základnu. V Ústí nad Labem byly pro průmyslový rozvoj splněny dva základní předpoklady. V okolí města byly obrovské zásoby energie ukryté v uhlí a současně město svým položením tvořilo významný dopravní uzel. Řeka Labe a podél ní vybudovaná železnice tak poskytovaly jedinečnou možnost přepravy surovin a zboží.

Průmyslový vývoj v 19. století shrnují Cvrk a Špaček (1995). Přestože až po roce 1850 začíná skutečný průmyslový rozkvět, již dříve zde působily různé podniky. A tak, již okolo roku 1800 v Ústí nad Labem začíná industrializace otevřením tiskárny kartounu a plátna, dále barvírny „Staré Bělídlo“, později textilky. Na ně navazují od druhé poloviny 19. století nejslavnější ústecké podniky. Byl to např. Spolek pro chemickou a hutní výrobu (později nazvaný Spolchemie) (tehdy „Österreichischer Verein für chemische und metallurgische Production“), Schichtovy závody (dnes Setuza, vlastník i Spolchemie), Mareschova továrna

na keramiku (dodnes světoznámí sádroví trpaslíci pocházejí odtud), sklárna, významné cukrovary, elektrotechnika atd. Od roku 1909 zde působila i „Rakouská gramofonová společnost s. r. o., Ústí nad Labem“, mající na etiketě desek logo firmy – psa naslouchajícího hlasu svého pána, celosvětově proslavené pod souslovím „*His masters Voice*“.

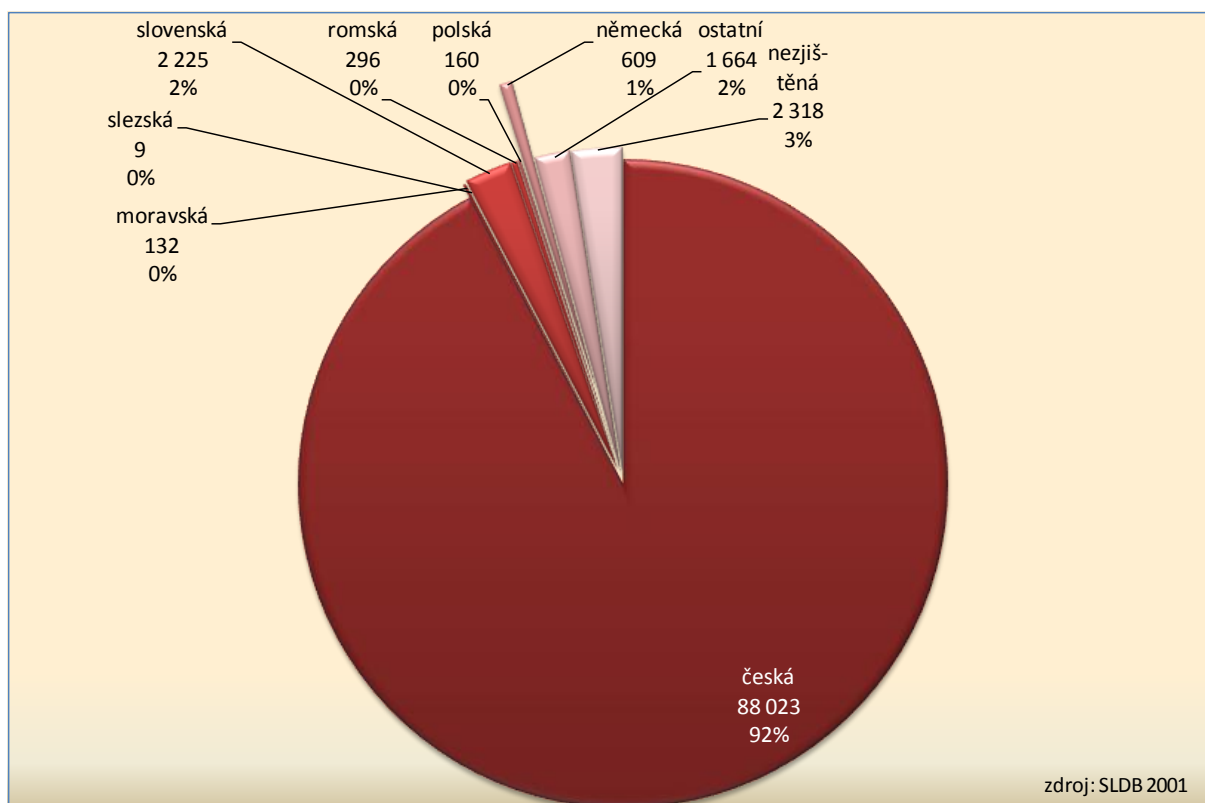
Vývoj průmyslu v Ústí nad Labem po druhé světové válce sleduje Hladíková (1995). Po té, co se ústecký průmysl začal rozkukávat po následcích války a potýkat se s nedostatkem pracovní síly v důsledku odchodu značné části německé populace, začalo znárodňování. To se nevyhnulo jak velkým závodům, tak malým živnostem. Od 50. let se začaly projevovat důsledky umístění průmyslu v centru města. Exhalace, smog způsobovaly znečištění města. Struktura průmyslu zůstala věrna té předválečné. K významným podnikům přibyl pivovar, dnes odloučen od lihovaru (vyrábějícího známý nápoj Stará myslivecká) a patřící společnosti Heinekem se značkami Zlatopramen a Březňák. „Tímto způsobem se v dlouhém předchozím vývoji jak geograficky, tak i historicky již od doby průmyslové revoluce vyvíjela kompaktní průmyslová oblast s určitým zemědělským zázemím“ (Radvanovský, 1998).

Samostatnou kapitolou by mohla být těžba uhlí. Hlubinná těžba probíhala již od 18. století. Povrchová, sytící gigantické požadavky průmyslu se uskutečňovala až později, ale v přímé návaznosti na obydlené části města (např. katastry Všebořice, Tuchomyšl). Z města byly do 90. let 20. století vidět obrovská rypadla zakusující se do krajiny. Hnědé uhlí bylo buď zpracováváno v Tlakové plynárně Úžín, nebo vlaky a loděmi převáženo do elektráren na území severních Čech. Dnes již těžba na území města, ani v jeho bezprostřední blízkosti neprobíhá a zbytkové jámy jsou v rámci rekultivačních prací měněny hydrickým způsobem na vodní plochy pro budoucí rekreaci obyvatel města a regionu.

4.1.3. obyvatelstvo

Současné obyvatelstvo je z národnostního hlediska téměř homogenní. Mezi 95 289 obyvateli města převažuje zcela národnost česká s 93 %. Zbylých sedm procent je rozděleno

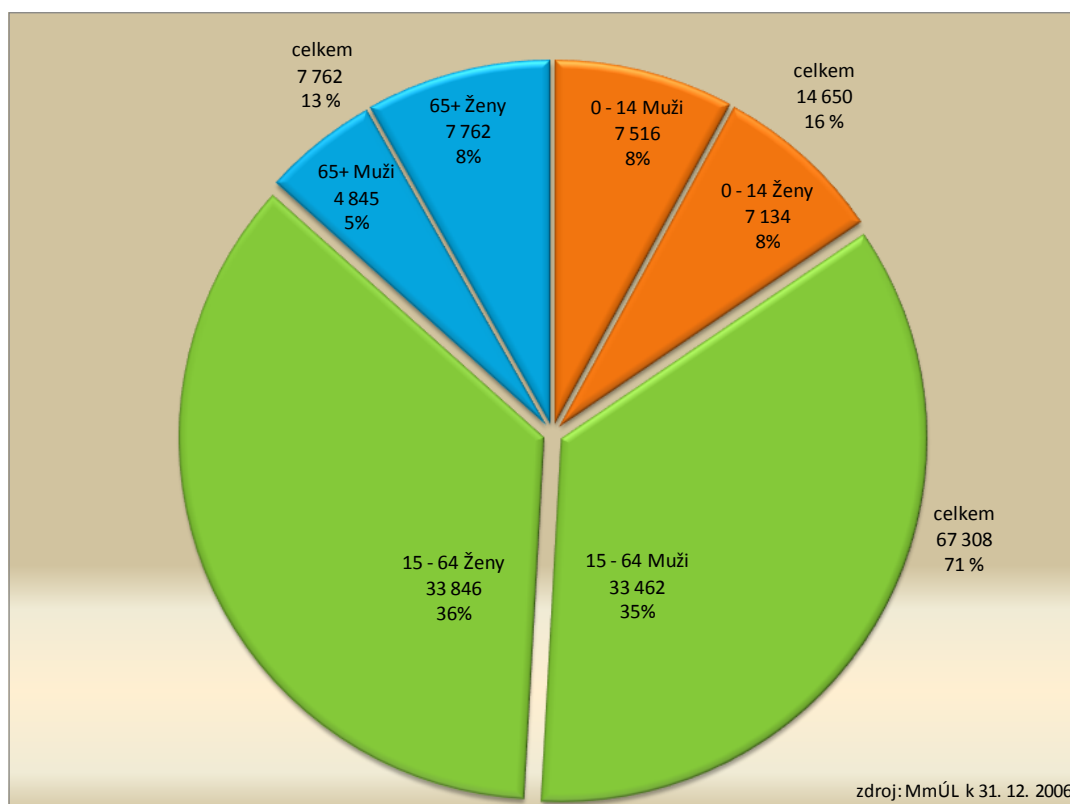

Obr. č. 5 - Obyvatelstvo Ústí nad Labem dle národnosti.

mezi národnosti moravskou, slovenskou (nejvýraznější menšina s 2 225 hlásícími se příslušníky, tvořící 2 % obyvatelstva), slezskou, romskou, polskou, německou, ostatní a u cca 2 % obyvatel nebyla zjištěna. Porovnáme-li si situaci i v jiných českých městech a regionech, je bez překvapení, že romská menšina, která se mnohým vybaví při vyslovení Ústí nad Labem, tvoří 0,0031 % (296 obyvatel) populace. Romů žije na území města dle odhadů pravděpodobně více jak 6 000^{xii}, ke své národnosti se ovšem nehlásí. Mnoho jich může být

^{xii} Podle studie vypracované Svazem měst a obcí ČR žije ve 2 čtvrtích města, které jsou převážně obydlím romské menšiny necelých 6 000 Romů. V Krásném Březně je odhadován podíl místních obyvatel na 25 – 30 % z 14 230 obyvatel žijících zde k 1. 1. 2006. V Předlicích, druhé z nejvíce Romy obydlených čtvrtí je to již 1 600 obyvatel z celkových 1 800. Další části města nebyly odhadům podrobeny. První vlna příchodu Romů do města

skryto pod slovenskou národností. Tento trend je obecný a není ničím výjimečný. Téměř 65 let po druhé světové válce je německé obyvatelstvo zastoupeno pouze 609 občany, tj. 1 %. K židovské národnosti, též v předválečném Ústí zastoupené, se dnes nehlásí na území města nikdo.

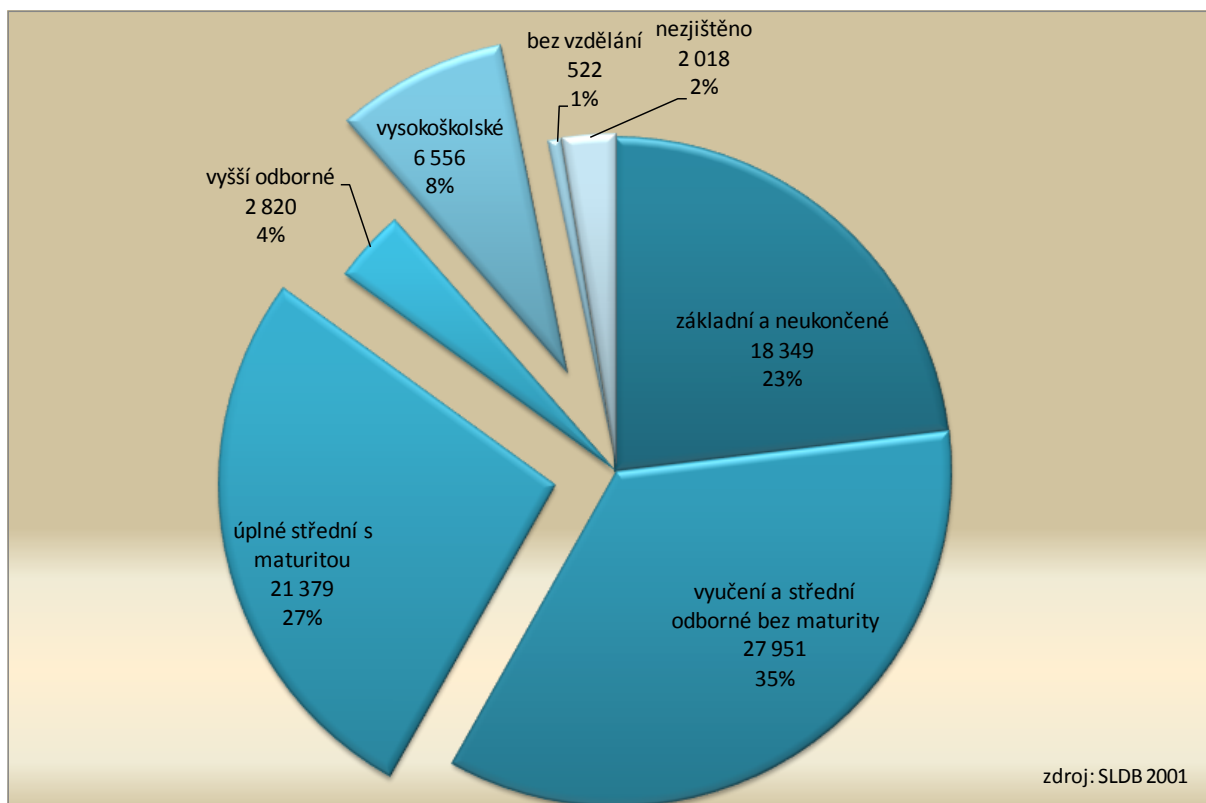
Obr. č. 6 - Věkové složení obyvatelstva Ústí nad Labem.

Genderově je město silnější na straně žen. Ty vedou poměrem 48 tis. ku 46 tis. Ústí nad Labem je „mladé město“ jak se samo rádo propaguje. Jednasedmdesát procent obyvatel je mezi 15 – 64 lety.

Vzdělanostní struktura občanů města vykazuje 34 % absolventů učňovských oborů bez maturity (kuchaři, autoelektrikáři, klempíři). Je to nejsilnější skupina. Maturitu má 23 % obyvatel. Téměř tolik je také se základním a bez ukončeného vzdělání. Přestože je ve městě

je spjata s dobou po druhé světové válce. Občanům této národnosti bylo nabízeno 40 000 Kčs za přestěhování. Základ tohoto osidlování tvořila dohoda s městem Michalovce v rámci plánu likvidace slovenských romských osad (*Přehled sociálně vyloučených lokalit ve městě Ústí nad Labem*).

přítomna Universita Jana Evangelisty Purkyně s cca 7 000 studenty, absolventů s ukončeným VŠ vzděláním je dle průzkumů pouze 8 % obyvatel. Konkrétně je to 6 556 občanů. Z toho je vidět, že absolventi ve městě nezůstávají.

Obr. č. 7 - Vzdělanostní struktura obyvatel Ústí nad Labem 15 let a starší.

Také podle rozhovorů s některými studenty a absolventy Fakulty užitého umění a designu, není Ústí nad Labem perspektivou pro jejich budoucí život a zaměstnání.^{xiii}

Katedra Regionálního a lokálního rozvoje UJEP zjistila výzkumem mezi svými studenty 3., 4. a 5. ročníků, že ve městě uvažuje žít po skončení studia pouze 22,20 % studentů, přičemž na UJEP studuje z regionu 55 % studentů. „Diferenciace mezi ochotou

^{xiii} Konkrétně jde o výši platů. Ta bývá obecně srovnávána s Prahou. Nejen platy, ale i kulturní možnosti jsou občany srovnávány s hlavním městem. V běžné konverzaci obyvatel je možno zaznamenat tendenci ke snižování kulturní úrovně Ústí nad Labem ve srovnání s jinými městy ČR. Měl jsem příležitost být svědkem rozhovoru dvou žen ve vlaku, které označovaly město jako „mrtvé, bez příležitostí vydělat dobré peníze a užít si kulturu“. „Za tím vším musí člověk“, jak z rozhovoru vyplynulo, „do Prahy“ (zaznamenáno 20. 2. 2009)

zůstat a podílem regionálních studentů na vysokých školách implikuje relativně vysoké riziko „brain-drainu“ zakončují výzkum autoři.

Za hlavní důvody pro rozhodnutí ve městě nesetrvávat identifikuje výzkum jednoznačně „kvalitu životního prostředí“ a „fyzický vzhled budov“, což plně koresponduje s průmyslovým charakterem města. (Koutský a kol., 2009).

Dalším faktorem ovlivňujícím rozhodování studentů je současná míra nezaměstnanosti ve městě ve výši 13,64 %, která ani nenaznačuje přílišný potenciál zaměstnatelnosti (*Míra registrované nezaměstnanosti a volná pracovní místa v Ústeckém kraji a jeho okresech k 31. 3. 2010*).^{xiv}

4.2. vstup do terénu

Tak jako každý průzkum v terénu, i ten prováděný za účelem získání empirických poznatků pro účely této diplomové práce, se vyznačoval několika specifiky. Jako zaměstnanec Magistrátu města Ústí nad Labem jsem měl při mých pozorováních jisté výhody a určité handicap. Začlenění do struktury úřadu od roku 2006 pro mne představovalo výhodu předchozího poznání vnitřního fungování organizace, tedy pilotáž. Před samotným průzkumem jsem již znal osoby, s kterými jsem později prováděl rozhovory a které jsem oslovoval s žádostí o vyplnění dotazníku a to jak na straně správy města, tak na straně spolků. Neznamená to ovšem, že bych znal všechny, s kterými jsem v průběhu psaní této práce postupně přicházel do styku. Obzvláště členy spolků jsem postupně musel aktivně vyhledávat a seznamovat se s nimi. Byl jsem tedy ve sledovaném prostředí v roli „domorodce“, jak označuje „člověka, který zkoumá skupinu, jíž je sám členem“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007).

---

^{xiv} V březnu 2010 bylo evidováno 53 uchazečů o zaměstnání s bakalářským vzděláním, 147 s vysokoškolským a 10 s doktorským. Oproti 3 901 uchazečům se základním vzděláním či 2 800 uchazečům vyučeným je to naprosto zanedbatelný vzdělanostní segment, který je ve městě bez zaměstnání. Tato čísla by mohla naznačovat nežádoucí zůstatky vysokoškoláků ve městě po ukončení vzdělávání. (*Kvalifikační struktura uchazečů o zaměstnání v Ústeckém kraji k 31. 3. 2010*)

Být tzv. „uvnitř“ tak pro mne představovalo jednodušší možnost setkávat se se sledovanými aktéry. Díky dobrému přístupu k pracovníkům ve správě města jsem mohl poznat přemýšlení, lépe řečeno smýšlení těchto lidí o jejich vlastní důležitosti a o názorech na to, co si myslí obyvatelé města o jejich práci a o městě obecně. Již ztíženější byl můj přístup k politické reprezentaci města, právě kvůli nutnosti pracovat s vedením města v těsném kontaktu v roli podřízeného v běžném pracovním dni. Oddělovat tedy moje zaměstnání, od záměru této diplomové práce zjistit něco o procesu revitalizace v Ústí nad Labem, nebylo možné. Nemohl jsem v práci přijímat dvě odlišné identity (zaměstnanec x průzkumník) a tedy jsem se ani nesnažil provádět interview přímo, ale při běžné činnosti jsem vhodně začleňoval otázky a odpovědi si poté zaznamenával. Jsem přesvědčen, že pro účely sepsání této diplomové práce je takový přístup z epistemologického pohledu akceptovatelný s upozorněním, že v případě skutečného výzkumného záměru, by bylo třeba, aby se výzkumník oprostil od všech sociálních i materiálních vazeb.

Takovýto přístup mi poskytl mnoho materiálu pro vyhodnocování. Přílišné vtažení do sledovaného prostředí mi ale někdy bránilo být nestranným pozorovatelem, neboť jsem neměl stejnou úroveň informací od obou stran, tak jak by to bylo nepochybně u pozorovatele, který přichází zvenčí a rozvíjí svoje poznání od jakési základní úrovně. Jsem si vědom částečné osobní neschopnosti chápat během průzkumu určitá fakta nikoli s odstupem, ale spíše jako daná a samozřejmá.

Zahraniční stáž mi zase umožnila srovnávat situaci v Ústí nad Labem s nedalekým saským příhraničím. Pobyt zde pro mne představoval opravdový vstup do terénu – do cizího a neznámého prostoru a to v roli „zasvěceného“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Jak v Lipsku, tak v Drážďanech jsem přišel do pro mě zcela neznámého prostředí a musel jsem se zorientovat, kdo bude pro můj průzkum užitečný, koho mohu oslovit jako informátora. Nutnost etablovat se do místních zvyklostí pro mne nebyla problémem.

Mentalita Sasů je velmi blízká té v severních Čechách. Nelze však na tomto místě úplně generalizovat. Po nějaké době pobytu, kdy jsem si již byl vědom většiny pravidel na pracovišti v Lipsku (kdy a jak je možno oslovovat kolegy, průběh pracovního dne, témata probíraná v práci atd.), jsem předpokládal, že přechod do Drážďan mi nepřinese nic nového a že budu již plně připraven.

Brzy jsem poznal, že tomu tak není. Různá pravidla jako například sjednávání schůzek s mými novými kolegy zůstala stejná, ale většina rutinních zvyklostí na pracovišti byla zcela odlišná. Příkladně struktura schůzek, na kterých jsem měl možnost participovat, byla naprosto rozdílná. Zatímco v Lipsku jsem se účastnil schůzek nižších úředníků s obyvateli, kde se probírala témata operativy (údržba domů, problémy při pořádání slavnosti ve čtvrti Reudnitz atp.), v Drážďanech jsem sledoval plánovací a koncepční činnost pracovníků oddělení.

Mezi tu patřilo například vyjednávání s manažery velkých obchodních domů o možnostech, co největší podpory bezmotorové dopravy obyvatel při nákupech. Dále šlo o schůzky se zájmovými skupinami zaměstnanců nemocnic k zlepšení přístupu do nemocničních areálů pomocí cyklodopravy atd. Témata samozřejmě vycházela z náplně práce jednotlivých pracovišť, ovšem společným pojítkem byla nutnost denně se setkávat se zástupci zájmových skupin a neustále konfrontovat požadavky protistrany s vlastními zájmy.

Záhy jsem si tak uvědomil, že již systém organizace práce a přístup pracovního týmu k sobě navzájem ovlivňuje to, jakým způsobem tým vystupuje dále navenek. Pokud vztahy uvnitř týmu byly vřelé, otevřené novým nápadům, panovala přátelská atmosféra, tak jak tomu bylo v Drážďanech, tak i vnímání cílů a aktérů, s kterými tým vstupoval do interakce, byly utvářeny podle podobných vzorců. Naopak, byl-li tým rezervovaný k přijímání nových členů, chránili-li jeho členové svoji činnost před přílišným vyjevením ostatním členům a vztahy v týmu by se daly označit jako povrchní, jak jsem pozoroval v Lipsku, dala by se tak popsat i aktivita týmu jako celku při působení v rámci sledovaného prostředí. Toto zjištění pro mne bylo důležité z toho hlediska, že vytvářet generalizace o jakémsi možném jednotném, na čase

a prostoru nezávislém fungování správy měst je téměř nemožné. Provést takovýto rozbor u „mateřského“ týmu v Ústí nad Labem si netroufám, z důvodu právě výše zmíněného dlouhodobého interního působení, ovšem standardy vnitřní komunikace týmu jsou i zde uplatňovány v komunikaci externí.

4.3. aktéři

Zabývat se revitalizací města znamená zabývat se jeho obyvateli, kteří jsou činní ve veřejném životě. Jak jsem již uvedl, zaměřil jsem se na správu města a spolky, které považuji za skupiny s nejvýznamnějším vlivem na dění ve městě obecně. Správu politickou i úřednickou proto, že je legislativně zodpovědná za chod města a i přes svoji institucionálnost by měla vykazovat úzké sepětí svých příslušníků s městem.

Spolky jsou naopak ve městě činné na základě dobrovolnosti a jejich vliv na město je zajištěn skrze jejich autoritu a společenské uznání které si mezi obyvateli města musí budovat. Obě skupiny představují přes svůj možný vliv pouze výseč z množiny obyvatel města. Jak totiž připomíná Bergel (1955, cit. Musil 1967), „Mnohé z nejvýznamnějších činností, které dodávají městu jeho specifický význam, provádí často velmi malý počet lidí.“

4.3.1. veřejná správa

Lidské společnosti si odjakživa pro svoje fungování, vypracovávaly rozmanité systémy řízení, podpory a udržování společenských záležitostí. Jedním z těchto systémů je úřednická správa. Správou bývá označována institucionalizovaná normativní a kontrolní činnost týkající se především veřejných záležitostí v obcích a městech. Najdeme ji ve všech historických státech a společenských zřízeních kdekoli na světě. Doprovází již nejstarší města v úrodných poříčích Eufratu, Tigridu, Indu, Nilu a velkých řek Číny. V řeckých městech se již stavěly veřejné budovy a v římských městech fungovali specialisté na veřejnou správu (Hrůza, 1962). Správa lokálních institucí je typicky svázána s městským prostředím, kde se jí věnuje specializovaný aparát. Ten tvořil společně s řemeslníky, obchodníky a klérem

základní, městu vlastní, socioprofesní skupinu. Město, kolébka veřejné správy, se s postupem doby stávalo součástí větších celků – dnešních států. V jejich rámci si města sama spravovala náležitosti patřící do vlastní kompetence.

V Českých zemích má samospráva přes 150. let dlouhou tradici, která si přes svůj dramatický historický vývoj zachovává určitá specifika. Její historie, jak nás informuje Schollarová (1995), se začala psát po roce 1848, kdy byly na (korporační) samosprávy přeneseny úkoly patrimoniálních úřadů. Již v Kroměřížské ústavě je prohlašováno nezadatelné právo na svobodnou volbu zástupců či správu vlastního jmění nebo veřejnost jednání. Jak *Schollarová* dále rozvíjí, samospráva se v té době potýká s „rozkolísaností“ danou přítomností střední vrstvy a absencí šlechty a velkoburžoazie. Střední vrstvu charakterizuje jako „přístupnější ideovým inspiracím“ ovšem na druhé straně nepovažuje její myšlení za „příliš hluboké ani soustavné“. Rozvoj samosprávy souvisí dle autorky také s nemožností účastnit se vysoké politiky v 60. letech 19. stol. a tudíž je všechna pozornost vrhnuta na využití komunálního potenciálu. Veřejný život a jeho podpora jsou, jak dále *Schollarová* uvádí, klasickou doménou české samosprávy. Podpora kultury, školství, osvěty a spolkové činnosti sahá svými kořeny právě do tohoto období.

Podobně jako v Německu, po staletí trvajícím procesu emancipace a nesčetných bojích se zemskými vládci, vyústil i v českých zemích vývoj do decentralizované lokální samosprávy, která je zakotvena i v ústavě (Jungfer, 2005). Ta zaručuje samosprávným celkům vlastní správní procedury.^{xv} Kromě těch vykonávají samozřejmě lokální správy povinnosti jim uložené státem. Tedy ovlivňují své občany pravidly, která samy nenastavily, nicméně jsou povinny vyžadovat jejich dodržování.

Musíme si uvědomit, že „správa“ to jsou především lidé. Kdo je tedy členem této „správní kasty“ a jaká je v ní hierarchie? Občané měst jsou ovládání „oligarchy“, které si sami

---

^{xv} „Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.“ *Zákon 1/1993 Sb. Ústava České republiky, čl. 8* Další současnou zákonnou úpravou lokální samosprávy je *Zákon 128/2000 Sb. o obcích*.

(demokraticky) každé čtyři roky volí v podobě městských zastupitelů. Ti jsou většinou členy politických stran, které se město od města liší. V mnoha městech jsou nejsilnější strany, které jsou zastoupeny v obou komorách Parlamentu ČR, ale někde jde i o strany působící pouze v daném městě (Strana sportu zdraví a prosperity Ústí nad Labem). Členové politických stran mají jejich prostřednictvím dobrou příležitost ovlivňovat veřejné dění. Pokud jsou úspěšní mezi svými „spolustraníky“, mohou být navrženi na volitelná místa na kandidátkách do komunálních voleb.

Ze zúčastněného pozorování jsem nabyl dojmu, že vedení stran si volí za kandidáty na správu města lidi schopné, ale i takové, kteří budou v lokální politice sloužit coby „loutky“ za jejichž nitě mohou vlivní lidé ve městě tahat a ovlivňovat místní dění, aniž by odkryli svoje záměry a ukázali svoji tvář. Díky svým „loutkovodičům“ se tak k „moci“ dostanou i ti, kteří by jinak nebyli schopni se prosadit. U takovýchto politiků nejde pak o moc ale spíše o „pravomoc“ vyplývající standardně z pracovně profesního zařazení neboť „vlivem“, který je spojován s členstvím v asociacích a volených samosprávných orgánech mohou disponovat jiní (Kroupa, 1996). Moje uvažování o využívání lokální politiky k vlastnímu prospěchu, je samozřejmě ryze spekulativní, bez možnosti ho blíže doložit. Vychází avšak z názoru respondentů v průzkumu *„Zdravé město – Ústí nad Labem, listopad 2009“* provedeného Katedrou Regionálního a lokálního rozvoje, Fakulty sociálně ekonomické, UJEP na základě objednávky Magistrátu města Ústí nad Labem. Deset oslovených podnikatelů v Ústí nad Labem „nejvíce negativně vidí možnost uspět ve výběrových řízeních na zakázky, o kterých rozhoduje město. Přidělování zakázek vidí jako nestandardní a velice neprůhledné, přičemž 7 dotázaných se vyjádřilo, že rozhodování je až mafiánské a že jsou si dopředu jisti, komu bude která zakázka přidělena. Šest z nich si dokonce myslí, že situace v Ústí nad Labem je tak specifická, že je zde neprůhlednost při zadávání zakázek nejvyšší v severních Čechách“. Pravdou také je, že média se kauzami vlivných osob stojících za politiky zabývají opakovaně (*Šedá eminence ODS, 2008; Vládnou, ale pouze „ze zákrytu“, 2009*).

Rozhodnutí politické elity města je přenášeno do běžného života prostřednictvím činnosti magistrátů, městských a obecních úřadů. Na nich působí skupina úředníků vykonávající úkoly v přenesené působnosti, tedy státní správu a především samosprávu. Úředníci by v ideálním případě měli být na politicích nezávislí odborníci na problematiku dopravy, životního prostředí, sociálních věcí, územního plánování a rozvoje města a další oblasti. Praxe ovšem ukazuje, že „koexistence“ politiků s úředníky běží na interpersonálních vztazích, kde hraje významnou roli autorita osob, moc a statusy. Politici ve vedeních měst si samozřejmě pro svoje funkční období vybírají do úřednického aparátu osoby, které budou loajální k jejich vlastní představě o správě města. Stává se tak, jak jsem zaznamenal v Ústí nad Labem, že rozhodnutí, která by měla být činěna výhradně odborným názorem, podlehnou přání politiků.

Pro uvažování o vztazích mezi zvolenými skupinami obyvatel (zástupci veřejné správy a spolky) mají výše zmíněné řádky velkou váhu, protože občané svěřují svým voleným zástupcům potažmo úředníkům do rukou správu nad funkcemi, směřováním, formováním a fyzickým vzhledem města a tím i nad kvalitou svého života. Političtí představitelé tedy nejsou pouhými vykonavateli věcí veřejných, ale jejich hlavní snahou, je ve skutečnosti, mít možnost vstupovat do společenského života, a to prostřednictvím moci, která jim byla svěřena.

Správa města Ústí nad Labem

Popisu správy města resp. jeho složek majících přímý vztah a dopad na ožívání města, se v dalších řádcích věnuji obšírněji, neboť považuji městskou administrativu za nositelku revitalizačních aktivit. Správu si můžeme rozdělit na politickou a úřednickou. Politická rozhoduje především o finančně či organizačně náročných úkonech, zatímco úřednická se věnuje spíše operativnímu zajišťování chodu města. V Ústí nad Labem, je dle mých pozorování, hlas politický jednoznačně nejsilnější. Znamená to, že úřednická správa se stoprocentně podřizuje rozhodnutím vedení města.

„Politická“

Území města je rozděleno na 4, resp. 5 správních jednotek. Těmi jsou Magistrát města Ústí nad Labem a městské obvody Ústí nad Labem město, Střekov, Severní Terasa a Neštětice. Správa města je tak svěřena čtyřem svébytným jednotkám, které zastřešuje centrální organizace – magistrát. Obvody nesou zodpovědnost za čistotu, hospodaření s majetkem (strategický majetek je ve správě magistrátu), pořádání kulturních a sportovních akcí. Úkoly přesahující možnosti či území obvodu jsou řešeny magistrátem. Je to například rozvoj infrastruktury (silnice, osvětlení, instalace cyklostanů apod.), pořádání velkých kulturních a sportovních akcí.

Ve volebním období 2006 – 2010 (vždy stav k říjnu) je správa Statutárního města Ústí nad Labem svěřena 37 zastupitelům, kteří si podle české legislativy volí radu města, primátora a jeho náměstky. Městské obvody také disponují svými zastupitelstvy (*Zastupitelstva Ústí nad Labem*):

obvod:	počet zastupitelů
město	27
Střekov	15
Severní Terasa	15
Neštětice	15
magistrát	37

Celkem je tedy ve městě 109 zastupitelských míst. Někteří zastupitelé jsou ovšem činní, jak ve správě obvodu, tak i města. Zanalyzujeme-li si prolnutí obvodních a magistrátních zastupitelů (tedy těch, kteří zasedají v zastupitelstvu Statutárního města Ústí nad Labem), zjistíme, že celkově má správu města ve svých rukou pouze 90 osob – 29 zastupitelů může ovlivňovat jak celoměstské tak obvodní dění.

Magistrát	Neštěmice	Střekov	Severní Terasa	Město
Mgr. Jan Kubata	Liana Wagnerová	Vlastimil Žáček	Leo Dittrich	Ing. Václav Verner
Josef Macík	Martin Šťastný	Jaroslava Faiglová	Josef Macík	Ing. Jan Alinče
Ing. Václav Křeček	Jana Pauerová	Ing. Václav Křeček	Ing. Jiří Brodský	Roman Lád
Ing. Miroslav Harcíník	Ing. Miroslav Harcíník	Viktor Malinkovič	Mgr. Aleš Dostál	Ing. Josef Mach
Petr Ryšavý	Petr Ryšavý	MVDr. Václav Poživil	Josef Němec	Miroslav Pátek
Miloslava Válková	Miloslava Válková	Pavel Boček	Vladimír Lederer	Ing. Miroslav Pelc
MUDr. Josef Liehne	Vlasta Kopsová	MUDr. Josef Liehne	Iveta Černohorská	Tomáš Vondrák
Josef Závěský	Josef Závěský	Ing. Radek Weber	Mgr. Marcela Martinová	Mgr. Václav Kůrka
MUDr. Petr Kačer	Viktor Kováč	Ing. Václav Chamas	MUDr. Petr Kačer	MUDr. Jan Nebáznivý
Mgr. František Nesvadba	Ladislav Šanovský	Mgr. Libuše Renová	PaedDr. Jan Eichler	Mgr. František Nesvadba
Květa Rybářová	MUDr. Milena Budíková	Milan Sokolovský	Květa Rybářová	Miloslav Starecký
Pavel Vodsedálek	Pavel Vodsedálek	MUDr. Václav Houfek	Mgr. Michal Ševcovic	MUDr. Pavel Kacerovský
Martin Svoboda	Martin Svoboda	Hana Černilová , MBA	Radim Litterbach	Mgr. Karel Nepraš
Jaroslav Kubín	Marcela Kubátová	Gabriela Hubáčková	Jana Vlková	Jaroslav Kubín
Mgr. Petr Gandalovič	Jan Jirkovský	Miroslava Lazarová	Aleš Janus	Josef Dyrnka
Lenka Boršková				Ing. Businský Milan
Ing. Bronislav Špičák				Ing. Bronislav Špičák
Alena Schwarzjirgová				Alena Schwarzjirgová, DiS.
Bc. Jan Řeřicha				Ing. Jan Gergelits
MUDr. Pavel Dlouhý				MUDr. Pavel Dlouhý
František Minárik				František Minárik
Ing. Jaroslava Šamsová				Ing. Josef Novosad
MUDr. Tomáš Indra				Mgr. Jan Tvrdík
Ing. Libor Turek Ph.D.				Ing. Libor Turek, Ph.D.
Mgr. Arno Fišera				Mgr. Jiří Kalach
Mgr. Helena Kubcová				Mgr. Helena Kubcová
Ivan Dostál				MUDr. Irena Jílková
Bc. Zuzana Kailová				
Vladimír Lazar				
Michal Rožec				
Ing. Jindřich Šilhavý				
Pavla Šperlová				
MUDr. Tomáš Nedvěd				
PaedDr. Květoslava Čelišová				
Mgr. Tomáš Jelínek				
Ing. arch. Zdeněk Šťastný				
Miloslav Buldra				

	Magistrát	Neštěmice	Střekov	Severní Terasa	Město	celkem
počet členů zastupitelstva	37	15	15	15	27	109
členové pouze 1 zastupitelstva	18	9	13	12	19	71
členové 2 zastupitelstev (magistrát a městský obvod)	19	6	2	3	8	38
procento zastupitelů ve 2 zastupitelstvech	51,35%	40,00%	13,33%	20,00%	29,63%	34,86%

Obr. č. 8 - Zastupitelstva ve městě Ústí nad Labem a jejich členové.

„Úřednická“

V Ústí nad Labem se aktivitami, které bychom mohli zařadit do souborné množiny revitalizace, rozvoj města či pozvedávání lokální společnosti zabývá více městských složek. Ve všech čtyřech městských obvodech (Ústí nad Labem město, Severní terasa, Neštětice a Střekov) jde především o pořádání kulturních a společenských akcí v rámci obvodu. Obvody, především pak obvod Severní Terasa je velmi činným obvodem, hovoříme-li o pořádání akcí pro obyvatele.

Významný díl činností, které by mohly nebo měly zapadat do mozaiky vymezené termínem „revitalizační“, leží ale na magistrátu města, jehož kompetence v tomto směru překračují, tedy spíše „nerespektují“ hranice obvodů. Za 5 odborů, které připadají v úvahu pro výkon činností spojených s ožíváním města, můžeme považovat odbor školství, kultury a sociálních služeb, odbor strategického rozvoje, odbor územního plánování, odbor dopravy a odbor investic.

První čtyři zmíněné jsou více orientovány na práci s občany města, odbor investic zajišťuje průběh stavebních činností v rámci akcí města nesoucích přídomek „revitalizace“. Pro tento text není podrobná deskripce práce pracovníků posledně jmenovaného odboru nezbytně nutná. Tato složka magistrátu vykonává čistě inženýrskou tedy technickou činnost spojenou se stavebním rozvojem.

Odbor školství, kultury a sociálních služeb

Ten má ve své kompetenci mimo jiné:

- zpracování žádostí uchazečů o finanční příspěvky města v oblasti kultury a sportu
- projednání žádostí v kulturní komisi a komisi mládeže a sportu RM
- uzavírání smluv o poskytování finančních prostředků (akce sportovního, volnočasového a kulturního kalendáře; granty v oblasti kultury; reprezentační kulturní akce; dlouhodobá činnost mládež do 18 let - sport a volnočasovky; dlouhodobá činnost nad 18 let - sport; nadstandardní sportovní reprezentace seniorů a juniorů; výkonnostní sport; podpora sportovních tříd s rozšířenou výukou tělesné výchovy; preferované a divácky atraktivní sporty)
- finanční a organizační zajištění oslav města Ústí nad Labem
- práce na trvale udržitelných strukturách koordinace a řízení sociálních služeb a služeb blízkých službám sociálním – tj. činností na podporu rodiny a svépomocných aktivit klientů jednotlivých cílových skupin (*Odbor školství kultury a sociálních služeb*).

Práce tohoto odboru na oddělení kultury a sportu a oddělení podpory nestátních sociálních služeb, jak je vidět z výše uvedeného přehledu, je orientována na volnočasové kulturní a sportovní vyžití a na podporu sociálních služeb pro občany města. Z prostředků městského rozpočtu jsou, skrze tato oddělení, podporovány kulturní a sportovní události a jejich organizátoři, kterými jsou logicky právě spolky a sdružení^{xvi}.

Vypisování dotačních titulů a příjem a administrace žádostí od občanů tvoří hlavní náplň činnosti oddělení. Vedoucí oddělení kultury a sportu je díky svým dlouholetým zkušenostem a osobní známostí s mnoha aktéry činnými ve veřejném životě města jakousi

---

^{xvi} V roce 2010 byly kulturní a sportovní akce pořádané spolky podpořeny částkou Kč 2 267 900,-- z městského rozpočtu.

spojnicí mezi úrovní politickou a občanskou. Obracejí se na ni občané se žádostí o finanční podporu, pomoc při zajišťování akcí apod.

Pracovníci odboru pak sami organizují v průběhu roku, jako nejvýznamnější počín reprezentující jejich činnost občanům, vánoční a velikonoční slavnosti. Především vánoční slavnosti probíhaly v roce 2009 od konce měsíce listopadu až do 1. 1. 2010. Program spočíval z koncertů, divadelních a školních představení, seznámení s vánočními zvyky a typickou vánoční kuchyní atd. Místy dění byla místní veřejná prostranství jako je knihovna, divadlo, kulturní dům, obchodní centrum, Mírové náměstí nebo Muzeum lidové architektury Zubrnice. Ta v průběhu celého měsíce ožívala díky najatým umělcům, ale i ústeckým ochotníkům a amatérským hudebníkům (například sdružení The Boom The Beatles revival band & Orchestra pořádá tradičně oblíbený vánoční koncert). Jak jsem zaznamenal, program je občany města přijímám vesměs kladně. Mše, mikulášské nadílky, vánoční hry, koncerty v kostelech a podobné „ritualizované“ a „tradiční“ části programu, jsou Ústečany vítány jako zpestření s nádechem „posvátného“ v koloběhu denního života.

Součástí slavností bývají i trhy. Ty jsou „objednávány“ městem jako služba od externí společnosti. Samozřejmě, že se městští zaměstnanci podílejí na tvorbě programu, administrativních a dalších potřebných úkonech, ovšem samotnou organizaci má na starosti najatá firma. Trhy se konají v centru města na Mírovém náměstí formou několika málo stánků, které prodávají sezónní zboží (vánoční nebo velikonoční). Jsou doplněny doprovodným programem jako například koncerty

Několika vybraným obyvatelům města, o kterých jsem věděl, že trhy navštívili, jsem položil otázku: „Jak bys charakterizoval/a vánoční a velikonoční trhy v Ústí?“. Odpovědi nebyly ani v jednom případě kladné. Dotázaní je označili jako „bezduché“, „*nic tam není*“, „*neoriginální*“, „*nevím, nemají žádný charakter*“. Jedna odpověď zněla: „*Neláká mě jet na trh do Ústí, natož abych tam vzal na třeba půl dne rodinu. Je to spíš takový buřtostánek se svařákem, vonné tyčky a peruánci, nic pro děti*“ (O. Š., 30 let, Sš).

Slabinou, která je dle mého názoru, občany silně vnímána je „neatraktivnost“ těchto trhů. Trhy tak paradoxně spíše přispívají k většímu pohrdání programem organizovaným městem a jeho pracovníky.

Zajímavější je pro Ústečany vyjet mimo město na okolní trhy například ve skanzenu Zubrnice nebo do Úštěku, kde jsou k vidění řemeslníci a jejich výrobky, folklorní nebo alespoň zábavný program a kde si mohou nakoupit to, co běžně ve městě není k dostání (jak mi informátoři sdělili – „*zemědělské a rukodělné produkty, med, medovina, vánoční ozdoby, kraslice*“).

Velkou konkurenci představují také trhy v Drážďanech. Nejen díky blízkosti, ale především díky pestrosti a atraktivitě spočívající ve škále zboží běžně v Ústí nedostupného a také svojí „*atmosférou, která na člověka fantasticky dýchne*“ (E. C., 70 let, Sš).

Drážďanské vánoční trhy (Striezelmarkt)^{xvii} se rozprostírají v centru města na několika náměstích spojených pasážemi pro pěší. Všechna tato místa jsou plně obsazena stánky s oblíbeným občerstvením (svažené víno a alkohol, sladkosti, uzeniny) a typickými vánočními dřevěnými produkty především z Krušných hor (ozdoby do bytu a na stromeček, svícny a neopomenutelní kouřící panáčky – Räuchermännchen).

Za vyhlášené mezi Ústečany, opět díky své dostupnosti a rozmanitosti, platí také vánoční trhy v Lipsku, které opět nabízejí neobvyklé zboží a vyžití pro celou rodinu. Vánoční trhy v sousedním Svobodném státě Sasko jsou obyvateli Ústecka vyhledávány, a patří mezi každoroční oblíbené výletní cíle a témata konverzace. Dalo by se říci, že pokud se řekne „vánoční trh“ představí si Ústečané spíše trhy za hranicemi než ty ústecké.

Oddělení kultury a sportu pořádalo v roce 2009 také oslavy města k výročí jeho založení před 760 lety. Součástí byly především koncerty v různých částech městského centra

---

^{xvii} V obou saských městech jsou na pořádání trhů, stejně jako v Ústí nad Labem, vyčleněni pracovníci ve struktuře radnice. Zázemí je tedy ve všech třech městech stejné, ovšem výsledek je markantně rozdílný.

(Lidické náměstí, Střekovské nábřeží, Mírové náměstí). Mnoho prostoru, dle mého soudu, pro aktivní zapojení občanů zde, kromě pátého ročníku letního běhu na lyžích a dětského dne nebylo.

Kulturní středisko města Ústí nad Labem

Pořádání městských oslav přešla od roku 2010 na Kulturní středisko města Ústí nad Labem (příspěvková organizace města). Kulturní středisko je jednou z organizací, které mají vliv na to, jakou informaci o městě dává občanům městská správa (tzn. jak město vnímá a jak si představuje, že by mělo být obyvateli nahlíženo). V režii kulturního střediska jsou kulturní události, které si samo označuje jako „reprezentační akce města“, tj. vytváří tím oficiální městskou kulturu. Jsou to události jako Mezinárodní festival sborového zpěvu, Mezinárodní taneční festival, Mezinárodní festival Porta (trampské a folkové písně) atp. Běžný hudební program Národního domu Ústí nad Labem, který patří pod správu kulturního střediska, tvoří již několik let hudební směr jazz a blues. Kvalitní čeští a zahraniční umělci jsou angažováni v jednostranně zaměřeném programu, který je ze strany města velkoryse finančně podporován. Provázanost se správou města je zřejmá v osobě ředitele kulturního střediska, který je zároveň radním města.

Pořádní pompézních oslav města a masových kulturních událostí v Ústí nad Labem je typickým příkladem „mirand“, tedy kulturních a společenských událostí „vzbuzujících u lidí obdiv“, kterými jejich pořadatelé „usilují o přízeň veřejnosti“, jak o tom hovoří Matějů (2003). Jde při nich o silné působení na lidskou psychiku, kdy se občané cítí být vtaženi do děje oslav, koncertů a veřejných ceremoniálů. Výsledkem může být podle Matějů „až dojem, že občané mají podíl na moci“.

Výše popsané kulturní události pořádané městskou správou, by mohly sloužit jako výrazný katalyzátor revitalizace ústecké společnosti. Současný přístup uvedených městských složek k organizaci oficiální městské kultury nezahrnuje prozatím ve větší míře lokální

aktéry. Bez přizvání a tedy podpory ústecké veřejnosti, která může být vhodně zastoupena spolky (jinak aktivními v pořádání vlastních událostí), nemůže být vytvořena společná aktivní platforma. Ta by mohla představovat živé jádro formující obraz města přijatelný a zajímavý pro většinu občanů. Tím v současnosti dochází k nevyužívání potenciálu vlastní aktivity občanů a neprobouzení jejich soběstačnosti.

Odbor územního plánování

Pracovníci odboru územního plánování, který vykonává úkoly státní správy, jsou odpovědní za koncepty funkčního uspořádání městských celků a mají tak velký vliv na rozvrstvování společnosti na územní města. Výstupy činnosti odboru územního plánování se týkají obyvatel přímo a mohou měnit jejich návyky a vnímání městského prostoru a možnosti pohybu po něm. V jejich rukou jsou návrhy obytných zón, průmyslových oblastí, lokalit k odpočinku a setkávání během volného času. Plánování městských bloků má také vliv na mobilitu obyvatel a tím i na čitelnost města – „*legibility*“.

Tento pojem používá Lynch (1960), když píše, že město musí být čitelné pro svoje obyvatele. Musí mít jasné a rozpoznatelné struktury. Čitelnost města nemusí být nezbytně jedinou jeho identitou, ale je jednou z hlavních. Vytváření čitelnosti je dvoustranný proces mezi pozorovaným a pozorovatelem. Jak z jeho textu vyplývá, jisté okouzlení neznámým může být, ale musí být zasazeno do rámce celkových jasných struktur.

Odbor územního plánování také využívá veřejná projednání jako mechanismus komunikace s občany k potvrzování či upřesňování nových návrhů. Odbor, jak se mi zdá, využívá tento nástroj pouze v mezích stanovených zákony se vztahem k územnímu plánování. Například návrh nového územního plánu podstupuje proceduru, kdy musí být zahrnuta i veřejnost. Takové setkání v Ústí nad Labem v letošním roce proběhlo.

Hlavního projednávání se zúčastnilo přes 100 občanů, kteří přišli diskutovat s politiky a úředníky o navrhovaných změnách. Z řad obyvatel byla nejaktivnějším diskutujícím Strana zelených a to ústy svých členů. Na hlavu vedení města se snášela kritika převážně osobní. Tzn. občané obviňovali vedení města ze snahy mít z jeho správy především osobní užitek. Slovy jednoho z účastníků *„již dlouho jsme měli podezření, že město je jeho vedením tunelováno, dnes v návrhu územního plánu je to vytvořením několika podzemních komunikací již i potvrzeno“* (2. 3. 2010, *Pořizování nového územního plánu města Ústí nad Labem, Dům kultury Ústí nad Labem*). V průběhu celého projednávání bylo cítit, že existují ze strany města odpovědi, které nechce vyjádřit, což občané velmi rychle odhalili. Vzájemná otevřenost pak zůstávala na bodu mrazu. Úředníci z odboru územního plánu přesouvali otázky a tím i odpovědnost za důležitý městský dokument na externí zpracovatele, kteří měli vyjasňovat konkrétní navrhovaná řešení. Správa města tím dávala, dle mého názoru, najevo, že její zainteresovanost na utváření veřejného prostoru a s tím spojených společenských pochodů není často dle „vox populi“, ale uplatněním vlastní rozhodovací moci.

Na tomto místě můžeme srovnávat s Drážďany. Ty prošly tvorbou návrhu rozvoje městského centra v roce 2008. Návrh, který byl zpracován pracovníky města a externími odborníky na urbanismus a architekturu, byl po celou dobu diskutován s veřejností. Zahrnutí občanů do průběhu tvorby bylo jeho významným rysem a prolíná se celým procesem jako červená nit, jako nosné téma. Realizace rozvojového plánu je chápána jako aktivita přesahující obory, která vyžaduje „kontinuální komunikaci a permanentní dialog politiky, veřejné správy, ekonomických subjektů a občanů“ (*Lebendige Geschichte – Urbane Stadtlandschaft*). Zároveň byla tvorba rozvojového dokumentu použita k potvrzení stávajících komunikačních prostředků směrem dovnitř (správa města) a navenek (občané), a sloužila jako výchozí pozice k hledání nových cest. Cílem bylo také povzbudit samostatnou akceschopnost obyvatel a to prostřednictvím finančních i odborných asistenčních pobídek těm skupinám obyvatel, které se hodlají angažovat ve zlepšování svého prostředí (využívání ploch ležících ladem, komunitní bydlení atp.).

Odbor dopravy

V kontrastu s odborem územního plánování stojí odbor dopravy. Ten se v rámci implementace mezinárodního projektu CIVITAS ARCHIMEDES pro oblast bezpečnější dopravy ve městě, obrací na veřejnost již pravidelně a s úspěchem. Otevřenost procesu přípravy a realizace takovýchto projektů, hrazených z prostředků Evropské unie, je postaven na principu zahrnutí co nejširšího spektra aktérů. Jak jsem mohl pozorovat, na odboru dopravy přijali minimálně 3 pracovníci zaměstnaní speciálně na tento projekt, veřejnou diskusi a plánování společně s obyvateli města za svůj styl práce. Snaží se informovat o připravovaných opatřeních ústeckou veřejnost, která si k nim již nachází svoji cestu a sami občané se již obracejí na tento odbor se svými návrhy na zkvalitnění městské dopravy. Jak říká vedoucí pracovnice projektového týmu V. K. (31 let, Vš) o struktuře obyvatel s kterými přicházejí do styku: „Co se týče kontaktů, jsou to jednotlivci. Mluvíme s nimi hlavně přes telefon, facebook a e-mail.“ Samozřejmě nekončí vše jen u komunikace přes techniku a jsou pořádána i osobní setkání ke konkrétním tématům (MHD, cyklodoprava). Je vidět, že zájem o dění ve městě je spíše individuální a spolky nejsou v této oblasti příliš činné, resp., že si prozatím nenašly cestu k odpovědným zástupcům správy města.

Důkazem, že latentní zájem u obyvatel města ale existuje a je potřeba ho probudit, mohou být i opatření „Řid' bezpečně“ a „Bezpečnostní audit“, kdy byly osloveny školky a školy ve městě s nabídkou spolupráce při zjišťování dopravního chování v jejich okolí. Ředitelky a ředitele vzdělávacích zařízení ve městě nelze označit jako zástupce sdružení ale nejedná se ani o příslušníky správy města. Zapojení 100 % jejich počtu do této aktivity, signalizuje pozitivně zájem přispět ke společnému poznání (správy a veřejnosti) a následně oživení oblasti, která spadá do sféry zájmu a vlivu oslovených osob („Můžu říci, že se to školám líbí, že máme zájem něco měnit. Připojily se všechny školy“ (V. K.).

Městská policie

Městská policie, další složka ve struktuře správy města, také ovlivňuje veřejný život a spoluvytváří vztah obyvatel k městu. Prostřednictvím prevenčních programů zaměřených na děti a školní mládež vychovává v budoucích obyvatelích pocit zodpovědnosti, učí je znát městské prostředí a buduje také vztah k městským symbolům a autoritám.

Odbor strategického rozvoje

Dalším odborem, jenž je aktivní v oživování městského života, je odbor strategického rozvoje, který byl vytvořen teprve v roce 2003 jako odbor aktivní politiky, s návazností na program aktivní politiky z konce 90. let minulého století. Tomuto odboru jsem se věnoval šířeji, neboť jsem ho identifikoval jako složku správy města s jedním z největších možných vlivů na revitalizaci a rozvoj města.

Od svého vzniku spadá odbor strategického rozvoje přímo pod primátora města a jeho náměstky. To umožňuje vedení města mít kontrolu nad rozvojovými aktivitami či je dle vlastních preferencí směřovat. Obráceně je pro pracovníky odboru výhodné mít rychlý přístup k vedení města a konzultovat či ovlivňovat jejich rozhodování. Jak se totiž v průběhu mých pozorování ukázalo, může tento odbor prostřednictvím vedoucího přenášet svoje nápady a záměry na primátora a jeho náměstky a ti, v případě jejich schválení (někdy i přijmutí za své) zpětně tyto uvádějí v život, tak že zadají vedoucímu odboru splnění již konkrétních úkolů, které byly formulovány z přednesených idejí a návrhů.

Na odboru strategického rozvoje pracovalo, v době psaní tohoto textu, 15 zaměstnanců. Z toho 3 muži a 12 žen s průměrným věkem 30,5 roku. Takto nízký věkový průměr nelze nalézt na žádném jiném odboru tohoto magistrátu.

Nejen věk, ale i vzdělání je na tomto odboru, vzhledem k ostatním odborům, unikátní. Sto procent pracovníků má vysokoškolské vzdělání a hovoří minimálně jedním cizím

jazykem. To je velkým rozdílem i proti analogickému odboru působícímu v Lipsku (Amt für Stadterneuerung und Wohnungsbauförderung). Zde je věkový průměr výrazně vyšší (odhaduji pouze na základě pozorování) a ne všichni pracovníci musí mít nutně vysokoškolské vzdělání. Cizí jazyk zde také není podmínkou pro výkon práce.

Zajímavé je také zjištění, kde mají ústečtí pracovníci trvalé bydliště. Šest pracovníků nežije trvale ve městě, v Ústí nad Labem se narodilo 8 pracovníků odboru. Skutečnost, že pouze 60 % pracovníků odboru žije trvale v Ústí nad Labem je nesmírně zajímavá vzhledem k faktu, že odbor je designován právě k rozvoji a obnově města, kdy by základním předpokladem pro tuto práci měla být hluboká osobní zainteresovanost na lokálním duchu a výborná znalost terénu. Tyto předpoklady by se nejvíce očekávaly právě u rodilých Ústečanů a ve městě trvale žijících obyvatel.^{xviii}

Fakt, že polovina odboru není osobně přímo zainteresovaná na revitalizaci města z důvodu zlepšení kvality života v místě vlastního bydliště, přináší výhody i nevýhody. Výhodou může u těchto pracovníků být nezaujatý pohled na dění ve městě zvenčí. Zaměstnanci nejsou zatíženi historií města, vzpomínkami a existujícími sociálními vazbami. Mohou se tedy při plánování a uskutečňování aktivit, s dopadem na život obyvatel, více odpoutat od společenských konvencí ve městě zažitých.

Negativem je právě často chybějící detailní znalost prostředí, vazeb z denního života obyvatel, slabá orientace v sítích a aliancích. Z mého pozorování je jasné, že zmiňovaní zaměstnanci odboru přijali rozvoj města za svůj jasný a nezpochybnitelný úkol. Troufám si říci, že je to i jisté nadšení, které je patrné v práci těchto lidí. Jedné z pracovníků oddělení cestovního ruchu (*P. C., 28 let, Vš*), která se narodila a trvale žije mimo Ústí nad Labem, jsem se zeptal „Jak osobně vnímáš svoje působení ve městě?“ „*Řekla bych, že vystupuji ve městě ve 2 rolích. Jednak jako zaměstnankyně magistrátu a jednak jako návštěvník města. Protože*

---

^{xviii} Také moje informátorka V.K., 31 let z odboru dopravy žije trvale mimo Ústí nad Labem. Tam dojíždí denně z 25km vzdáleného Děčína.

bydlím v sousedním Děčíně, nejsem občankou Ústí. Mám díky mé práci možnost podílet se na rozvoji města v oblasti cestovního ruchu, ale i města obecně. “ Na tuto odpověď jsem navázal další otázkou. Co konkrétně si představuješ pod revitalizací města? „*V rámci propagace města se snažíme změnit obraz města v očích příchozích i potencionálních návštěvníků, ale i drobnými aktivitami budovat vztah místních obyvatel k městu. Například formou pořádání akcí a projektů jako zpracování místních pohádek a jejich rozšíření mezi veřejnost nebo tvorbu naučných tras po městě. Za důležité pro rozvoj považuji budování sítí mezi magistrátem a poskytovateli služeb nebo třeba s ústeckými turisty.*“

Jak je vidět, dotázaná vnímá, že v Ústí nad Labem působí jako „mimoměstská - návštěvník“. Vyjádření „*mám možnost podílet se*“ se dá chápat jako vyjádření percepce důležitosti, kterou může mít rozvoj města na život jeho obyvatel. Z rozhovoru také vyplývá, že obraz města – image je dotázanou chápán jako záporný. Cestou k nápravě, jak vyplývá z odpovědi, je „*drobnými aktivitami budovat vztah místních obyvatel k městu*“ navazovat kontakty v rámci „*sítí mezi magistrátem*“ a důležitými veřejně činnými městskými aktéry.

Odbor strategického rozvoje se dále dělí na oddělení cestovního ruchu, oddělení koncepcí a oddělení proinvestorské politiky. Společnými úkoly všech tří oddělení z množiny revitalizačních podpůrných nástrojů jsou například:

- informování veřejnosti o záměrech strategického rozvoje města,
- shromažďování projektových záměrů města,
- pořádání konferencí a veřejných projednání k tématu strategického rozvoje a rozvojových projektů města
- revitalizace jezera Milada
- Projekt Zdravé město a místní Agenda 21
- rozvoj cestovního ruchu a propagace lokálních produktů (*Odbor strategického rozvoje*)

Každé z oddělení odboru se určitým způsobem věnuje revitalizaci města a navazování styků s veřejností. Oddělení různými způsoby propagují město a vyzdvihují jeho silné stránky, které si odbor definuje. Definuje si je sám ze svých zkušeností nebo vybírá z podnětů aktivních občanů (například Klubu českých turistů), kteří jsou aktivní a přicházejí se svými záměry za pracovníky odboru. Velmi významnou roli hrají v definování cílů politici, tedy vedení města.

Oddělení cestovního ruchu

Oddělení má 2 pracovníce zabývající se koncepční prací a další 2 v informačním středisku města. Hlavní úlohou oddělení je rozvoj turismu v okrese Ústí nad Labem a propagace města. To zahrnuje externí propagaci vně města – účast na veletrzích, inzerci v celostátním tisku atd.

To, co je pro nás zajímavější, je propagace města a jeho okolí mezi občany města. Oddělení se v posledním roce velmi zaměřilo na podporu lokálních akcí a jejich zavádění do městského koloběhu. Objevuje se zde snaha tvořit lokální produkty, resp. oživovat produkty, které z Ústí tradičně pocházejí a občas o tom ani Ústečané nevědí. Takovými produkty jsou například „mýdlo s jelenem“, „lihovina Stará myslivecká“ či pivo „Březňák“ nebo výroba propagačních předmětů se slavným obrázkem psa štěkajícího na gramofon - logem „His Masters Voice“. Za touto aktivitou se skrývá přesvědčení pracovníků, že znovuoživením tradičních značek, tzn. jejich uvedením do prodeje – z počátku v informačním středisku města a později i jinde - by se v průmyslovém regionu mohli obyvatelé hrdě začít hlásit k odkazu minulých generací, tedy vybudovat si vztah k určitým symbolům města a regionu a přijmout je za nedílnou součást svojí minulosti. Zavádění lokálních produktů, které si občané a návštěvníci města budou moci zakoupit, naplňuje doporučení Šaškové (2005), že v Ústí nad Labem chybí jasné symboly města, lokální identita občanů je na nízké úrovni a „že zde existuje široký prostor pro vytvoření něčeho, co by se stalo důvodem, proč město Ústí nad Labem navštívit“. Šašková takovou snahu správy města demonstruje na již odloženém

projektu kryté lyžařské haly, která ovšem mezi Ústečany vyvolala silnou vlnu nevole a byla označena za kontroverzní (*Krytá sjezdovka? Už je tu zase!*). Oproti tomu drobné lokální produkty, které budou moci obyvatelé města darovat svým známým s poukazem na město, mohou hodnotou symbolů přispět k posílení jejich patriotismu a identity.

Oddělení koncepcí

Některé z činností, které jsou na oddělení uskutečňovány:

- zajišťuje a zpracovává projekty na oživení podnikatelských a investičních aktivit ve městě
- spolupracuje na aktivitách k získání domácích a zahraničních finančních dotací
- zpracovává strategické rozvojové dokumenty města
- shromažďuje projektové záměry města
- účastní se projektových týmů (*Odbor strategického rozvoje*)

Jak již název napovídá, zabývá se toto oddělení vytvářením nejrůznějších koncepcí rozvoje a obnovy města. Hnacím motorem je zde bezpochyby šance využívat evropské strukturální fondy, tedy již zmiňovaná kohezní politika EU. Existuje tu, tedy převážně mezi politiky, silné přesvědčení, že vnější zdroje jsou pro město nepostradatelné (orientace je především na zdroje finanční) a tím dochází k podvyužívání potenciálu uvnitř města (město se nesnaží chovat tak, aby si samo peníze vydělalo, ale spoléhá na vnější, velmi levné financování). Je možno zaregistrovat snahu města, řešit chybějící vazby a vztahy v městských lokalitách pomocí tzv. tvrdých investic z evropských peněz^{xix}. Přitom právě možnost financovat městské investice z těchto fondů je podmíněna kooperací a diskuzí správ měst s veřejností. Procesní postupy implementace investic by měly být neustálým kontaktem aktérů

---

^{xix} Aktuální projekt Integrovaný plán rozvoje města Ústí nad Labem: Neštětice – sídliště Mojžíř se zaměřuje na problémovou lokalitu na okraji města, kde je lokalizována silná romská komunita. Prostřednictvím „Revitalizace veřejných prostranství“ a „Regenerace bytových domů“ si město slibuje zlepšení pověsti a odstranění části problémů vznikajících ze soužití dvou rozdílných komunit.

a jejich účasti v průběhu celého projektu. Praxí bývá, že tyto kontakty jsou spíše považovány za „zdržování“ při realizaci stavební činnosti.

Typickým pracovním nástrojem tohoto oddělení je tak využívání veřejných projednávání pracovních skupin sestaveným z politiků, úředníků a zájmových skupin. Veřejná projednávání, jak jsem již zmínil, jsou vyžadována nařízeními řídicích orgánů, které poskytují dotační prostředky. Pracovnice (oddělení je složeno z 8 žen) díky tomuto postupu přicházejí do denního styku s obyvateli města a zástupci zainteresovaných skupin (např. obyvatelé bytových domů, ekologické iniciativy) a jsou tak každodenně nuceny porovnávat své vnímání reality s tím, jak ji nahlízejí další účastníci těchto diskuzí.^{xx}

Projektové týmy nejsou, na rozdíl od podobných uskupení v Lipsku jak později popíši, moderovány nezávislým moderátorem. Řídí je zpravidla jedna z pracovnic oddělení zodpovědná za příslušnou problematiku. Na účastnících bývá zpočátku vidět ostych diskutovat, který se pozvolně vytrácí s počtem uskutečněných schůzek.

Podobně je tomu i u veřejných projednání projektu Zdravé město Ústí nad Labem – Místní Agenda 21. Tento projekt je také koordinován na oddělení koncepcí a to jednou z pracovnic. Veřejná projednání v městských částech se začala uplatňovat teprve v roce 2010. Předtím se projednávaly s občany problémy pouze na centrální městské úrovni. Ústí nad Labem se tak stalo jedním z prvních měst, kde se tento postup – decentralizovaných projednání – začal uplatňovat. Díky tomu dochází k bližší spolupráci s městskými obvody a odstraňování vzájemné nedůvěry, možná až nevraživosti uvnitř správních městských struktur.

Místní projednání, která by se měla konat minimálně 1x ročně, spočívají v seznáení občanů města, či určité městské části, k vzájemné diskusi nad problémy, které je trápí. Zde je přítomen nezávislý moderátor, působící v Národní síti Zdravých měst, který přijímá od

---

^{xx} Projektové týmy se zabývají konkrétními problémy při implementaci projektových záměrů. Důležitým faktorem je zde multioborové setkávání lidí a výměna názorů po dobu trvání projektu.

občanů podněty, stížnosti a připomínky k daným tématickým celkům (životní prostředí, doprava, sociální oblast, rozvoj města). Po připomínkování přednesených problémů se z každé oblasti následně vyberou dva nejvýznamnější problémy, na kterých se přítomní shodnou a sestaví se seznam nejzávažnějších problémů. Občané, kteří se projednávání účastní, mají možnost diskutovat přímo se zástupci města reprezentovanými vedoucími příslušných odborů (odbor životního prostředí, odbor dopravy, atd.).

Politická reprezentace města se diskuze obvykle neúčastnila. Jak jsem na dvou takových projednáních mohl zaznamenat, vidí svoji roli politici v zahájení projednání pozdravem přítomných, odpovědi na konkrétní dotazy obyvatel se zdržují a přenechávají je kompetentním vedoucím odborů. Pouze v nejnutnějších případech vyjadřovali politici svůj názor na řešení problému.

Signál, který tak obyvatelům vysílají, může vzbuzovat přinejmenším nedůvěru v politickou správu města a dokonce to mohou obyvatelé chápat jako výraz nekompetentnosti či nezájmu o problémy běžných občanů.

Projekt Zdravé město Ústí nad Labem, v rámci národní sítě, pořádá dále různé osvětové akce jako „Světový den bez tabáku“, „Dny bez úrazu“, „Den Země“ apod. Podílí se také finančně a propagací na sportovních událostech jako je například cyklistický závod Memoriál patriotů okolo Ústí nad Labem nebo Cyklozávod Jezero Milada, nebo na zábavných pořadech pro seniory se zdravotní tematikou.

Třetím z oddělení OSR je oddělení proinvestorské politiky. Původní funkce tohoto oddělení, spočívala v zajišťování investic a investorů pro město. Dnešní náplň činnosti je již různorodější a oddělení například:

- poskytuje informace o městě
- zabezpečuje prezentace rozvojových záměrů a projektů města
- aktivně sleduje vývoj záměru a účastní se na jednání s investory

- asistuje při realizaci investičního záměru
- adresně oslovuje a nabízí místní investiční příležitosti potenciálním investorům, zajišťuje a zpracovává projekty na oživení podnikatelských a investičních aktivit ve městě
- poskytování pracovního a organizačního servisu dobrovolnému svazku obcí Jezero Milada (*Odbor strategického rozvoje*)

Oddělení zabývající se podporou podnikání, se stala nezbytným útvarem dnešních magistrátů a radnic. Ekonomický propad především v tradičních průmyslových oblastech si vyžádal orientaci na nové hospodářské zdroje.

Ekonomická situace před finanční krizí opravdu městům slibovala možnost postavit svůj rozvoj na přilákání nových investorů namísto průmyslových podniků, které ukončily svoji činnost. Průmysl často nahrazovaly služby jako aquaparky, nákupní střediska nebo průmyslové podniky ovšem s nízkou potřebou pracovní síly.^{xxi} Sofistikované druhy podnikání jako jsou technologická centra a informační technologie se usídlovaly tam, kde jim města nabídla ty nejexkluzivnější podmínky. Soutěž mezi městy se tak rozjela na plné obrátky a v celoevropském měřítku se města snažila přilákat různými pobídkami domácí ale i zahraniční investory. Tento rozmach se s krizí v roce 2008 začal zpomalovat a dnes je již nemyslitelné doufat v obří městské investice, jak to města dělala.

Současná podpora podnikání v Ústí nad Labem prostřednictvím oddělení proinvestorské politiky není již zaštiťována osobně vedením města, ale jedná se spíše o setrvávající stav z doby, kdy předchozí primátor Petr Gandalovič (2002 – 2006) odbor strategického rozvoje (dříve odbor aktivní politiky) ustanovil.

---

^{xxi} Převážně se jedná o automobilový průmysl, kde je práce automatizovaná a nároky na počty pracovníků jsou nízké. Dále jde o logistiku. Sklady a překladiště vyžadují pouze omezený personál. Tyto druhy podnikání ale oproti očekávání politiků paradoxně městům nepřináší mnoho, spíše naopak. Dochází při jejich výstavbě k zabírání půdy, neboť se většinou staví tzv. na zelené louce. Takovéto podniky neřeší nezaměstnanost, veřejná doprava k novým továrnám stojí města nemalí peněžní prostředky z jejich ročních rozpočtů a daňové odvody bývají dle sídla firmy opět mimo město.

Tři pracovníci oddělení se dnes soustředí především na problematiku brownfieldů a hledání cest k řešení jejich regenerace, spíše pomocí malých opatření. Těmi jsou, slovy pracovníků oddělení, „*lokální workshopy*“, na kterých se pokus, aktivně zapojit občany - vlastníky takto postižených nemovitostí, nesetkává s velkým ohlasem. Na tato setkání, kterých jsem se účastnil, orientovaná na aktivizaci pasivního přístupu vlastníků, přišlo zpravidla 3 – 5 vlastníků (oslovených bylo přes 120), kteří si vyslechli od pracovníků magistrátu informace o stavu brownfieldů ve městě, ale na dotaz, co je osobně trápí a s čím by potřebovali pomoc, aby jejich nemovitost opět našla nové využití, nereagovali. Diskuse zůstala tedy na celkem třech setkáních nenaplněna.

Indicií proč dochází k nezájmu občanů o vzájemné řešení této oblasti, může být neúčast ústeckých politiků na těchto setkáních. Víra v možnost nastartovat rozvoj z úřední linie, tak jak to činí právě oddělení proinvestorské politiky, je u občanů malá. To mi potvrdil proslov jednoho z přítomných na setkání, když konstatoval. „*Není tu žádný zástupce města, který by mohl o něčem rozhodovat tak nevím, o čem se chcete bavit dál*“.^{xxii}

Okrajově do okruhu revitalizace brownfieldů spadá i revitalizace jezera Milada, které je první rekultivovanou a revitalizovanou hnědouhelnou zbytkovou jámou tohoto rozsahu v ČR (250 ha vodní plocha a až 1000 ha pozemků). Opět prostřednictvím několika veřejných „*lokálních workshopů*“ v roce 2009 a 2010 se pracovníci snažili vytvořit funkční diskusní platformu, která by řešila společně existující problémy.

Na těchto workshopech již byla situace jiná. Dnes již zrekultivovaný bývalý hnědouhelný důl Chabařovice, ležící na hranicích města, přitahuje pozornost mnoha zájemců o jeho budoucí využívání.^{xxiii}

---

^{xxii} Zaznamenáno na 3. setkání vlastníků brownfields v Hotelu Vladimír, dne 04. 06. 2010. Ostatní účastníci při tomto vyjádření souhlasně pokyvovali hlavami, i když se k projevu nijak sami ústně nepřipojili.

^{xxiii} Samotné jezero je stále nepřístupné jako i většina území, přestože rekultivační práce jsou již téměř dokončeny. Zkušební provoz jezera bude uskutečňován v roce 2011 a v roce 2012 se počítá s jeho uvedením do provozu.

Bezesporu půjde o atraktivní území pro trávení volného času obyvatel města. Na magistrát se proto prostřednictvím oddělení proinvestorské politiky, které je ustanoveno jako kontaktní místo, obrací podnikatelé a spolky se zájmem o spolupráci při plánování využití tohoto budoucího rekreačního areálu. Ústecké spolky chápou zpřístupnění nového, zajímavého území jako šanci pro svůj rozvoj a jako možnost realizovat svoje plány. Jde konkrétně o potápěče, vodní záchrannou službu, spolek provozující historickou železnici a nesmí chybět ani turisté, kteří již přemýšlí, jak tuto lokalitu oživit svoji přítomností.

Protože ani Ústí nad Labem ani okolní obce nepočítají s masivními veřejnými investicemi do revitalizace této oblasti, je zájem občanských sdružení možným zdrojem rozvoje této lokality.

4.3.2. spolky

Život jedinců je v městských strukturách často svázán s nějakou formou sdružování. Spolková činnost se neomezuje pouze na město, také vesnické prostředí žije čilým spolkovým životem.^{xxiv} Jak Hye (1995) uvádí v publikaci Dějiny města Ústí nad Labem, spolková činnost „představuje od sklonku 18. století novou formu společenského života. Vznikají z určité opozice ke stavovským korporacím, v jejichž lůně se zrodily a které jako sociální formace předměšťanského období zasahovaly jednotlivce ve všech oblastech jeho života.“

Spolkovou legislativu začal vytvářet absolutistický habsburský stát na obranu svého stavovského systému. Právní zakotvení existence spolků nastávalo až v druhé polovině 19. století a to zákony, které se staly součástí Prosincové ústavy z roku 1867. Od této doby se spolky nedílně, ovšem s různou intenzitou, podílejí na veřejném životě nejen státu, ale i v nižší, lokální úrovni. Schollarová (1995) uvádí, že obce od druhé poloviny 19. století výrazně podporovaly spolkový život a osvětu. „Velkou hnací silou české společnosti byly spolky – samosprávou výrazně podporované i využívané. Jejich role při utváření naší společnosti byla tehdy významnější než role politických stran.“

Jak tedy spolek definujeme? Pojem spolek nepopisuje nic jiného než skutečnost, že lidé spolupracují a vytvářejí sociální skupinu. „Tvoří jakýsi mezičlánek mezi klikami a například hospodářskými svazy“ (Fußhöller, Honert, Kendschek, 2007). Opět se podíváme k *Hyemu*, který vymezuje „spolek dobrovolným seskupením osob, které se sdružily za účelem dosažení přesně stanoveného a vyměřeného cíle. Toto spojení se děje na základě písemného zakotvení, které vychází ze zásady rovného členství a práva na sebeurčení. To umožňuje stanovit samostatně vnitřní řád a na jeho základě si samostatně určit také vedení.“ Takto hovoří i *Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů*, který určení cíle činnosti klade jako jednu ze základních podmínek pro možnost registrovat spolek u Ministerstva vnitra ČR, odboru

---

^{xxiv} Nejčastějšími spolky českého vesnického prostředí jsou dobrovolní hasiči, myslivci a sportovci (nejčastěji fotbalisté či sokolové). Tuto problematiku se pokouší zmapovat dokument režisérky Eriky Hníkové z roku 2005 *Sejdeme se v Eurocampu*.

všeobecné správy, oddělení volební a sdružování, úsek sdružování. Kromě toho, musí být sdružení^{xxv}, tvořeno minimálně 3 osobami staršími 18ti let.

Náplň činnosti spolků zasahuje do nejrozmanitějších směrů. Výše uvedené tvrzení, že občané se „sdružili za účelem dosažení přesně stanoveného a vyměřeného cíle“, se mi nezdá být vystihující, budeme-li ho uvažovat v obecné rovině platné pro všechny spolky.^{xxvi} Samozřejmě je nutné, aby spolek definoval cíl své činnosti, jednak pro možnost registrace a také pro své vlastní vymezení se vůči společnosti či dalším spolkům, ovšem za cílem nemůžeme vidět dosažení určitého stavu. Cílem je u spolků především cesta k cíli, tedy naplňování ideových předsevzetí a někdy i dogmat.^{xxvii}

Dělení spolků dle zaměření činností ukazuje následující tabulka, pracující s údaji různých autorů. Je patrné, že spolková směřování lze postihnout pouze několika souhrnnými kapitoly a žádné třídění nepřináší výrazné odlišnou ideovou náplň.

Historické dělení spolků v Ústí nad Labem sestavil Hye. Při srovnání přehledu s tabulkou rozdělení spolků je patrné, že zastoupení ústeckých spolků, je v kontextu výše zmíněného dělení typické pro německé prostředí až do dneška.

---

^{xxv} *Zákon o sdružování občanů* používá v § 2, odst. 1 termín sdružení, který je společný pro spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace.

^{xxvi} Vzhledem k tomu, že spolky jsou především neprofesionalizované, může u spolků zaměřených například na sport být takovým směrem dosažení tělesné zdatnosti (Sokol), sportovní kynologie (Svaz sportů psích spřežení). U kulturních spolků pak pozvednutí ducha či vzájemná spolupráce - příkladně při provozování ochotnického divadla. Přesně stanovený a vyměřený cíl mívají zpravidla občanské iniciativy a občanská sdružení, která při působení na komunální úrovni, vystupují jako protistrana moci veřejné v konkrétních případech. Jmenovat můžeme iniciativu Zachraňte Střížák!

^{xxvii} Například SK Cyklotour, sportovní spolek zasahující aktivně do veřejného života v Ústí nad Labem má hlavní zaměření na dálkové jízdy, cyklomaratóny, amatérskou závodní cyklistiku na místní úrovni. Také se specializuje na železničářskou cyklistiku. (SK Cyklotour)

Bühler 1978	Rogge 1996	Kröll 1987	Christiansen 1990
1. Sportovní spolky	1. Družební spolky	1. Hobby spolky	1. Sportovní a hobby spolky
2. Sociální spolky	2. Sportovní spolky	2. Hudebně-kulturní spolky	2. Družební spolky
3. Ideologické spolky	3. Hobby a volnočasové spolky	3. Sportovně-herní spolky	3. Lokální tradicionalistické spolky
4. Kulturní spolky	4. Hudebně-kulturní spolky	4. Družební spolky	4. Ženské a seniorské spolky
5. Tradicionistické spolky	5. Technické spolky	5. Tradicionalistické a ideologické spolky	5. Pomocné a podpůrné spolky
6. Hudební a pěvecké spolky		6. Svépomocné spolky	6. Iniciativy

Obr. č. 9 - Přehled dělení spolků dle zaměření činnosti.

Hye 1996 - historické dělení spolků v Ústí n. L.

1. Spolky společenské a kulturně výchovné
2. Spolky turistické a tělovýchovné
3. Spolky charitativní
4. Spolky zájmové
5. Spolky hasičské a vojenských vysloužilců
6. Spolky náboženské
7. Spolky nacionální
8. Spolky dělnické

Obr. č. 10 - Historické dělení spolků v Ústí nad Labem.

Vliv na společenské dění, ať už ve svém bezprostředním prostředí či celém městě, měli členové spolků v minulosti velký. Z počátku 20. století bylo členství v nějakém spolku prestižní záležitostí, za kterou se většinou platila nemalá finanční částka coby zápisné.^{xxviii} Samozřejmostí byl výběr spolku dle stávajícího, či v budoucnosti očekávaného, sociálního statutu člena.

Dnes, v době, kdy se společnost ráda poohlíží po ideálech první republiky, je i spolkový život předmětem zájmu občanů měst. Jak ovšem uvádí Matějů a kol. (1996), „vztah lidí ke znovuoživovaným institucím z tohoto období (či zdrojům tradic) je víceméně ambivalentní. Například mnohé spolky či sdružení nejsou z hlediska kulturní veřejnosti příliš akceptovány nebo považovány za důležité. Mají spíše pietistický, popř. veteránský charakter, nicméně jsou určitým koloritem společenského života a dokladem kontinuity lokální kultury.“ Zde je vidět diskontinuita významu spolků pro lokální společnost, neboť z počátku 20. století „byly všechny (spolky) svým způsobem vzdělávací – a to i ty, u nichž těžiště činnosti spočívalo v aktivitách jiných (např. Sokol)“ (Schollarová, 1995).

Spolky představovaly významnou lokální instituci vytvářející neformální sociální síť. „Síťování občanů“ přetrvalo samozřejmě dodnes. Informační server Občanská společnost radí občanům, že „je výhodné se při prosazování vlastních zájmů spojit s dalšími občany, kteří mají stejné názory či zájmy“ (*Založení občanského sdružení*). Do veřejného dění se dnes nejvíce zapojují právě občanské iniciativy a sdružení, které si kladou za cíl suplovat veřejnou správu v oblastech, které úřady nemají na zřeteli nebo, dle názoru občanů, nefungují produktivně či kontraproduktivně.^{xxix}

---

^{xxviii} Význam spolkové činnosti pro tvorbu urbáního prostoru si můžeme demonstrovat na děčínském okrašlovacím spolku (Anpflanzungs- und Verschönerungsverein Tetschen), fungujícím v letech 1875 – 1938. Spolek se zabýval vysazováním stromů, zakládáním alejí, náměstí atd. Z pohledu společnosti zastával tento spolek taktéž důležitou roli. Jednak tím, že jeho členy byla převážně inteligence (27,6 % členů, kupříkladu hrabě Fridrich von Thun Hohenstein nebo bývalý starosta Děčína MUDr. Josef Steinhauser). O tom že členství spolku bylo privilegizováno svědčí také výše kontribuce. „Výše členských příspěvků se samozřejmě s postupem času měnila, a tak již podle nových stanov spolku z roku 1920 zakládající členové platili minimálně 200 korun, podporující 50 a přispívající čtyři koruny.“ Dohovičová (2005)

^{xxix} příkladem mohou být ekologická hnutí, občanská sdružení za kvalitní život či lidská práva.

V Ústí nad Labem je registrováno u Ministerstva vnitra ČR minimálně 906 občanských sdružení.^{xxx} Již při pohledu na jejich názvy je patrné, že spektrum zaměření činnosti jednotlivých sdružení a spolků je naprosto různorodé. Snaha shromažďovat a třídit informace o spolcích v Ústí nad Labem není vůbec novou záležitostí. Již v roce 1928 vydala ústecká muzeální společnost (*Aussiger Museumsgesellschaft*) soupis registrovaných německých spolků, tříděných dle oborů.^{xxxi} Zde jsou zastoupeny například spolky chlapecké, pěvecké, vzdělávací, sportovní či podpůrné (Umlauft, 1928). Celkem jich je zde vyjmenováno 390. Znamená to, že současný počet spolků a sdružení je téměř 3x vyšší než před více jak 80. lety.

Fakt, že v roce 1928 bydlelo v Ústí nad Labem 130 579 obyvatel a začátkem roku 2010 pouze 94 106 by mohl naznačovat silnější potřebu sdružování občanů. Zůstává však otázkou, zda je v současnosti spolková činnost tak aktivní z důvodu společenské poptávky či prestiže, či zda tato forma sdružování přináší obyvatelům nějaký hmotný přínos. Také by bylo zapotřebí, při analyzování tohoto faktu, přihlídnout k rozdílům v definování spolků v historickém kontextu.^{xxxii}

Jelikož je popisované město silně propojeno s kulturní tradicí německy hovořících evropských zemí, zmíním, že tam je idea spolkového života dodnes pevně zakořeněna. Činnosti spolků jsou patrné a neopominutelné v každodenním životě občanů měst. V Drážďanech, Lipsku a mnoha dalších německých městech, jde často o spolky zabývající se integrací přistěhovalců (*Einwohner mit Migrationshintergrund*), jelikož tato skupina obyvatel

---

^{xxx} Seznam občanských sdružení registrovaných u MV ČR se sídlem v Ústí nad Labem k 27. 6. 2010. Na dotaz, zda je možno získat více informací než nabízí vyhledávací aplikace, jako je například předmět činnosti či elektronický kontakt, mi z MV ČR bylo odpovězeno, že e-mailové adresy nejsou archivovány a podrobnější informace se nezveřejňují. (*Seznam občanských sdružení*)

^{xxxi} Seznam spolků byl sestaven z policejních záznamů a z výsledků dotazníků, které byly mezi ústecké spolky rozesílány. Autor sborníku sám uvádí, že se tedy nemusí jednat o kompletní seznam všech spolků na území města.

^{xxxii} Evidence ústeckých sdružení u Ministerstva vnitra ČR obsahuje například sdružení obyvatel bytových domů, Agrární komoru Ústeckého kraje, o. s., Hospodářskou a sociální radu Ústecka, o. s. Oproti evidenci německých spolků z 20. let 20. století jsou v dnešní evidenci zahrnuty i sdružení zaměřená na činnost a řešení bytových problémů v konkrétních domech či sdružení komerční.

je svojí početností vnímána jako významný problém při rozvoji a obnově měst. Je to dáno především kulturní odlišností nově přichozích od majoritní společnosti, osídlení celých městských čtvrtí a jejich častou sociální exkluzí z obecního života.

Přestože je rozdíl v aktivitě a vlivu na dění ve svém okolí mezi německými a českými spolky a sdruženími markantní, ozývá se z řad sociálních vědců a praktiků ve městech stále silný požadavek na ještě větší podporu občanské společnosti a její angažovanosti (Eith, Rosenzweig, (hrsg.), 2004).

Jako příklad aktivního spolku, který se zaměřuje na budování vztahu občanů k městu Ústí nad Labem, můžeme jmenovat Sdružení dětí a mládeže TILIA Ústí nad Labem. Prostřednictvím Ústeckého parlamentu dětí a mládeže, pro který vytvořila SDM Tilia a Dům dětí a mládeže Ústí nad Labem zázemí, se mladí lidé ve věku 12 – 18 let mohou od roku 2000 vyjadřovat k veřejnému dění ve městě (*Ústecký dětský parlament*).

Členové parlamentu využívají tuto možnost a prostřednictvím projektu Zdravé město Ústí nad Labem se zúčastňují projednávání na pracovních skupinách, pořádaných pracovníky magistrátu. Setkání dětského parlamentu s městskými politiky probíhá při Dětských slyšeních. Ta jsou organizována nepravidelně a političtí zástupci správy města zde s dětmi a mládeží musí obhajovat svoje působení ve městě. Někdy nejde o lehkou pozici, neboť členové parlamentu pokládají dotazy bez ostychu a bez promýšlení možných následků příliš osobní či nepříjemné otázky. Vyjadřují tak na fórech svoje názory na rozvoj udržitelné dopravy, turistické nabídky nebo třeba úklidu ve městě. Jejich účast je, dle mého názoru, však vnímána příliš jako pozorovatelská a není vysloveným názorům věnována patřičná pozornost.

Jako příklad aktivních sportovních spolků si uvedme SK Cyklotour. Spolek orientující se na cyklistiku je již několik let aktivním pomocníkem při zajišťování programu během Evropského týdne mobility, který se pravidelně koná v měsíci září. Členové klubu, zapálení sportovci – cyklisté se snaží lákat obyvatele města k rekreačně-sportovním výkonům, kdy se

společně navštěvují zajímavá nebo málo známá místa ve městě. Účast na těchto cyklojízďách rok od roku stoupá a v roce 2009 se zúčastnilo celkem 65 osob (z toho 28 nečlenů klubu – zdroj: *Zdravé Město Ústí nad Labem*). Klub se také aktivně, společně s odborem strategického rozvoje, podílí na přípravě a organizaci cyklozávodu Jezero Milada. Právě prostřednictvím odboru strategického rozvoje dochází k vzájemnému kontaktu pracovníků magistrátu a tohoto spolku. Oboustranně výhodná spolupráce přináší klubu finanční prostředky a jeho propagaci i jím pořádaných sportovních událostí a správa města získává zainteresovaného organizátora aktivit, které by v dlouhodobém horizontu sama jen těžko zajišťovala. Člen klubu O. K., (64 let, Sš), mi sdělil, že „*díky spolupráci s magistrátem se o klubu teď ve městě mluví. Lidé ho moc neregistrovali a teď už ví, že s námi můžou jezdit na kole*“.

Podobně funguje spolupráce i s dalšími sportovními kluby. Je to již například zmíněný Klub sportovních potápěčů Ústí nad Labem, Basketbalový klub Ústí nad Labem, Vodní záchranná služba Ústí nad Labem a další.

Ve městě působí také mnoho dalších spolků, které mají vliv na veřejný život ať je to Skaut, YMCA nebo romské sdružení Kheroro. Přestože aktivně vytvářejí možnosti využití volného času pro občany města ve městě, jejich kontakt se správou města se obvykle omezuje pouze na žádosti o finanční podporu. Hlubší vzájemná pravidelná informovanost o oboustranné činnosti neexistuje.

4.4. interakce aktérů

Odpovědní činitelé zastupující veřejnou správu na evropské, národní i lokální úrovni, proklamují potřebu podpory občanské angažovanosti. Tato idea vychází z přesvědčení společnosti o nutnosti zapojení co nejširšího spektra jedinců do dění v demokraticky

orientovaných societách. Na podporu této myšlenky jsou vytvářeny nejrůznější nástroje a instituce

Takovou institucí je například Místní agenda 21 (*MA 21 - posilování úlohy nevládních organizací: partnerů pro udržitelný rozvoj*). Toto téma v sobě obsahuje i Lipská charta, v prohlášení, že je potřeba více společného jednání všech zúčastněných osob a institucí při rozvoji měst („*Wir brauchen mehr ganzheitliche Strategien und abgestimmtes Handeln aller am Prozess der Stadtentwicklung beteiligten Personen und Institutionen – auch über die Grenzen der einzelnen Städte und Gemeinden hinaus*“.) (*Leipzig Charta zur nachhaltigen europäischen Stadt*)

V Ústí nad Labem také působí Centrum komunitní práce Ústí nad Labem. Již přes deset let je partnerem města v práci s občany. Zaměřuje se především na znevýhodněné skupiny (ženy, sociálně slabší obyvatelstvo, gendrově postižené obyvatele atd.), kterým se snaží pomoci najít začlenění ve společnosti. Prostřednictvím různých projektů centrum především vzdělává jednotlivce i skupiny, např. nevládní neziskové organizace, pro posílení jejich situace na sociálním trhu (*Centrum komunitní práce Ústí nad Labem*). Orientace centra na sociálně slabší vrstvy obyvatelstva je v Ústí nad Labem nezbytnou. Tradiční spoluprací magistrátu města a centra je tak možno ožивovat tyto občany přímo, nebo přes neziskové organizace, které jsou s centrem dále ve styku.

V Ústí nad Labem je místní samosprávou potřeba spolupodílení se veřejnosti na chodu městských záležitostí jednoznačně identifikována ve strategických dokumentech města. Hovoří o tom již *Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2006 (2002)* a následně i *Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015 (2007)*.

Již od roku 2002 si městští úředníci, resp. politici, kteří úředníky navržený koncept schvalovali v zastupitelstvu města, kladou za cíl „zajištění všeobecného a vícesměrného přístupu k informacím“ pro občany, „aktivní participaci veřejnosti“, „zapojení veřejnosti do

aktivního vytváření lepšího obrazu města“ atd. Na řádcích strategie se stále objevuje motto utváření města společnými silami politiků, úředníků a občanské společnosti.

Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2006 si jako jeden z hlavních bodů kladla zlepšení image města. Město zde bylo identifikováno jako neatraktivní pro investory a turisty a zmíněn byl také nedostatečný pocit patriotismu lokálního obyvatelstva. Jako nápravu tohoto stavu si městská správa vytyčila „revitalizaci historického centra a posílení jeho reprezentačních, společenských a ekonomických celoměstských funkcí“. Kromě toho zde byla, ve vyjádření orientace na „aktivity společenské, kulturní, vzdělávací a ekonomické“, zmíněna společenská úroveň revitalizace.^{xxxiii}

Na tuto strategii navázala v roce 2007 *Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015*, ta víceméně pokračuje v duchu strategie předchozí. I zde se objevuje identifikace potřeby interakce, použijeme-li sportovní žargon, městských „hráčů“, kteří musí společně „táhnout na branku“. Tento dokument se již orientuje na spolky jako možné aktéry, neboť je zmiňuje jako spolupracovníky řízení a rozvoje města. Aktivizace občanů je zde také spojována s image města, který by měl být posilován tak, „aby vycházel z tradic a specifik města (industrializace, dosídlování, přírodní atraktivita okolí apod.)“ (s. 86). Jelikož rozvoj města je kompilátem mnoha oblastí (ekonomika, lidské zdroje, fyzické prostředí města, doprava) a jejich podoblastí, jsou prvky revitalizace v této strategii navrhovány pro všechny v ní zmíněné. Při pohledu na to, jak správa města navrhuje využívat kulturní akce, zjistíme, že „vhodná je podpora menších kulturních akcí posilujících sounáležitost obyvatel s městem nebo třeba jen s některou jeho částí“. Tento návrh je kontrastní k současné situaci, kdy největší podpory se dostává masovým kulturním událostem, jejichž program lokální patriotismus posiluje jen diskutabilně.

---

^{xxxiii} „Jako záchytné body v programu revitalizace a ohniska dalšího rozvoje budou využity některé konkrétní aktivity, zaměřené na posílení společenské, kulturní vzdělávací, ekonomické a správní role městského centra ve významu přesahujícím hranice města“. s. 23

Z mé zkušenosti z praxe, nejsou ale spolky u veřejné správy nahlíženy jako rovnocenný a plnohodnotný partner při správě věcí veřejných, což z pohledu rozdělení moci ve městě nijak nepřekvapí, nicméně s cíli vytyčenými strategiemi rozvoje tento stav nekoresponduje.

Vnímání politického vedení města a úředníků je většinou vychýleno jednosměrně. Převládá přesvědčení o tom, že správa města byla svěřena politické elitě, která má nyní za úkol starat se, ale i zodpovídat za veškeré obecní dění. A přitom „města byla, jsou a ještě ve větší míře budou centry hospodářství, sociálních změn, kulturního rozvoje a technologických inovací. Proto musí i nadále udržovat, regenerovat a rozvíjet svoje funkce pro občany a společnost. Města musí vedle klasických kulturních zařízení podporovat právě menší kulturní aktivity: patří sem spektrum kulturních a komunikačních center a kulturní iniciativy, spolky a zařízení ve všech městských obvodech“ (VÚT Brno, 1996).

Vajdová (1998) přitom považuje péči o participaci občanů a příležitosti jejich identifikace s lokální komunitou za jednu z oblastí odpovědnosti samosprávy. Uvádí také, že „někde na středních místech pořadí (v důležitosti kooperace) jsou představitelé nepolitických a neekonomických organizací, řekněme neziskových organizací“.

Musím zde ovšem podotknout, že přístup veřejnosti k (ne)podílení se na správě věcí veřejných postojí veřejné správy nahrává. Klesající počet voličů v komunálních, ale i krajských či parlamentních volbách, ukazuje na nezájem voličů o politické dění ve svém okolí. Stabilně od roku 1990 klesá počet občanů, kteří přicházejí k volebním urnám volit komunální politiky. Okres Ústí nad Labem patří v celorepublikovém srovnání k těm s nejnižší volební participací. V roce 2006 byla účast ve volbách v Ústí nad Labem 33,8 %, což představuje 25 704 obyvatel města (*Výsledky voleb do zastupitelstva města Ústí nad Labem konaných ve dnech 20. a 21. října 2006*). Například v roce 1994 byla volební účast v ústeckém okrese 47,72 %. Pro srovnání uvádím další dva okresy v Severomoravském, resp.

Jihočeském kraji. V okrese Ostrava-město byla volební účast 50,81 % a v okrese České Budějovice 61, 56 % (*Volby do zastupitelstev obcí 18.11. - 19.11.1994*). Podobně je tomu pak i s účastí občanů na veřejném životě. Občané jsou neteční k dotazníkovým akcím města, i když jsou podporovány například možnostmi výhry.^{xxxiv}

Slabý hlas, který se ozývá z občanského prostředí směrem k politikům, způsobuje, že primárně, nejsou v Ústí nad Labem podporovány spolky a zájmová sdružení pro jejich význam, ale dochází k podpoře spolkové činnosti až sekundárně, dotacemi do sportovní a kulturní oblasti.

Matějů a kol. (1996) identifikuje souhlas veřejnosti s finanční podporou činnosti spolků a sdružení za „jedno z možných měřítek jejich významu v životě obce“. Za nejocenenější jsou považována sdružení ochránců přírody, Červený kříž, dětské organizace, hasiči a tělovýchovné organizace. Zajímavé je ovšem konstatování že hodnocení je spíše ovlivněno „respektováním tradice než skutečným podílem sdružení na životě obce“. ^{xxxv}

Z rozhovorů s pracovníky z komunální správní úrovně z různých měst a obcí usuzují, že menší města a vesnice, kde se lidé blíže znají, je činnost spolků vnímána obecním vedením vážněji.

Vážně je spolupráce s veřejností vnímána i mými informátory v obou sledovaných německých městech. Jak v Lipsku, tak v Drážďanech jsou obyvatelé považováni za důležitý faktor v rozhodovacím procesu. V obou sledovaných saských městech je přístup vzájemně podobný, orientovaný svým nastavením na občana – „zákazníka“ (*kundenorientiert*). Je ale

---

^{xxxiv} Účast v dotazníkové akci odboru dopravy, zjišťující využívání MHD v Ústí nad Labem, nepřilákala, přes možnost vyhrát roční jízdenku na hromadnou dopravu, více jak 400 respondentů, což je zhruba 0,004 % městské populace. Dotazníková akce byla inzerována v městských novinách, na městských stránkách, ve vozech hromadné dopravy a letákovou akcí po městě. (zdroj: Odbor dopravy Magistrátu města Ústí nad Labem).

^{xxxv} Výsledky výzkumu „Funkce lokální kultury v inovaci životního stylu“ provedeného v lokalitách Blatná, Český Krumlov, Velké Meziříčí, sídliště Praha - Řepy, městská část Brno-střed. Za významné je považovalo více než 70 procent respondentů. Druhou významnou skupinou, hodnou finanční podpory, jsou divadelníci a ochotníci. Další sdružení a spolky byly ve výzkumu oceněny 25 – 49 %. Nejmenší podpory se dostává od veřejnosti menšinovým sdružením, jako jsou komorní orchestry či baráčníci. Negativně se respondenti stavěli k podpoře politických sdružení z prostředků obce (Matějů a kol., 2006).

složité vyhodnocovat míru přístupu sledovaných měst k aktivitám občanů, které mají vztah k rozvoji města. Stanovit přesnou stupnici je prakticky nemožné. Určitým měřítkem míry zaměření na občana mohou být veřejně dostupné informace. Informovanost je důležitým prvkem pro formování vztahů uvnitř města. Podle Matějů a kol. (1996) v roce 1992 platilo, že to, jak lidé hodnotili místní mocenskou situaci, souviselo většinou primárně s tím, do jaké míry se zajímali o místní dění a nikoliv do jaké míry byli o něm informováni. Nezájem o místní dění se naopak pojil s nedůvěrou vůči lokální demokracii jako takové a s připisováním rozhodujícího vlivu různým „mafíím“ či „starým strukturám“. To znamená, že posilování informovanosti obyvatel může velmi výrazným způsobem ovlivnit jejich vnímání městského prostředí.

Snaha informovat občany zevrubně o rozvoji města je patrná například při pohledu na internetové stránky Ústí nad Labem. Tento informační zdroj je dnes ve všech městech využíván jako možnost aktuálně, rychle a zevrubně informovat veřejnost.

V průběhu roku 2010 došlo k předělání designu stránek, ale hlavně ke změně obsahové. Stránky byly přizpůsobeny občanům, aby jim poskytovaly více informací pro denní život. Obyvatelé zde najdou mnoho možností, jak se také do dění sami zapojit. Jsou to výzvy na předkládání projektových záměrů, informace o lokálních akcích a dění ve městě. Úvodní stránkou jsou „Aktuality“, které bohužel přinášejí informace téměř výhradně z denní činnosti politického vedení města. Informace o dalších událostech ve městě se zde vyskytují pouze zřídka.

Na internetových stránkách Lipska ale i na stránkách města Drážďany je vidět, že stejně jako v Ústí nad Labem, je i zde dáno najevo, že spolupráce s občany, resp. spolky je chtěna.

Na internetových stránkách Lipska je akcentováno zapojení veřejnosti do městského dění speciálním odkazem „*Öffentlichkeitsbeteiligung*“. Na příkladu těchto stránek se ukazuje, že obyvatelé města jsou v Lipsku správou města aktivně informováni o dění ve městě a díky tomu mohou být vtahováni do revitalizačních činností. Téma zapojení, či chceme-li participace, pak prostupuje všemi podstránkami městského webu. Jejich návštěvník má možnost shlédnout informace týkající se nových plánů města i programů obnovy a mnoho dalšího. Dozví se, jak a kde se může sám zapojit do rozhodovacího procesu.

Tvůrci a správci stránek útočí na lidskou potřebu být vnímán a uznáván. Občan při prohlížení městských stránek přitom ani nezaregistruje, že jsou rozvojové a revitalizační kompetence správy rozděleny mezi 2 úřady.^{xxxvi}

Silné prolínání snahy zapojit veřejnost do každodenního života města není v Lipsku prázdná proklamace. Pro úředníky, se kterými jsem zde měl možnost hovořit, je aktivní zapojení veřejnosti do co nejširšího spektra činností na předním místě v uvažování. Jak jsem mohl poznat i v Drážďanech, spolupráce s občanskými uskupeními je základem přístupu k plnění úkolů a plánů navštíveného oddělení

Přístup Drážďan a Lipska je více nakloněn k novým formám managementu měst, jak o tom hovoří Bertsch a Piorkowsky (2005),^{xxxvii} i proto, že města v přilehlém Svobodném státě Sasko jsou silně postižena strukturální krizí pramenící z minulosti podobně jako v Česku. Existuje zde naléhavá snaha zapojit občany do lokálního dění, protože dalším faktorem, který silně vstupuje do hry, je ekonomická situace zdejších obyvatel. Příjmy domácností jsou ve spolkových zemích na území bývalé NDR stále nižší oproti západní části země.^{xxxviii} To vede k migraci obyvatel do průmyslových regionů v Bavorsku či Badensku-Württembersku. Obě

---

^{xxxvi} Jednak Dezernat Stadtentwicklung und Bau a dále Amt für Staderneuerung und Wohnungsbauförderung.

^{xxxvii} „Mit dem Ziel einer größeren Annäherung von System- und Lebenswelt erproben die Kommunen „neue Verwaltungs- und Managementstrukturen“. Erforderlich geworden ist ein grundlegender Mentalitätswandel im Verwaltungshandeln. Eine nach Zuständigkeiten geteilte traditionelle Kommunalverwaltung soll durch ein fachlich wie organisatorisch kompetentes, interdisziplinäres, partnerschaftlich handelndes Management ersetzt werden“ (Bertsch, Piorkowsky, 2005).

^{xxxviii} Rozdíl v příjmu domácností mezi západní a východní částí SRN byl v prosinci 2009 3500 €, což je zhruba o 16 % ztráta výchozu (Neu berechnet: Niedrigere Preise in Ostdeutschland verkleinern die Einkommenslücke zwischen Ost und West).

saská velkoměsta jsou pak demografickými problémy zasažena silněji, než je tomu v Ústí nad Labem. Celé ulice a bloky domů mají, v popisovaných městech, omšelou omítku, místo oken jsou často pouze stavební otvory – neklamný znak prázdnoty, a to i v centrech měst.

Správy obou měst jsou si tohoto stavu vědomy a podnikají různé kroky k zastavení další degradace. Kromě fyzických oprav a investic do veřejných prostor, je jedním z nápravných opatření otevření tzv. „*Stadteilladen*“. Jde o místa, kde se mohou setkávat pracovníci z radnic s obyvateli postižených čtvrtí. Zde se mohou občané informovat na dění v jejich okolí, seznamovat se s revitalizačními plány a projekty a přinášet své vlastní podněty. Aby byl vzájemný kontakt ulehčen, bývá ustanovena funkce „*Stadtteilmoderator*“. Moderátor má za úkol obrousovat hrany slovních výpadů.

Přestože je moderátor placen správou města, dá se říci, že u občanů bývá velmi dobře přijímán a komunikace, stačí i jen v jeho přítomnosti, je konstruktivnější než bez něj. Na osobu moderátora to pak klade požadavky na jeho odbornost, nestrannost a psychologické dovednosti. Při setkáních obou aktérů může moderátor zásadním způsobem ovlivnit výsledek jednání tím, jak formuje vzájemné vnímání aktérů a to vstupováním do hovoru či naopak, tím že zůstává nečinný.

Měl jsem možnost zúčastnit se několika moderovaných setkání v Lipsku (Infocenter Eisenbahnstrasse a Vereinshaus Leipziger Osten), kde byly řešeny lokální problémy právě spolky a správou města. Jako přihlížející cizinec jsem měl dobrou pozici, neboť se jednalo o setkání ve 2 čtvrtích

Obr. č. 11 - Informační středisko Eisenbahnstrasse 49 – Leipziger Osten, Lipsko.

města se silnou cizineckou komunitou a zástupci spolků byli převážně přistěhovalci. Ani moji hostitelé se příliš neostýchali přede mnou mluvit, neboť mne nebrali jako konkurenci, ale jako přihlížejícího praktikanta. Bylo mi patrné, že obě strany se snažili držet si svoji pozici, nedávat najevo podřazenost či nadřazenost. Mluvní vždy sebejistě vystupovali, přesto mi připadalo, že se tím snaží skrýt jistý strach před reakcí protistrany. To podle mne svědčí o nepříliš zakotvené důvěře ve vztazích.

V Lipsku i Drážďanech probíhá setkávání obou stran na mnoha rozdílných místech. Jsou to různá centra v městských čtvrtích, spolkové domy, prostory radnice a další veřejná či poloveřejná místa. V Ústí nad Labem je tomu podobně. Setkávání správy města se spolky probíhá velmi často v budově magistrátu. Zástupci spolků sem docházejí na jednání, jelikož spolky často nedisponují žádnými vhodnými prostory. Dalším místem pro společnou diskusi je Dům kultury města Ústí nad Labem. Zde se většinou uskutečňují hromadná veřejná projednávání, kde se očekává velká účast obyvatel. Dům kultury je dlouhodobě revitalizován a postupně se navrácí do městského života, neboť před započítím prací sloužil jako místo konání plesů a dalších událostí. Místem diskusí je také Činoherní studio, kde se občané mohou setkat osobně s primátorem města a vyslovovat problémy, které je ve městě trápí. Účast zde bývá většinou velmi nízká v řádech desítek účastníků.

K novým prostorám, poskytujícím zázemí pro setkávání různých skupin obyvatel města, se zařadilo také Informační centrum města Ústí nad Labem sídlící od roku 2009 na Mírovém náměstí, přímo ve středu města. Toto zařízení začala využívat jednak správa města k prezentacím svých záměrů (koncept územního plánu, marketingová studie oživení jezera Milada, místní projednání agendy Zdravé město Ústí nad Labem apod.), ale „objevily“ ho pro svoje účely i spolky (Českofrancouzský klub, Výtvarné sdružení Spolu, Dům dětí a mládeže atp.). Na „galerii“, jak pracovnice informačního střediska nazývají vysutou terasu uvnitř centra, pořádají spolky různé výstavy a vernisáže. Dobrá poloha na centrálním náměstí a nabídka kulturního programu přivádí do informačního střediska mnoho návštěvníků. To by

tak v budoucnosti, po přijetí občany za své, mohlo získat důležitou sociální dimenzi pro obyvatele města.

Prostory v Ústí nad Labem, sloužící ke střetávání vymezených aktérů, bychom si mohli rozdělit do dvou skupin. Tou první jsou místa „oficiální“, jako jsou kanceláře a jednací místnosti magistrátu a druhá je tvořena prostory „neutrálními“, jako je informační středisko, divadlo či školní jídelny. Přestože i místa a objekty označené jako „neutrální“ financuje a spravuje městská správa prostřednictvím svých příspěvkových organizací, většinou nejsou místem její přímé působnosti. Funkce těchto zařízení jsou také většinou veřejností vnímány jako obecně prospěšné (informování o dění ve městě a prodej vstupenek v případě informačního střediska, kulturní program u divadla a dětské stravování ve školních jídelnách.)

Na příkladu informačního střediska se, v Ústí nad Labem, osvědčilo, uskutečňovat dialog mezi aktéry na místech neutrálních, která nemají pro zúčastněné osoby negativní kontext a ani negativně nevymezují sociální role aktérů (Matějů, 2003).

4.5. dotazníkové šetření

4.5.1. tvorba dotazníku a sběr dat

Dotazníkové šetření bylo zvoleno z důvodu záměru oslovit větší počet lidí, které si autor této práce označil za sledované aktéry. Dotazník byl navržen formou polouzavřených či uzavřených otázek a odpovědí. Důvodem bylo uvažování v literatuře existujících hypotéz pracujících s pojmem revitalizace, a o jejich užití v konkrétním prostředí – krajském městě Ústí nad Labem. Vzhledem k cíli této práce, se otázky opíraly o identifikaci více složek revitalizace (Bianchini a Schwengel, 1991; Power, Plöger, Winkler, 2008; BĂDESCU, [2009?]) o význam marketingu města resp. komunikace mezi aktéry (Fußhöller, Honert, Kendschek, 2007; Bitušíková, 2007; *Definice komplexního městského marketingu; Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015*) a o nutnost samostatného působení lokální společnosti (Šatava, 2001; Matějů a kol., 1996; Águeda, 2009).

Dalším důvodem bylo zachování jednoduchosti vyplňování dotazníku, bez nutnosti vpisovat vlastní komentáře či hodnocení. Takovéto dotazníky, zpravidla respondenty odrazují a může se stát, že v průběhu vyplňování dotazník ukončí a opustí. Záměrem bylo tedy nabídnout stručné otázky s několika předdefinovanými odpověďmi, mezi kterými může dotazovaný volit. Dotazník byl koncipován tak, aby zabral co nejmenší množství času potřebného k jeho vyplnění. V období, kdy byl zpřístupněn, se na mnoho lidí, obzvláště v univerzitním městě, obrací studenti s dotazníky a veřejnost tím postupně ztrácí i chuť se takovýchto šetření účastnit. Mým zájmem také bylo neodradit respondenty od budoucí účasti v dotazníkových průzkumech.

Tvorba finálních otázek dotazníku byla provedena po vyhodnocení odpovědí na dotazník několika pracovníky odboru strategického rozvoje ústeckého magistrátu, kteří byli ochotni komentovat obsah a srozumitelnost otázek.

4.5.2. struktura dotazníku

Dotazník je rozdělen do 3 logických celků, které si můžeme pojmenovat jako „revitalizace“, „marketing – vytváření image“ a „interakce“. V závěru dotazníku je připojeno několik otázek, které pomohly vykreslit pozadí respondentů.

Celek nazvaný „revitalizace“ zjišťoval otázkami znalost tohoto pojmu mezi respondenty a názory na jeho používání v Ústí nad Labem. Zjišťoval jsem v něm názory dotázaných na vliv, který přisuzují jednotlivým složkám revitalizace. Bylo pro mne zajímavé zjistit, jak se oslovení sami zapojují do tohoto procesu ve městě.

V druhém celku „marketing – vytváření image“ jsem si kladl za cíl zjistit, co si myslí respondenti o vytváření image města a kdo by tuto úlohu měl nést v Ústí nad Labem. Jedna otázka také směřovala k zjištění názoru na důležitost využívání městského marketingu. Ptal jsem se na to, o kom si dotázaní myslí, že by měl být hybatelem posilování lokální identity.

„Interakce“ je celek, jenž zjišťuje názory respondentů na to, jak vypadá vzájemná komunikace mezi sledovanými aktéry. Jelikož současný stav příliš vzájemné interakce nevykazuje, zjišťoval jsem, zda by byli respondenti připraveni reagovat na výzvu k nápravě tohoto stavu. Za zajímavou považuji otázku, zda by respondenti byli ochotni věnovat svůj volný čas aktivitám zlepšujícím život ve městě? Ta souvisí s dobrovolnictvím, na které jsem se respondentů také tázal.

V závěru dotazníku jsem zjišťoval, zda účastníci odpovídali z pozice účasti na správě města či zda jsou členy nějakého spolku nebo zda u nich existují přesahy do obou skupin. U členů spolků byla ještě otázka rozlišující příslušnost ke spolkům podle typu jejich zaměření. V této části uváděli respondenti i údaje o sobě, tj. zda ve městě vyrůstali, zda v něm žijí, kolik jim je let a jaké mají nejvyšší dosažené vzdělání.

V rámci dotazníkového šetření vyplňovali dotazování otázky prostřednictvím internetu na specializovaném serveru <http://www.vyplnto.cz/>. O účast v šetření jsem požádal respondenty prostřednictvím e-mailové zprávy. Dotazník bylo možno vyplňovat od 24. do 30. června 2010. Delší doba, po kterou by byl dotazník přístupný, by nepřinesla výraznější odezvu, neboť většina dotazníků byla vyplněna již v prvních dnech od jeho publikování. Volba tohoto serveru mi poskytla neocenitelnou službu při vyhodnocování v podobě zachování všech odpovědí přiřazených k jednotlivým respondentům pod jejich identifikačním číslem.^{xxxix} Toho jsem využíval při konfrontaci odpovědí mezi sebou a s údaji o respondentovi. Pro zjednodušení používám pro respondenty zkratku resp. č. a následně číslo, které jim bylo přiděleno na základě pořadí vyplnění dotazníku.

Volba dotazování přes internet měla několik důvodů. Nejzávažnějším byl předpoklad lepší návratnosti díky zachování anonymity účastníků šetření. Jejich odpovědi reflektují názor

---

^{xxxix} Odpovědi respondentů je možno sledovat v údajích z dotazníku, dle sloupce IDRespondet, který je vložen do přílohy této práce.

na význam osob a skupin ve městě a na současné dění v něm. V případě, že by dotazování byli vystaveni přímé konfrontaci (především v případě správy města), mohlo by dojít ke zkreslení jejich odpovědí díky nevěli vyjavit svůj názor či nespokojenost či k odmítnutí účasti v dotazníkovém šetření vůbec.

Tento fakt byl také otestován v předběžném slovním dotazování, kdy respondenti z řad správy města byli ostýchaví sdělovat svoje názory a rozhovorům na téma spolupráce magistrátu s veřejností se vyhýbali. Svou roli dozajista sehrála i moje přímá účast na chodu operativy správy města a tím přílišná zakořeněnost v pracovních-personálních vztazích. V případě spolků, byla ochota vyjádřit se, a to i kriticky, vyšší. Zástupci této skupiny mi poskytli několik neocenitelných podnětů.

Dalším důvodem pro zvolení formy internetového dotazování, byl fakt, že obejít osobně zvolený soubor by bylo, v rámci přípravy této práce, nerealizovatelné. Soubor je totiž příliš různorodý. Setkání zastupitelů města se uskutečňuje pouze při zasedání zastupitelstva města. Provádět při této příležitosti šetření je z důvodu zachování norem chování této skupiny nemyslitelné. Ani přístup k zástupcům spolků nenabízel přijatelnou formu osobního dotazování, jelikož je tato skupina ještě více heterogenní a roztroušená po městě.

Ne nepodstatným důvodem volby internetového dotazníku byla také technická stránka věci, kdy zvolený server poskytuje výstupy utříděné pro další analýzu, takže nehrozí vznik omylu při sumarizování výsledků do jednoho přehledu.

4.5.3. povaha sledovaného souboru

Výběr jedinců souboru byl dán vlastním zaměřením průzkumu, který se orientoval na zástupce správy města a spolků. Jako nejvhodnější, za správu města, byli vytipováni političtí reprezentanti, to znamená, všichni zastupitelé městských obvodů i centrální zastupitelé. Jak je výše zmíněno tento vzorek obsahuje 90 osob, které byly požádány o vyplnění dotazníku.

Z výběru byla vybrána úřednická část správy města, protože jak jsem již nastínil, její činnost je velmi závislá na rozhodování vedení města. Za další by již vznikl nepoměr mezi počty oslovených zástupců správy města spolků, které jsem vybíral dle níže popsaného klíče.

Na straně spolků bylo osloveno 39 spolků, prostřednictvím jejich zástupců, kteří za spolek komunikují navenek. Tento vzorek již nereprezentuje všechny potenciální respondenty jako tomu je u správy města, ale jen velmi malý výsek ze spolků a sdružení působících v Ústí nad Labem. Výběr byl učiněn skrze celé spektrum spolkové činnosti, vztaženo k zaměření činnosti (hasiči, sportovci, ekologická a výchovná sdružení, architektonické sdružení, dobrovolníci atd.)

Žádost o vyplnění dotazníku byla směřována na zástupce spolků, kteří se nějakým způsobem kontaktovali s pracovníky Magistrátu města Ústí nad Labem. Předpokladem totiž bylo, že tyto osoby resp. spolky mají zájem o dění ve městě, jsou o něm do určité míry informovány a budou ochotny participovat při šetření.

4.5.4. výsledky dotazníkové šetření

Dotazníkového šetření se do jeho ukončení zúčastnilo 26 respondentů z celkem 129 oslovených, což činí návratnost dotazníku 20, 16 %. Dotazník si ovšem prohlédlo 48 osob. Pro vyplnění se tedy rozhodlo pouze 54 % z těch, kteří webovou stránku s dotazníkem navštívili (stránka nebyla přístupná široké veřejnosti, ale pouze po zadání přesné adresy).

Takováto návratnost dotazníků neposkytuje samozřejmě příliš informací o sledovaném vzorku a vypovídací hodnota šetření je tím snížena. To že se tak malé množství osob rozhodlo si dotazník prohlédnout, může svědčit o nízkém zájmu oslovených podílet se na, dobrovolných aktivitách pro městskou komunitu, mimo činnost, kterou dnes ve městě vykonávají tj. jeho správa či spolková činnost. U obou zvolených skupin existuje ale naopak prvotní předpoklad snahy zapojit se co nejvíce. Nezáměr přispět k poznání práce politické

elity a jejich vztahů s veřejností, si můžeme vysvětlovat také snahou nechat tuto oblast zahalenou matnou rouškou.

Podílově byla správa města zastoupena 16 respondenty, ústecké spolky pak 20 osobami. Překryv působnosti je u dotázaných poměrně značný. Z celkového počtu 26 jich 10 zastává jak správní funkci, tak je činných v rámci spolků, což představuje 38, 46 %.

Působnost v Ústí nad Labem	počet	%		
politik	7	26,92%		
člen spolku	10	38,46%		
politik a člen spolku	6	23,08%		
politik a úředník	1	3,85%		
politik a úředník a člen spolku	1	3,85%		
úředník a člen spolku	1	3,85%		
celkem	26	100,00%		

správa města celkem	spolky celkem
16	20
61,54%	76,92%

Obr. č. 12 - Respondenti dle jejich působnosti v Ústí nad Labem.

Mezi respondenty převažuje vysokoškolské vzdělání. Necelých 54 %, tj. 14 respondentů má vysokoškolský diplom. Se středoškolským vzděláním se šetření zúčastnilo skoro 39 % respondentů, což je 10 osob. Dva respondenti jsou vyučení což je téměř 8 % vzorku. Podle úrovně vzdělání můžeme hodnotit, že participující se řadí k horní vzdělanostní hranici populace města, neboť v Ústí nad Labem je evidováno 8 % obyvatel s ukončenou vysokou školou a 27 % absolvovalo středoškolské studium s maturitou.

V prosbě o účast v šetření bylo uvedeno, že čas potřebný k vyplnění dotazníku je okolo 10 minut. Průměrná doba vyplňování činila pouze 8 minut a 22 sekund, takže společně s informací, že výsledky budou použity pro účely diplomové práce a se zachováním anonymity respondentů byly dodrženy etické dimenze průzkumu (konkrétně poučený souhlas), tak jak to vyžadují Švaříček, Šed'ová a kol. (2007).

Revitalizace

První otázkou, na kterou dotazovaní odpovídali, bylo „Slyšel/a jste již někdy pojem revitalizace ve spojení s městem Ústím nad Labem?“ Odpověď zněla ve 100 % „ano“. Všichni účastníci šetření potvrdili, že pojem revitalizace si dokážou s městem Ústí nad Labem spojit.

Nejčastěji, jak vyplývá z druhé otázky, si spojují revitalizaci s „obnovou veřejných budov a prostranství, případně zeleně“. Toto spojení potvrdilo 24 odpovědí. Pouze 4 odpovědi byly spojeny s volbou, že revitalizace je ve městě spojována se „společností a jejím vztahem k městu“. Tato otázka zůstala polozavřená a bylo možno vybrat více možností alespoň však jednu. Pouze dva respondenti si spojují revitalizaci výlučně s obnovou společnosti. Jeden z nich, resp. č. 3, se v Ústí nad Labem věnuje spolkovému životu a druhý, resp. č. 13 je aktivní jako politik ve správě města. Dva další potvrdili spojení s oběma nabízenými možnostmi a to resp. č. 4 a č. 12, kteří jsou politiky zodpovědnými za chod města a zároveň členy spolků. Celkem 22 odpovědí přiřadilo revitalizaci pouze k obnově hmotné složky města. Z odpovědí je patrné, že dotazovaní vnímají zvýšenou akcentaci revitalizace fyzického prostředí v Ústí nad Labem, což nekoresponduje s potřebou zahrnovat další, nezbytné společenské prvky tohoto procesu (Power, Plöger, Winkler, 2008; Matějů a kol., 1996; Robson, 1994).

Potřebu zaměřit se také na rozvoj a oživení městské společnosti, vyjádřilo 19 respondentů, když na otázku, zda si „myslí, že je v současnosti potřeba město oživovat a případně co konkrétně?“ zvolili možnost „ano společnost a její vztah k městu“. Opět bylo nabídnuto zvolit více možností, a tak 21 odpovědí znělo, že si dotazovaní myslí, že je potřeba oživovat „veřejné budovy a prostranství či zeleň“. Ovšem již pouze sedm odpovědí uvedlo výlučně tuto fyzickou složku, jako jedinou vhodnou k revitalizaci. Zajímavé je, že pět respondentů, kteří zvolili pouze tuto možnost, se věnuje správě města. Dvě odpovědi považují za vhodné oživovat další složky, a to bez jejich bližšího definování. Z této otázky vyplývá, že

14 respondentů (53, 8 % respondentů) vnímá důležitost sociální i fyzické komponenty revitalizace a že respondenti nespojují stavební aktivity v intravilánu s možným posílením vztahu obyvatel s městem.

Rozhodnutí respondentů přisoudit důležitost, buď posilování fyzického prostředí města či jeho společnosti testovala i další otázka. „Rekonstrukce a výstavba silnic, chodníků, parků, škol, zdravotnických a dalších zařízení“ jako silnější nástroj pro aktivizaci ústecké společnosti získalo 16 odpovědí. Oproti tomu „veřejná podpora lokálních akcí pro veřejnost - sportovní a dětské dny, městské slavnosti, průvody a jízdy a podobné akce“ označilo za silnější nástroj 15 odpovědí. Potřebu zabývat se oběma složkami, tzn. fyzickým prostředím i podporou lokálních akcí, vyjádřilo pouze 5 respondentů. Tato otázka byla zařazena jako kontrolní k předchozí otázce. Potvrdila, že účastníci šetření oddělují fyzické prostředí města od jeho společnosti a sounáležitosti jejich příslušníků s městem.

Prvotní předpoklad, s kterým byla tato práce psána, zněl, že v Ústí nad Labem je revitalizace směřována především na fyzické prostředí města. Ve městě se uskutečňují investiční akce jako „Revitalizace veřejných prostranství“, „Regenerace bytových domů“, „Revitalizace městského centra“, a další nesoucí přívlastek „revitalizační“. Tyto názvy se objevují běžně v městském veřejném prostoru, ale také na stránkách městských novin a měly by tedy být ústecké veřejnosti známy i s příslušným kontextem. Například v Městských novinách v čísle 56 z října a listopadu roku 2009 hned na titulní straně již názvem článku „Začíná revitalizace největšího ústeckého parku“ jsou občané informováni, že Městské sady dostanou novou „oživenou“ tvář (Městské noviny č. 56). Také číslo 54 z června a července 2009 na straně 4 obsahuje zprávu o úspoře několika desítek milionů korun u stavby „Revitalizace městského centra II.“^{x1} a že tato investice „navazuje na revitalizaci Mírového náměstí rekonstrukcí ul. v Jirchářích“ (Ústí ušetří desítky milionů).

---

^{x1} Revitalizace městského centra je v tomto článku jednoznačně identifikována jako stavba.

Otázka „Co byste označil/a v Ústí za správou města momentálně více podporované?“ měla ukázat, zda si respondenti, přiřadí činnost městské správy spíše k „rekonstrukci a výstavbě silnic, chodníků, parků, škol, zdravotnických a dalších zařízení“ nebo k veřejné podpoře lokálních akcí pro veřejnost – městským slavnostem, průvodům a jízdám, sportovním a dětským dnům, atp. První možnost, tedy rekonstrukci a výstavbu zvolilo 21 respondentů, což představuje 81 % vzorku. Takto vysoký podíl odpovědí dokazuje, že respondenti vnímají tzv. „tvrdé“ investice za skutečnou prioritu v činnosti městské správy při obnově města. Zároveň si respondenti myslí, že „správa města hmatatelně město revitalizuje“ a to v 17 případech. Odpověď, že tomu tak není, zvolilo pouze 5 odpovídajících.

To, že tak vysoké procento respondentů hodnotí příklon městské správy právě k oživování intravilánu, neodpovídá odpovědi respondentů, do jakého druhu revitalizačních aktivit se sami zapojují. Dvacet z nich se cítí být aktivní při podpoře lokální společnosti a pouze 9 respondentů se spojuje s oživováním fyzického prostředí. Tři z respondentů, dle vlastního úsudku, participují u obou složek revitalizace.

Marketing

Odpovědí, že „marketing může v Ústí přispět k revitalizaci města“, vyjádřilo 24 respondentů, což představuje 92,3 % všech odpovědí, svoje přesvědčení, že budování dobrého či pozitivního obrazu města má význam pro jeho oživování. Toto přesvědčení potvrdilo dále 23 odpovídajících tvrzením, že „pořádání lokálních akcí má v Ústí nad Labem vliv na zlepšování vztahu občanů k městu a tím k jejich aktivizaci“.

Můžeme se nyní vrátit k odpovědím, kde 20 dotázaných potvrdilo svoji účast při podpoře lokální společnosti. Na tomto místě, lze jen těžko rozhodnout, zda jsou skutečně respondenti přesvědčeni o potřebě tvorby image města a významu pořádat lokální akce pro aktivizaci Ústečanů, nebo zda toto přesvědčení vychází z jejich pozitivního příklonu ke konkrétním aktivitám, které třeba i sami organizují.

Jako nejvýznamnější akci z pohledu „posilování vztahu občanů k městu“ vidí respondenti městské slavnosti, celoměstské akce, akce městských obvodů atp. Na druhém místě jsou pak sportovní akce (hokej, fotbal, dětská a hasičská olympiáda). Třetí jsou pak jednotlivé koncerty a hudební festivaly a čtvrté jsou poznávací procházky městem, výstavy historie a plánů rozvoje města a podobné úzkoprofilové kulturní podněty. Městské slavnosti a ostatní městem pořádané kulturní události patří k oficiální kultuře, reprezentující město před svými občany a také jeho návštěvníky, kteří na ně přijíždějí. Význam lokálních akcí pro „formování obrazu města“^{xli} dokládá Bitušíková (2003a) spojením představ obyvatel Banské Bystrice s událostmi jako „Radvanský jarmok“ či „Bystrické zvony“.

Respondenti jejich sílu vyzdvihli i nad hokejové a fotbalové zápasy, které jsou v poslední době v Ústí nad Labem ve velké oblibě. Hokejový klub HC Slovan Ústečtí lvi postoupil v roce 2009 do extraligy, a přestože se v ní neudržel a hraje dále v 1. lize, je tento výsledek v Ústí nad Labem považován za výborný. Podobně je tomu i u fotbalu. FK Ústí nad Labem, který je vnímán jako působící ve stínu slavnějšího hokeje, postoupil v květnu 2010 do 1. ligy. Úspěchy obou klubů, bych proto považoval za silnější jednotící prvek s městem než masové a různorodé městské slavnosti. Finančně jsou totiž oba kluby z městského rozpočtu více dotovány než městská kultura zprostředkovávaná Kulturním střediskem města Ústí nad Labem^{xlii} (*Rozpočet města 2010*).

Vysoké procento respondentů (73,08 % resp. 84,62 %) se klaní k názoru, že pořádání lokálních akcí by mělo být společnou záležitostí jak správy města, tak spolků a sdružení, respektive, že společné by mělo být financování těchto akcí. Žádný z respondentů si nemyslí, že by pořádání lokálních akcí mělo být podněcováno správou města a pouze 1 dotázaný (resp.

---

^{xli} „Významné historické, kulturně-spoločenské, športovné a obchodné udalosti a podujatia prispievajú tiež k formovaniu obrazu mesta, ako aj k reprezentácii mesta navonok“ Bitušíková (2003).

^{xlii} Hokejový a fotbalový klub pro všechny své organizační složky obdržel pro rok 2010 celkem Kč 14 400 tis. Společně s SK Volejbal a Basketbalovým klubem Ústí nad Labem se řadí k tzv. „preferovaným sportům“ s celkovou dotací Kč 18 930 tis. Kulturní středisko má v rozpočtu města pro stejné období vyhrazeno Kč 9 860 tis. Další prostředky do kultury a sportu plynou prostřednictvím oddělení kultury a sportu a také z rozpočtů městských obvodů, které mají dohromady na svůj roční provoz v tomto roce Kč 26 387 tis.

č. 6 zástupce spolků bez uvedení zaměření), považuje finanční zajištění těchto akcí za výlučnou zodpovědnost správy města. Společně s přiřazením důležitosti lokálním akcím, kdy nejdůležitější byly pro respondenty městské slavnosti, celoměstské akce a akce městských obvodů, je touto otázkou zřejmě vyjádřeno přání většího zapojení (a v tomto případě i finančního) spolků do akcí pořádaných městem. Z profilu respondentů vyplývá, že toto přání je společné oběma stranám.

Interakce

Jedním ze základních předpokladů této práce bylo, že komunikace ve městě mezi aktéry veřejného života není běžná a že by bylo potřeba tento stav zlepšit. Domněnku, že komunikace je důležitým prvkem oživení města a jeho společnosti, jsem derivoval, z hypotézy, že revitalizace se neobejde bez „vědomé tvorby města jako fóra“ (Robson, 1994) a dále ji opřel o další v této práci jmenované autory. Také jsem přihlédl k příkladu úspěšného přístupu k posilování společenské soudržnosti v průběhu revitalizace Sheffieldu (Bădescu , [2009?]) a dalších měst.

Chtěl jsem tedy zjistit, jak jsou respondenti spokojeni s komunikací správy města a spolků v Ústí nad Labem. Z participujících je 16 osob spokojeno s komunikací tak, že ji označili jako „dostatečnou“. Jako „nedostatečnou“ ji vidí 7 participantů a pouze 1 osoba považuje vzájemnou komunikaci za „výbornou“ a to resp. č. 12 podílející se na správě města politicky, který je zároveň spolkově činný. Nedostatečný vzájemný kontakt pocítují pouze 2 respondenti zastupující spolky, pouze 3 respondenti působící ve správě města vidí situaci stejně a dále jsou to 2 zástupci skupiny dotázaných, která je aktivní ve správě města i spolkově. Rozvrstvení odpovědí „dostatečné“ je rozloženo dle činnosti respondentů (spolky 7 – politická správa 4 – spolky a politická správa 5). Ani u jedné z odpovědí označujících vzájemnou komunikaci jako „dostatečnou“ či „nedostatečnou“ nedomnuje výrazně zastoupení jedné skupiny. Počty jsou spíše vyrovnané. Výrazně tedy převažuje spokojenost, i když ne úplná, s tím jak jsou veřejná správa města a spolky spolu v kontaktu. To, že pro téměř

62 % respondentů je současný stav dostatečný, ale ne výborný, naznačuje, že dalšími rozbory by bylo potřeba zjistit, zda tento stav přináší městské společnosti nějaký benefit nebo zda má rezervy, které by bylo vhodné v budoucnu využít. Jistou slabinu naznačují již sami respondenti, když se jich 77 % shoduje, že „cestu k navazování vzájemných kontaktů“ hledají spíše spolky a sdružení. Je tedy možno se domnívat, že právě správa města, konkrétně politici a úředníci by měli zvolit proaktivnější přístup v odbourávání bariér v informovanosti, společném plánování a při hledání společných témat.

To jak prestižní vidí respondenti působení ve správě města či ve spolcích v obecné rovině, jsem zjišťoval, abych se seznámil s názorem dotázaných na význam členství ve vybraných skupinách pro městskou společnost.

Celkem 17 odpovědí se přiklonilo k názoru, že „účast na správě města“ přináší jejím příslušníkům větší společenské uznání než aktivní spolková činnost. Jako prestižnější hodnotili „členství ve spolcích a sdruženích“ 3 dotázaní. Všichni tři jsou spolkově aktivní, jeden z nich k tomu ještě jako městský politik.

Zjištění, že správa města je prestižnější společenskou příčkou, není příliš překvapující.^{xliii} Na druhé straně nízké ohodnocení prestiže členství ve spolcích a sdruženích může být ale problematické právě pro prosazování dobrovolné činnosti v rámci spolkového života. Obdobně jako při hodnocení obecné roviny prestiže, se vyjadřovali respondenti i k prestiži konkrétně v Ústí nad Labem. Třináct respondentů označilo prestižnější členství ve správě města, již 11 jich „neví“, tzn. nedokáže identifikovat uznávanější činnost a 2 respondenti zvolili jako prestižnější spolky. Z 13, kteří označili za prestižnější správu města, jich 12 působí v rámci spolkového života (resp. č. 24 uvádí, že je členem správy města a že působí v hudebně-kulturním druhu spolku), pouze 1 respondent se podílí na správě města bez osobní účasti ve spolcích. V tomto průzkumu zastoupení představitelé spolků jsou tedy

---

^{xliii} Podle zjišťování Centra pro výzkum veřejného mínění u obyvatel ČR, bylo v roce 2008 povolání starosty 8. nejprestižnějším zaměstnáním (Tabery, 2008).

přesvědčení, že jejich působení nedosahuje takového společenského uznání jako správa města.

Tento stav může být způsoben také schopností široce informovat veřejnost o své činnosti. V tomto případě má správa města výrazně vyšší možnosti jak toho dosáhnout. Jednak je finančně silnější, dále vydává vlastní noviny a nezapomínejme také na městské internetové stránky s vlastním správcem a tiskovým oddělením.

Respondenty naznačenou tendencí by tak mohla být snaha vstupovat pouze do politických struktur města při potřebě jedinců podílet se na jeho chodu, tzn. zasahovat do běžného života příslušníků městské společnosti. Dochází tak k nerovnováze mezi politickou a občanskou sférou, která je pro fungování společnosti nezbytná.

V přímé souvislosti s prestiží, kterou může jedinec ve společnosti nabývat je právě začlenění do patřičných sociálních struktur. Pozitivním signálem od dotázaných je, že by byli ochotni, zapojit se ve svém volném čase do „aktivit zlepšujících život a aktivitu obyvatel ve městě“, přestože naznačili, že v současnosti tato činnost nemá nejvyšší veřejné uznání. Celkem 15 respondentů, zastupujících spolkový život by se ve svém volném čase dobrovolně podílelo na spolupráci se správou města na zlepšování života obyvatel města. Obráceně 12 respondentů, kteří jsou představiteli správy města, by bylo ochotno obětovat svůj volný čas ve prospěch společné spolupráce na oživení aktivity obyvatel.^{xliv}

Fakt, že je pro respondenty důležité zlepšování života obyvatel města dokazuje i to, jak vnímají svoji osobní spolkovou činnost. Možnost, že se respondent svým působením ve spolku podílí na budování vztahu k městu mezi členy spolku a mezi dalšími příslušníky

---

^{xliv} Na otázku „Pokud jste (také) členem spolku: Pokud byste byl/a správou města vyzván/a ke spolupráci na aktivitách zlepšujících život a aktivitu obyvatel ve městě“ odpověděli také 4 respondenti, kteří uvedli, že spolkovému životu se ve městě nevěnují.

Dále na otázku „Pokud jste (také) ve správě města: Pokud byste byl/a zástupci spolku vyzván/a ke spolupráci na aktivitách zlepšujících život a aktivitu obyvatel ve městě“ odpověděli také 3 respondenti identifikující se výlučně jako činní ve spolcích. Tito všichni byli vyjmuti dodatečně z hodnocení odpovědí na tyto otázky.

městské společnosti, připustilo 17 respondentů.^{xlv} Obdobnou otázku jsem směřoval i na zástupce správy města. Ti měli zodpovědět, „zda je pozvedávání aktivity obyvatel města důležitou náplní jejich působení ve správě města?“. Zde odpovídalo 11 respondentů, ovšem jeden se identifikoval jako výlučný člen spolků. Tedy 10 odpovědí zástupců městské administrativy cítí pozvedávání aktivity lokálního obyvatelstva jako významné pro svoje pracovně-politické působení. Toto tvrzení je dobrým signálem a podrobnější zjišťování by bylo potřeba k identifikaci, zda jde o latentní přání respondentů nebo o uskutečňované přesvědčení.

Na členy spolků byla směřována ještě otázka, zda „jsou členy spolku, který se (také) zabývá zlepšováním života Ústí nad Labem. Slovo „také“ jsem záměrně zvolil, aby respondenti neinklinovali k tomu na otázku neodpovídat, protože zaměření spolku, jehož jsou členy a zástupci může mít nějakou obecnou náplň (sport, kultura, volný čas atd.). Také je ale možné, že se činnost spolku dotýká právě oblasti lokální identity a jejího posilování mezi členy spolku a občany města. Dohromady 18 respondentů, působících ve spolcích, vidí činnost svého spolku jako přínosnou pro zlepšování života v Ústí nad Labem.^{xlvi}

Příkladů jak toto činit může být mnoho. Například členové Klubu českých turistů pořádají pochody pro veřejnost, tedy i pro nečleny klubu, po rozhlednách v okolí města a podílí se také na jejich rekonstrukci. Dalším příkladem je činnost Občanského sdružení 400/27, které informuje o významné architektuře, slavných architektech působících ve městě a také o nepříznivém stavu některých obzvláště zanedbaných historicky cenných budov.

Překvapivou se stala otázka „Jste ve svém soukromém životě dobrovolnický aktivní ve zlepšování života v Ústí nad Labem a to mimo spolkovou činnost či činnost ve správě města?“ Tři čtvrtiny, 73,08 % dotázaných odpovědělo kladně, tedy že jsou dobrovolnický aktivní ve zlepšování života ve městě.

---

^{xlv} Jeden odpovídající zastupoval výhradně správu města, a nebyl proto zahrnuti do součtu kladně odpovídajících.

^{xlvi} Jeden z respondentů, resp. č. 23, se označil jako příslušník správy města, ovšem vyznačil, že se v Ústí nad Labem věnuje činnosti v hobby a volnočasovém spolku, proto zůstal zařazen v odpovědích.

Tato otázka opět potvrdila, že respondenti, kteří se průzkumu zúčastnili, patří k části městské populace se silnějším společenským a cítěním a rozvinutými morálně-volními vlastnostmi. U sledovaných skupin (správa města a spolky) se takového jednání dá předpokládat a participantů tohoto dotazníkového šetření to i v plné míře potvrdili.

Můžeme bezpochyby usuzovat, že o připravenosti být aktivním pro svoje okolí, tedy pro jeho společnost, bude u obyvatel také rozhodující, zda se cítí být součástí prostředí a města kde žijí. Dotazovaní měli možnost rozhodnout se, zda „cítí osobně sounáležitost s městem“. Téměř 81 %, což představuje 21 odpovědí, znělo kladně, tedy „ano“. Pouze 5 respondentů, což je 19 % zúčastněných, využilo možnosti na otázku neodpovědět. Zřejmě se necítí identifikováni s městem natolik, aby zvolili jednoznačně „ano“. Jsou to 4 respondenti – městští politici a 1 zástupce spolků. U městských zastupitelů je mírně zarážející, že lokální identita pro ně není silným kapitálem, z kterého mohou čerpat, či že se u nich nejedná o pocit, který jim jejich působení v zastupitelstvu města či v obvodních zastupitelstvech může přinášet.

Eventualitu dozvědět se více o možných důvodech ovlivňujících u respondentů lokální identifikaci, mělo poskytnout i zjištění, zda dotazovaní v Ústí nad Labem vyrůstali či nikoli.

Vliv na míru identifikace s městem Ústí nad Labem by mohlo mít i trvalé bydliště respondentů, proto byla zařazena otázka zjišťující, zda dotázaní trvale žijí v Ústí nad Labem nebo mimo něj. Počet odpovědí 21, že „ano“, tedy že respondenti vyrůstali v Ústí nad Labem, se početně kryje s odpověďmi, že respondenti cítí sounáležitost s městem. Ne již tak respondenti samotní. Čtyři dotázaní, kteří se nevyjádřili k otázce identifikace s městem v Ústí nad Labem, v něm vyrůstali.

Kromě 1 respondenta má zbylých 25 osob trvalé bydliště ve městě, takže zde nenastává situace, že by se s městem dostatečně neidentifikovali z důvodu mimoměstského trvalého pobytu. Onen respondent (resp. č. 15), který v Ústí nad Labem trvale nebydlí, přitom na předchozí otázku odpověděl, že cítí pocit sounáležitosti s městem.

Sounáležitost s Ústím nad Labem zkoumala podrobně již Šašková (2005) u studentů ústeckého gymnázia a jejich rodičů. U těch převážila neutrální sounáležitost s městem a to u 36,5 % zkoumaného vzorku. Jak dále uvádí „slabou či žádnou sounáležitost k městu Ústí nad Labem vyjádřilo necelých 15 % respondentů“. Porovnání vzorku z výzkumu Šaškové a toho vybraného pro tuto práci, vidíme, že skupina městských aktérů, kteří necítí jasnou sounáležitost s městem, zaujímá ve vzorku hodnotu o 4 procenta vyšší. Myslím si však, že můžeme výsledky obou zjišťování označit za podobné.

To že většina dotázaných veřejně činných aktérů ale označila kladně sounáležitost s Ústím nad Labem jako důležitý osobní vztah k němu, je pozitivní zpráva pro další činnost při revitalizaci města.

Ve vybraném vzorku bylo pro dotazník určující, zda se v Ústí nad Labem řadí k politické elitě města, nebo zda jsou ve správě města také jako úředníci (někteří zastupitelé pracují zároveň jako úředníci) či zda jde o představitele spolkového života ve městě. Toto bylo rozebráno na počátku této kapitoly.

U spolků bylo dále zajímavé zjistit, z jakého typu spolku se rekrutovali respondenti, kteří se rozhodli odpovídat v dotazníku. Následná tabulka nám sice nedává přehled o zastoupení spolků v Ústí nad Labem, ale drobně nám může napovědět v jakých spolecích hledat aktivní obyvatele města se zájmem podílet se na veřejném životě.

hobby a volnočasový spolek	6	28.57%
sportovní spolek	5	23.81%
nic	2	9.52%
hudebně-kulturní spolek	2	9.52%
lokální a tradicionalistický spolek	2	9.52%
dobrovolní hasiči	1	4.76%
občanské sdružení zdravotně postižených	1	4.76%
turistický spolek	1	4.76%

5. Závěr

Cílem této práce bylo vymezit pojem revitalizace a možné konotace při jeho používání v souvislosti s městy a konkrétní aplikaci v Ústí nad Labem, popsat správu města Ústí nad Labem a ústecké spolky jako aktéry revitalizace a současný vztah mezi nimi a stanovit doporučení pro možnou lepší vzájemně výhodnou spolupráci.

Předpokladem, vytvořeným na počátku psaní této práce ze znalosti místního prostředí bylo, že především u odborné veřejnosti v Ústí nad Labem je pojem revitalizace používán nahodile a roztržštěně bez vědomého zahrnutí všech jejích složek, které jsou nezbytné ke zdárnému vedení a dokončení tohoto procesu. Obzvláště v popisovaném regionu bývá pojmu revitalizace „odejímána“ funkce obnovy společnosti a je mu přisuzován spíše vliv na hmotné složky měst a jejich okolí. Na více příkladech se v této práci ukázalo, že revitalizace je mnoha autory interdisciplinárně vnímána velmi podobně a že je jí věnována v literatuře velká pozornost. Jistě i díky tomu, že jde o typický proces v postindustriálních městech, který vyžaduje, prostřednictvím řízeného procesu, zahrnování mnoha aktérů, směřujících společně ke spokojenější společnosti.

Z průzkumu mi vyplývá, že přestože oslovení zástupci správy města a spolků potvrdili znalost pojmu revitalizace, a přestože je činěno mnoho pokusů nazývat ve sledovaném městě různé akce revitalizačními, bez opravdového vzájemného a provázaného jednání zainteresovaných obyvatel zůstane snaha správy města, investovat obrovské finanční prostředky do fyzického prostředí města a velkých lokálních akcí, nepřijata v řadách jeho obyvatel.

Důvodem může být, že tyto jednostranné snahy neposkytují prostor pro vytváření a posilování již tak nízké úrovně lokálního patriotismu, který zjistili Šašková (2005) a Koutský a kol. (2009). Jeho posilování je úkolem také pro městský marketing, který by měl být v Ústí nad Labem svěřen odborníkům s potřebnou sociálněvědní erudicí. Dotázaní aktéři by

využívání tohoto nástroje v Ústí nad Labem jistě podpořili, neboť v dotazníkovém šetření se většina (92,31 %) vyjádřila k jeho užití kladně.

Identifikace s městem je u jeho obyvatel různá. Ti nejsou vždy pouze pasivními přihlížiteli městotvorných činností správy města, ale také se do nich sami zapojují. V této práci jsem si všiml, jaké je zapojení občanů organizovaných do ústeckých spolků. Přestože se v rámci dotazníkového šetření ukázalo, že prestižnější je v Ústí nad Labem pozice správy města, během zúčastněného pozorování jsem zaznamenal silný zájem mnoha spolků a sdružení svojí činností oživit kulturní a společenský život obyvatel města.

Toho by městská administrativa měla využít k započetí opravdu kvalitního dialogu občanské společnosti města s jeho politickými a úřednickými elitami.

„Občanská společnost totiž přináší kriticky-normativní měřítko, která mohou uvádět v pochybnost jednodimensionální myšlení a možná i navrhnout cesty, jak by se mohlo rozvíjet hospodářsky úspěšné město, které by zároveň spojovalo i výhody atraktivního místa pro život“ (Dettling, 2004).

Podmínky pro otevřenou a trvalou diskusi ve sledovaném městě jsou, jelikož zde existuje mnoho kladných faktorů. Je to jednak ochota některých spolků a politiků věnovat svůj volný čas této aktivitě, dále přítomnost mladé populace – studentů University Jana Evangelisty Purkyně, silné symboly v historii města a v neposlední řadě i odhodlaní mnoha úředníků magistrátu zlepšit image města.

Na druhé straně existují překážky pro započetí intensivnějšího vztahu. Těmi jsou nízká úroveň vzájemné důvěry zainteresovaných aktérů, přesvědčení řady obyvatel města o „nečistých praktikách“ jeho vedení, nízká úroveň vzdělanosti a momentální nechuť absolventů university ve městě zůstat trvale žít.

Vzhledem k odpovědnosti správy města, kterou na sebe dobrovolně berou její členové v rolích zastupitelů města nebo zaměstnanců magistrátu, bude i v budoucnu podněcování revitalizačních aktivit jejím úkolem. Političtí a úředničtí zástupci města by měli využít připravenosti ústeckých spolků podílet se na veřejném životě a rozvinout tak jejich potenciál k zajištění lokálních akcí posilujících image města. Spolky jsou totiž, díky osobní zainteresovanosti svých členů, garantem jejich neustálého podněcování a opakování, čehož správa není schopna. Jak se v dotazníku ukázalo, finančně jsou obě strany připraveny se na těchto akcích podílet.

Tato práce potvrdila význam spolků pro ústecký veřejný život a vnímání jejich významu, jako důležitého partnera správy města. Dnes se na veřejnosti projevuje spolkový život především organizací či účastí na lokálních akcích. Bylo by ale vhodné, aby se zástupci této skupiny více angažovali i při diskuzích nad oživováním fyzického prostředí města. Neznamená to ovšem, že takováto diskuse neprobíhá. Většinou doprovází kontroverzní městské projekty, ale až v jejich závěrečné fázi. Tento problém by se mohlo podařit změkčit vstupem do dialogu hned od jeho počátku. Spolky, jak se ukázalo, ve strukturách magistrátu naleznou partnery připravené k jednání.

Díky skutečnosti, že se město nachází v hraničním regionu, se jeho obyvatelům, kteří mají zájem podílet se na oživování společenských relací a posilování lokálního patriotismu, nabízí příklady z fungování městských společenství ve Svobodném státě Sasko, a to konkrétně v Drážďanech a Lipsku. Tamní občanská společnost má pevné základy nepřerušené výměnou obyvatelstva, což je jedna z významných příčin dnešních problémů v Ústí nad Labem

Pro potřeby této diplomové práce jsem provedl také kvantitativní dotazníkové šetření. To bohužel nepřineslo mnoho verifikovatelných údajů, kvůli nízké návratnosti dotazníků (20,16 %). Pouze 17, 78 % městských zastupitelů (16 z 90) bylo ochotno odpovídat na otázky

spojené s revitalizací města. Proč většina zastupitelů odmítla účast, se mi bohužel zjistit nepodařilo. Ze získaných odpovědí tak můžeme sestavit obrázek o vnímání této problematiky podle aktivnějších městských aktérů. I přes nízkou responsi přinesl dotazník několik zajímavých zjištění, např. o velké účasti dotázaných na dobrovolnických aktivitách.

Další bádání, zjišťující hloubku vnímání oblasti revitalizace města a všech jeho nezbytných komponent mezi politiky, stejně jako stupeň ochoty veřejnosti zapojit se do veřejného rozhodování, by tak v Ústí nad Labem bylo žádoucí. Současně s tím se otevírá prostor pro detailnější výzkum překážek vzájemné interakce, které se v lokální společnosti vyskytují.

Použitá literatura

ÁGUEDA, F. B., 2009, [online], *Urban planning in industrial cities: the reversibility of decay*, URL: <http://www.cityfutures2009.com/PDF/97_Fernandez_de_Agueda_Beatriz.pdf> [citováno 28. května 2010].

BĂDESCU, G., [2009?], [online], *Steel-Town Makeover: Evaluating Urban Regeneration Policy in Sheffield and Bilbao*, Praha: Multikulturní centrum Praha, [2009?], ISSN 1803-5191.

BAUMAN, Z., 1996, *Myslet sociologicky*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1996, 249 s. ISBN 80-85850-90-7. s. 13.

BERTSCH, F., PIORKOWSKY, M. B., 2005, Impulse für die neue Politik der Sozialen Stadt: aus Politik und Zeitgeschichte, In *Das Parlament: Beilage zur Wochenzeitung*, Januar 2005, č. 3, s. 33.

BITUŠÍKOVÁ, A., 2003a, Čo je mesto?: Mesto v predstavách jeho obyvateľov, *Český lid*, Praha: Etnologický ústav, 2003, roč. 90, č. 3, ISSN 0009-0794. s. 217 – 224.

BITUŠÍKOVÁ, A., 2003b, *Urbánna antropologia: východiska a perspektivy*, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta humanitných vied, 2003. 96 s. ISBN 80-8055-837-X.

BITUŠÍKOVÁ, A., 2007, Urban Identities and Diversities: a Key to the Renaissance of the City?, *Lidé města*, [online], Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2007, roč. 9, č. 1, URL: <<http://www.lidemesta.cz/index.php?id=455>> [citováno 12. června 2010].

BLAŽEK, J., 2008, Síť kontaktů a regionální „zakořenění“, In *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*, WOKOUN, R. a kol., Praha: Linde Praha, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0. s. 266.

Brownfield Definition, [online], URL: <<http://www.cabernet.org.uk/index.asp?c=1134>> [citováno 13. června 2010].

Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, [online], URL: <<http://www.ckpul.cz/>> [citováno 28. června 2010].

Co je dobré znát o Ústí nad Labem, 2009, Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje, 2009, 51 s.

CVRK, F., ŠPAČEK, P., 1995, Průmyslový vývoj Ústí n. L. v letech 1830 -1945, In *Dějiny města Ústí nad Labem*, KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 108 – 131.

Definice komplexního městského marketingu, [online], URL: <<http://www.mestskymarketing.cz/definice.php>> [citováno 1. července 2010].

DETTLING, W., 2004, Ein Plädoyer für die Bürgergesellschaft, In *Bürgerchaftliches Engagement und Zivilgesellschaft: ein Gesellschaftsmodell der Zukunft?*, Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2004. 147 s. ISBN 3-89974148-X. s. 12 – 19.

- DOHOVIČOVÁ, K., 2005, Okrašlovací spolek v Děčíně, In *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století, Sborník k životnímu jubileu Jany Englové*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005, 251 s. ISBN 80-7044-781-8. s. 175 - 203.
- EITH, U., ROSENZWEIG, B., (hrsg.), 2004, Bürgerschaftliches Engagement und Zivilgesellschaft: ein Gesellschaftsmodell der Zukunft?, Schwalbach: Wochenschau Verlag, 2004. 147 s. ISBN 3-89974148-X.
- FALK D., 2006, The process and practice of downtown revitalization, *Review of Policy Research*, vol. 23, no. 2, ISSN 1541-132X. s. 625 – 645.
- FUßHÖLLER M., HONERT S., KENDSCHEK H., 2007, Stadtmarketing: ein Leitfaden für die Praxis, Bonn: Deutsches Seminar für Städtebau und Wirtschaft, 2007, 49 s., s. 10.
- GLASER, M. A., (hrsg.), 2008, Baustelle: Metamorphosen in der Stadt, Baden: Lars Müller Publishers, 2008, 144 s. ISBN 978-3-03778-111-1. s. 7.
- GLOTZ, P., 2006, Vyhnání: české země jako poučný případ, Praha; Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2006, 222 s., ISBN 80-7185-705-X.
- HANNERZ, U., 1980, Exploring the City, New York: Columbia University Press, 1980. 373 s. ISBN 0-231-08376-9. s. 7-10.
- HEINZ, W., 2008, Der Große Umbruch, Deutsche Städte und Globalisierung, Berlin: Deutsches Institut für Urbanistik, 2008. 360s. ISBN 978-3-88118-456-4. s. 18.
- HLADÍKOVÁ, V., 1995, Vývoj průmyslu, In *Dějiny města Ústí nad Labem*, KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 285 - 288.
- HOLÁŇOVÁ, L., 2008, [online], *Koldům*, URL<http://www.mulitvinov.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=8604&id=420335&p1=52901>, [citováno 07. května 2010].
- HOUŽVIČKA, V., 1995, Německé a slovenské obyvatelstvo – Etnické a národnostní vztahy v pánevní oblasti severních Čech, *Státní správa a samospráva: Týdeník vlády ČR*, Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1995, roč. 6, č. 32. příloha, ISSN 1213-6565. s. II.
- HROCH, M., PÁNOVÁ, K., 2006, Město: Max Weber, *Lidé města*, [online], Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2006, roč. 8, č. 1, URL: <<http://lidemesta.cz/index.php?id=228>> [citováno 12. června 2010].
- HRŮZA J., 1962, Budoucnost měst, Praha: Orbis, 1962, 316 s., s. 16 – 18.
- HRŮZA, J., 1977, Slovník soudobého urbanismu, Praha: Odeon, 1977, 341 s., s. 14.
- HYE, P., H., 1995, Spolky, In *Dějiny města Ústí nad Labem*, KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 97 - 100.
- Ilustrovaná Bible*, 1991, Martin: Česká biblická společnost, 1991. 520 s. ISBN 80-85244-01-2. s. 32.
- Integrovaný přístup k regeneracím*, [online], <<http://www.brownfields.cz/o-cem-to-je/o-integrovanem-pristupu-k-regeneracim/>> [citováno 14. dubna 2010].

- JANČÁREK, P., 1995, Hospodářská a sociální struktura města Ústí n. L. od 2. poloviny 17. a ve století 18., In *Dějiny města Ústí nad Labem*, KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 61 - 68.
- JUNGFER, K., 2005, Die Stadt in der Krise: ein Manifest für Starke Kommunen, Bonn: Bundeszentrale für politische bildung, 2005, 237 s. ISBN 3-89331-616-7. s. 49.
- KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., 1995, Dějiny města Ústí nad Labem, Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 97, 233, 248, 269.
- KAISEROVÁ, K., LIPSKÝ V., (ed.), 1998, Intolerance: Češi, Němci a Židé na Ústecku 1938-1948 = Intoleranz : Tschechen, Deutsche und Juden in Aussig und Umgebung 1938-1948, 1. vyd., Ústí nad Labem: Albis International, 1998, 159 s. ISBN 80-86067-21-1.
- KOKOT, W., HENGARTNER, T., WILDNER, K., (HG.), 2000, Kulturwissenschaftliche Stadtforschung, Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 2000. 333 s. ISBN 978-3-496-02495-8.
- Koncepce řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji*, 2003, [online], Most: Výzkumný ústav pro hnědé uhlí a.s, 2003, URL: <http://www.15miliard.cz/cd_fnm_oprava/cd/obsah.htm> [citováno 21. února 2010].
- KOUTSKÝ, J., a kol., 2009, Role měkkých faktorů v atrakci kreativní třídy z pohledu vysokoškolských studentů v Ostravě a v Ústí nad Labem, *Geoscape*, 2009, vol. 4, iss. 2, ISSN 1802-1115. s. 174 – 184.
- KROUPA, A., 1996, Moc a vliv jako dimenze sociálního statusu, in *Česká společnost v transformaci: k proměnám sociální struktury*, MACHONIN, P. a kol., Praha: Slon, 1996, 364 s. ISBN 80-85850-17-6. s. 76 – 77.
- Krytá sjezdovka? Už je tu zase!*, [online], URL: <http://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20100304_wv_sjezdovka_kryta_klise_strizak.html> [citováno 05. července 2010].
- Kvalifikační struktura uchazečů o zaměstnání v Ústeckém kraji k 31. 3. 2010*, [online], Český statistický úřad Ústecký kraj, URL: <[http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/kvalifikacni_struktura_uchazecu_o_zamestnani/\\$File/w42130210q1g9.pdf](http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/kvalifikacni_struktura_uchazecu_o_zamestnani/$File/w42130210q1g9.pdf)> [citováno 1. července 2010].
- Lebendige Geschichte – Urbane Stadtlandschaft: Dresden – Planungsleitbild Innenstadt 2008*, 2008, Dresden: Landeshauptstadt Dresden, Die Oberbürgermeisterin, 2008, 74 s.
- Leipzig Charta zur nachhaltigen europäischen Stadt*, [online], 2007, URL: <http://www.eu2007.de/de/News/download_docs/Mai/0524-AN/075DokumentLeipzigCharta.pdf> [citováno 15. listopadu 2010].
- LYNCH, K., 1960, The Image of the City, Cambridge, Massachusetts: M. I. T, Press, 1960, reprint 1965, 194 s.
- MA 21 - posilování úlohy nevládních organizací: partnerů pro udržitelný rozvoj*, [online], URL: <<http://ma21.cenia.cz/agenda21>> [citováno 12. prosince 2009].
- MATĚJŮ, M. a kol., 1996, Funkce lokální kultury v inovaci životního stylu, *Státní správa a samospráva: Týdeník vlády ČR*, Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1996, roč. 7, č. 27. příloha, ISSN 1213-6565. s. II. – IV.

MATĚJŮ, M., 2003, Město a veřejný prostor, *Český lid*, Praha: Etnologický ústav, 2003, roč. 90, č. 3, ISSN 0009-0794. s. 225– 228.

Městské noviny, Informační list pro občany města Ústí nad Labem, Č. 56 (říjen – listopad 2009), Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, 2009, Neprodejný informační dvouměsíčník pro veřejnost. Ev. číslo MK ČR E 10245.

Míra registrované nezaměstnanosti a volná pracovní místa v Ústeckém kraji a jeho okresech k 31. 3. 2010, [online], Český statistický úřad Ústecký kraj, URL: <[http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/mira_registrovane_nezamestnanosti_a_volna_pracovni_mista/\\$File/w42130210q1g2.pdf](http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/mira_registrovane_nezamestnanosti_a_volna_pracovni_mista/$File/w42130210q1g2.pdf)> [citováno 1. července 2010].

MUSIL, J., 1967, Sociologie soudobého města, Praha: Svoboda, 1967, 320 s., s. 16, 72.

MUSIL, J., 2003, Proměny urbánní sociologie ve Spojených státech a Evropě 1950-2000, Sociologický časopis/ Czech sociological review, roč. 39., č. 2, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, ISSN: 0038-0288. s. 137- 167.

Neu berechnet: Niedrigere Preise in Ostdeutschland verkleinern die Einkommenslücke zwischen Ost und West, [online], URL: <http://www.diw.de/de/diw_01.c.345073.de/themen_nachrichten/neu_berechnet_niedrigere_preise_in_ostdeutschland_verkleinern_die_einkommensluecke_zwischen_ost_und_west.html> [citováno 26. června 2010].

NOVOTNÁ, D. a kol., 2001, Úvod do pojmosloví v ekologii krajiny, Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2001, 399 s. ISBN 80-7212-192-8.

Obyvatelstvo podle národnosti v okresních městech a v městech České republiky nad 10 000 obyvatel k 1. 3. 2001, 2001, [online], Český statistický úřad, URL: <[http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C20031CD3B/\\$File/41140316.pdf](http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/C20031CD3B/$File/41140316.pdf)> [citováno 11. listopadu 2009].

Odbor strategického rozvoje, [online], URL: <<http://www.usti-nad-labem.cz/cz/verejna-sprava/odbory-a-oddeleni/odbor-strategickeho-rozvoje/>> [citováno 05. července 2010].

Odbor školství kultury a sociálních služeb, [online], URL: <<http://www.usti-nad-labem.cz/cz/verejna-sprava/odbory-a-oddeleni/odbor-skolstvi-kultury-a-socialnich-sluzeb/>> [citováno 20. května 2010].

PARGAČ, J., TOMANDL, M., 1995, Mechanism of Integration of Local Communities in Czech Urban Society, In *The City: Today, Yesterday and Day Before*. Łódź: University of Lodz, Chair of Ethnology, 1995, s. 130–138.

PARK, R. E., BURGESS, W. E., MCKENZIE, D. R., 1925 (1984 reprint), *The City*, Chicago: The University of Chicago Press, 1925, 239 s., s. 1.

Počty obyvatel v obcích, [online], URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>> [citováno 27. června 2010].

Ústecký dětský parlament, [online], URL: <<http://www.sdmtilia.unas.cz/>> [citováno 21. února 2010].

POWER, A., PLÖGER, J., WINKLER, A., (2008), [online], *Transforming Cities Across Europe, An interim report on problems and progress*, London (United Kingdom): The London School of Economics and Political Science, Centre for Analysis of Social Exclusion, 2008. 56 s. ISSN 1465-3001. URL: <<http://eprints.lse.ac.uk/5132/1/CASereport49.pdf>> [citováno 07. července 2010] s. 16.

- PRADELLE, M., de La, 1996, Několik poznámek k urbání antropologii, *Český lid*, Praha: Etnologický ústav, 1996, roč. 83, č. 3, ISSN 0009-0794. s. 189 – 196.
- Programm Soziale Stadt*, 2010, [online], URL: < <http://www.sozialestadt.de/programm/>> [citováno 18. července 2010].
- Přehled sociální vyloučených lokalit v Ústí nad Labem*, [online], URL: <<http://www.smocr.cz/data/files/cinnost-socialni-oblast/4-vyzkum-v-usti-nad-l.pdf>> [citováno 27. října 2009].
- RADVANOVSÝ, Z., 1998, Ústecká oblast – několik poznámek k příčinám dnešního stavu, In *Revitalizace problémových regionů - Ekonomická, environmentální a sociální hlediska při jejich včleňování do evropského prostoru, Sborník z mezinárodní konference*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta sociálně ekonomická, 1998. 194 s. ISBN 80-7044-210-7. s. 151 – 158.
- REICHEL, J., 2009, Kapitoly metodologie sociálních výzkumů, Praha: Grada Publishing, 2009. 180 s. ISBN 978-80-247-3006-6. s. 26.
- Revitalizace městských center*, 1996, *Státní správa a samospráva: Týdenník vlády ČR*, Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1996, roč. 7, č. 15. ISSN 1213-6565. s. 26.
- ROBSON, B., 1994, No City, No Civilization, *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, vol. 19, no. 2. ISSN 0020-2754. s. 131-141.
- Rozpočet města 2010*, [online], URL: <http://www.usti-nad-labem.cz/files/rozpocet-mesta_rok-2010.xls> [citováno 08. července 2010]
- Sejdeme se v Eurocampu*, [online], URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/program/118168725-2-31.08.2009-03:00-2-sejdeme-se-v-eurocampu.html>> [citováno 21. února 2010].
- Seznam občanských sdružení*, [online], URL: <<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/Default.aspx>> [citováno 27. června 2010]
- SCHOLLAROVÁ, V., 1995, Dějiny státní správy a samosprávy a místní kultura, *Státní správa a samospráva: Týdenník vlády ČR*, Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1995, roč. 6, č. 35. ISSN 1213-6565. příloha, s. IV – VIII.
- SHORT, R. J. et al., 1997, The Reconstruction of a Postindustrial City, *Journal of Architectural Education*, May, 1997, vol. 50, no. 4, s. 244-253.
- STANĚK, T., 2005, Abschiebung oder Vertreibung?, In *Deutsche und Tschechen: Geschichte-Kultur-Politik*, Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 2005, 725 s. ISBN 3-89331-637-X. s. 528 – 535.
- Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2006*, 2002, Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, Odbor ekonomického rozvoje, 2002, [výtah] 32 s.
- Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015*, 2007, Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje, 2007, 120 s., s. 86.
- SK Cyklotour*, [online], URL: <<http://cyklotour.usti.sweb.cz/>> [citováno 21. února 2010].
- ŠAŠKOVÁ M., 2005, *Rozvoj obce a lokální identita*, Opava, 2005. 86 s. Diplomová práce na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze na katedře humanitních věd. Vedoucí diplomové práce Michal Lošťák. s. 7, 69.

ŠATAVA L., 2001, Jazyk a identita etnických menšin, Praha: Cargo Publishers, 2001, 156 s. ISBN 80-902952-1-5. s. 41-51.

Šedá eminence ODS, 2008, [online], URL: <<http://www.ct24.cz/domaci/34577-seda-eminence-ods-na-severu-cech-alexandr-novak-v-hledacku-reporteru-ct/>> [citováno 21. února 2010].

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol., 2007, Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, Praha: Portal, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 76.

TABERY, P., 2008, [online,] *Prestiž povolání*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2008, URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100819s_eu80829.pdf> [citováno 09. července 2010].

TEMELOVÁ, J., 2007, Flagship developments and the physical upgrading of the post-socialist inner city: the Golden Angel project in Prague, In *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, May 2007, Swedish Society for Anthropology and Geography, Vol. 89, Issue 2, ISSN 0435-3684. s. 169–181.

Úkoly, cíle a aktivity, [online], Spolkové centrum občansko-politického vzdělávání, URL: <http://www.bpb.de/die_bpb/50CJWG,0,0,Spolkov%E9_centrum_ob269%3Banskopolitick%E9ho_vzd283%3B1%E1v%E1n%ED.html> [citováno 1. června 2010].

UMLAUFT F. J., 1928, Verzeichnis der deutschen Vereine in Aussig: nach dem Stande vom März 1928: herausgegeben von der Aussiger Museumsgesellschaft anlässlich der zweiten Heimatausstellung "Das deutsche Vereinswesen in Aussig" (1. April bis 25. April 1928) / Zsgest. F. J. Umlauft, Ústí nad Labem: Aussiger Museumsgesellschaft.

Ústí ušetří desítky milionů, *Městské noviny, Informační list pro občany města Ústí nad Labem*, Č. 54 (červen - červenec 2009), Ústí nad Labem: Magistrát města Ústí nad Labem, 2009, Neprodejný informační dvouměsíčník pro veřejnost. Ev.číslo MK ČR E 10245, s. 4.

VAJDOVÁ Z., 1998, Nedoceněný kapitál – kooperabilita starostů měst a obcí, In *Revitalizace problémových regionů - Ekonomická, environmentální a sociální hlediska při jejich včleňování do evropského prostoru, Sborník z mezinárodní konference*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Fakulta sociálně ekonomická, 1998, 194 s. ISBN 80-7044-210-7. s. 185 – 188.

Věková struktura obyvatelstva města Ústí nad Labem k 1. Lednu 2008, 2009, Český statistický úřad Ústecký kraj na objednávku Magistrátu města Ústí nad Labem.

Vládnou, ale pouze „ze zákrytu“, 2009, [online], URL: <http://www.lidovky.cz/vladnou-ale-pouze-ze-zakrytu-div-/ln_noviny.asp?c=A091119_000008_ln_noviny_sko&klic=234257&mes=091119_0> [citováno 21. února 2010].

Volby do zastupitelstev obcí 18.11. - 19. 11.1994, [online], URL: <<http://www.volby.cz/pls/kv1994/kv51?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=7&xnumnuts=0>> [citováno 21. února 2010].

VRÁBLÍKOVÁ, J., 2007, Revitalizace krajiny v průmyslové oblasti. In *Ekologia a environmentalistika 2007*, Zvolen: Technická univerzita Zvolen, 2007, s. 309-317.

VÚT Brno, Fakulta architektury, Ústav urbanistické tvorby, 1996, Regenerace našich měst, *Státní správa a samospráva: Týdenník vlády ČR*, Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1996, roč. 7, č. 16. ISSN 1213-6565. příloha, s. II - IV.

Vývoj počtu obyvatel v okresech Ústeckého kraje, [online], URL: <http://www2.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/vyvoj_poctu_obyvatel_v_okresech_usteckeho_kraje_v_letech_1869_2001> [citováno 27. června 2010].

Výsledky voleb do zastupitelstva města Ústí nad Labem konaných ve dnech 20. a 21. října 2006, [online], URL: <[http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/e399e4499d3b91d0c12571fc00538816/\\$FILE/0427kv06m03.pdf](http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/e399e4499d3b91d0c12571fc00538816/$FILE/0427kv06m03.pdf)> [citováno 21. února 2010].

Vzdělanostní struktura u obyvatel Ústí nad Labem 15 let a starší, 2001, [online], Český statistický úřad, URL: <[http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/F6002FE051/\\$File/41130309.pdf](http://czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/F6002FE051/$File/41130309.pdf)> [citováno 11. listopadu 2009].

WALLACE, A. F. C., 1956, Revitalization movements, *American Anthropologist, New Series*, April 1956, vol. 58, no. 2 s. 264-281.

WIRTH, L., 1938, Urbanism as a way of life, *The American Journal of Sociology*, July, 1938, vol. 44, no. 1. s. 1-24.

WOLF, J. a kol., 1977, ABC člověka, 1. vyd., Praha: Orbis, 1977, 462 s. s. 226.

Zákon 1/1993 Sb. Ústava České republiky, čl. 8, [online], URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=1%2F1993&number2=&name=&text=>> [citováno 12. února 2010].

Zákon 128/2000 Sb. o obcích, [online], URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=128%2F2000&number2=&name=&text=>> [citováno 12. února 2010].

Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, [online], URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=83%2F1990&number2=&name=&text=>> [citováno 12. února 2010].

Založení občanského sdružení, [online], URL: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>> [citováno 20. února 2010]

Zastupitelstva Ústí nad Labem, [online], URL: <<http://www.usti-nad-labem.cz>>, URL: <<http://www.strekov.cz>>, URL: <<http://www.nestemice.eu>>, URL: <<http://severni-terasa.cz>>, URL: <<http://mesto-ul.cz>> [citováno 18. května 2010].

„Zdravé město“ – Ústí nad Labem, 2009, Ústí nad Labem: Universita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta sociálně ekonomická, Katedra Regionálního a lokálního rozvoje, 2009, archiv Odboru strategického rozvoje Magistrátu města Ústí nad Labem.

Zpráva o nežádoucím rozšiřování zástavby do okolních území (urban sprawl), 2009, [online], Hospodářská komora České Republiky, URL: <<http://www.komora.cz/pomahame-vasemu-podnikani/pripominkovani-legislativy-2/nove-materialy-k-pripominkam-1/nove-materialy-k-pripominkam/194-09-zprava-o-nezadoucim-rozsirovani-zastavby-do-okolnich-uzemi-urban-sprawl-t-22-10-2009.aspx>> [citováno 21. května 2010].

ZÜHLKE W., CHRISTIANSEN G., ROTERS A., 1990, Vereine und Stadtentwicklung, 1. Auflage, Dortmund: Institut für Landes- und Stadtentwicklungsforschung des Landes Nordrhein-Westfalen (ILS), 1990, 31 s. ISBN 3-8176-1001-7.

Přílohy

Seznam oslovených spolků a sdružení

Basketbalový klub Ústí nad Labem
Centrum komunitní práce Ústí nad Labem
Centrum krizové intervence Spirála, o.s.
Centrum pro rodinu Archa
Collegium Bohemicum, o. s.
Člověk v tísni, o.p.s.
Dobrovolnické centrum, o.s.
Drug Out Klub, o.s.
Dům dětí a mládeže
Estuario, o.s.
Fokus, o.s Kolumbus, o.s.
Kheroro, o.s.
Klub českých turistů
Klub sportovních potápěčů Ústí nad Labem
Komunitní centrum světluška
Občanské sdružení 400/27
Oblastní charita
Oblastní spolek Českého červeného kříže
Opora, o.s, terénní služby pro seniory a zdravotně postižené
Pionýr
Poradna pro integraci
Poradna pro mezilidské vztahy
Poradna pro ženy a dívky, o.s.
Rodinné centrum Slunečník
Sbor dobrovolných hasičů Ústí nad Labem 2
Sdružení dětí a mládeže Tilia, o. s.
Sdružení pro pomoc mentálně postiženým v ČR
SelfHelp, o.s.
Severočeské ekonomické a vzdělávací sdružení, o. s.
Skaut – Junák
SK Cyklotour
Svaz tělesně postižených ČR
Tyfloservis, o.p.s.
Ústím na kole
Vodní záchranná služba Ústí nad Labem
White Light I., o.s.
YMCA, o.s.
Zachraňte Střížák!

Přehled investičních akcí s použitím pojmu „revitalizace“, „regenerace“ v Ústí nad Labem

Malá Hradební – revitalizace
Regenerace bytových domů
Revitalizace Domu kultury
Revitalizace Habrovického rybníka
Revitalizace Krásného Března a Neštěmic
Revitalizace Labských nábřeží
Revitalizace Letního kina
Revitalizace městského centra
Revitalizace Městského stadionu
Revitalizace objektu Kubelíkova 1231/1 (Jesle)
Revitalizace objektu Větruše v Ústí nad Labem: sportoviště - zrcadlové bludiště - zeleň
Revitalizace panelového sídliště Krásné Březno
Revitalizace veřejných prostranství
Revitalizace Všebořické důlní propadliny
Revitalizace zbytkové jámy Milada-Petri
Revitalizace zeleně na Větruši
ZOO – revitalizace části objektů a prostor

Dotazník

Úvodní informace zveřejněné respondentům

Dobrý den,

děkuji Vám, že jste se rozhodl/a vyplnit tento dotazník, který sbírá informace o vnímání procesu revitalizace a image města u správy města a zástupců vybraných spolků, jako představitelů veřejnosti.

Výsledky tohoto dotazníku budou vyhodnoceny a použity v mé diplomové práci oboru etnologie, věnované otázce revitalizace měst, s konkrétním pohledem na Ústí nad Labem.

Dotazník je plně anonymní, autor o respondentech nechce zjišťovat žádné osobní informace. Proto Vás prosím o pozorné vyplnění. Čas potřebný k vyplnění dotazníku je okolo 10 minut.

Sven Czastka

Instrukce pro vyplnění dotazníku (nápopvěda)

U každé otázky Vám budou nabídnuty možnosti odpovědí. Zvolte prosím vždy minimálně jednu, zpravidla je možno vybírat více odpovědí či doplňte krátký komentář, pokud to otázka nabídne.

Některé otázky jsou odvislé od členství ve spolku či účasti na správě města. Pokud se účastníte obojího, odpovězte prosím na všechny otázky. Pokud tedy například nejste členem žádného spolku, či se neúčastníte žádným způsobem na správě města, tyto otázky přeskočte.

Odpovědi respondentů

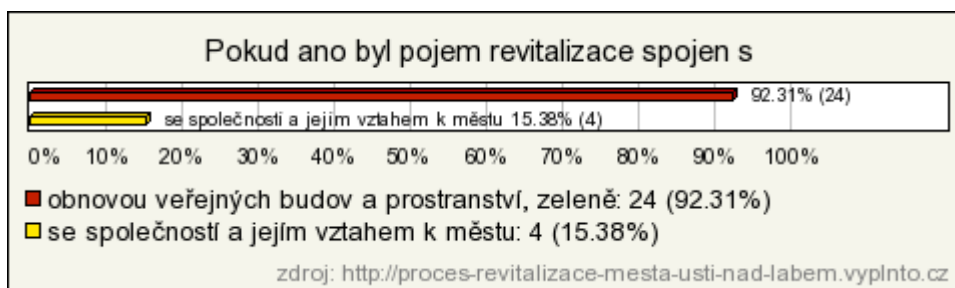
1. Slyšel/a jste již někdy pojem revitalizace ve spojení s městem Ústím nad Labem? (povinná, ano - nevím - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	26	100%	100%	Filtruj

2. Pokud ano byl pojem revitalizace spojen s (povinná, seznam - alespoň jedna - polouzavřená)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
obnovou veřejných budov a prostranství, zeleně	24	92.31%	92.31%	Filtruj
se společností a jejím vztahem k městu	4	15.38%	15.38%	Filtruj

3. Myslíte si, že je v současnosti potřeba město oživovat a případně co konkrétně?

(povinná, seznam - alespoň jedna)

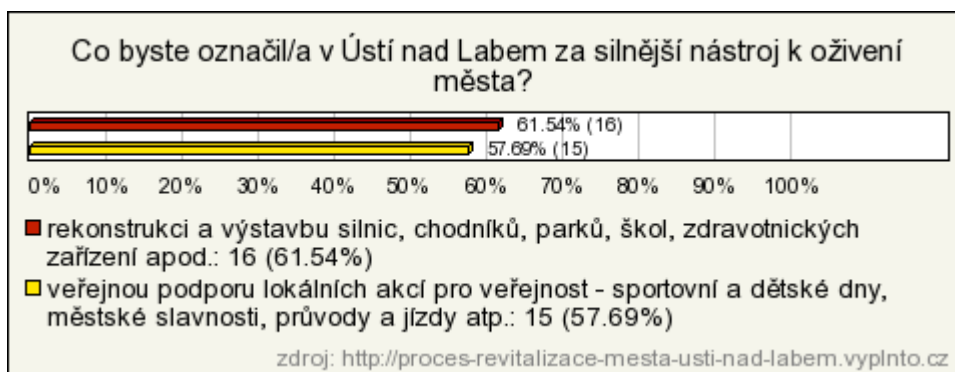
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano veřejné budovy a prostranství, zeleň	21	80.77%	80.77%	Filtruj
ano společnost a její vztah k městu	19	73.08%	73.08%	Filtruj
ano jiné	2	7.69%	7.69%	Filtruj

4. Co byste označil/a v Ústí nad Labem za silnější nástroj k oživení města?

(povinná, seznam - alespoň jedna)

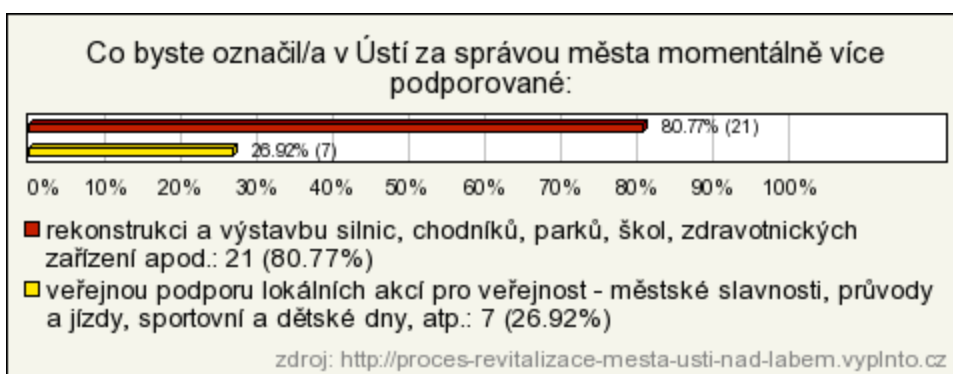
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
rekonstrukci a výstavbu silnic, chodníků, parků, škol, zdravotnických zařízení apod.	16	61.54%	61.54%	Filtruj
veřejnou podporu lokálních akcí pro veřejnost - sportovní a dětské dny, městské slavnosti, průvody a jízdy atp.	15	57.69%	57.69%	Filtruj

5. Co byste označil/a v Ústí za správu města momentálně více podporované?

(povinná, seznam - alespoň jedna)

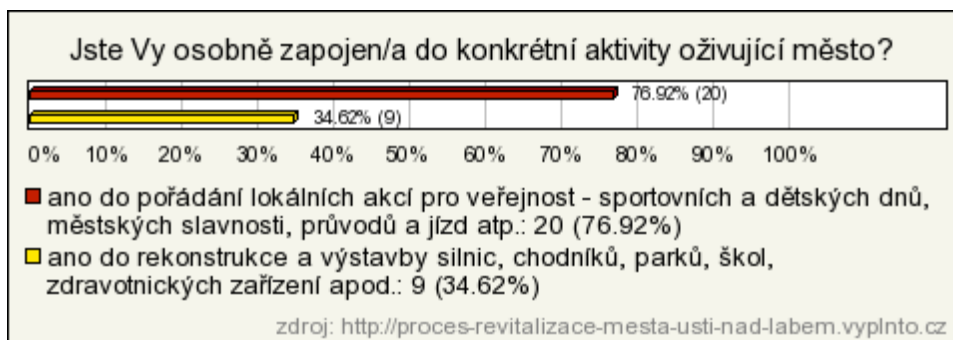
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
rekonstrukci a výstavbu silnic, chodníků, parků, škol, zdravotnických zařízení apod.	21	80.77%	80.77%	Filtruj
veřejnou podporu lokálních akcí pro veřejnost - městské slavnosti, průvody a jízdy, sportovní a dětské dny, atp.	7	26.92%	26.92%	Filtruj

6. Jste Vy osobně zapojen/a do konkrétní aktivity oživující město?

(povinná, seznam - alespoň jedna)

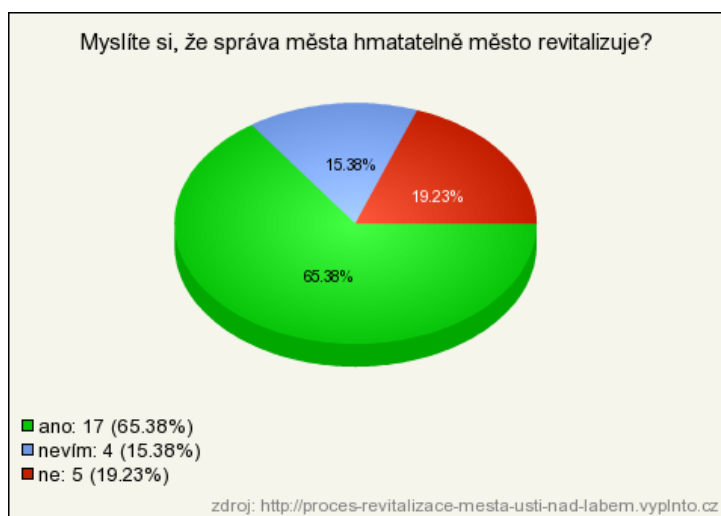
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano do pořádání lokálních akcí pro veřejnost - sportovních a dětských dnů, městských slavnosti, průvodů a jízd atp.	20	76.92%	76.92%	Filtruj
ano do rekonstrukce a výstavby silnic, chodníků, parků, škol, zdravotnických zařízení apod.	9	34.62%	34.62%	Filtruj

7. Myslíte si, že správa města hmatatelně město revitalizuje?

(povinná, ano - nevím - ne)

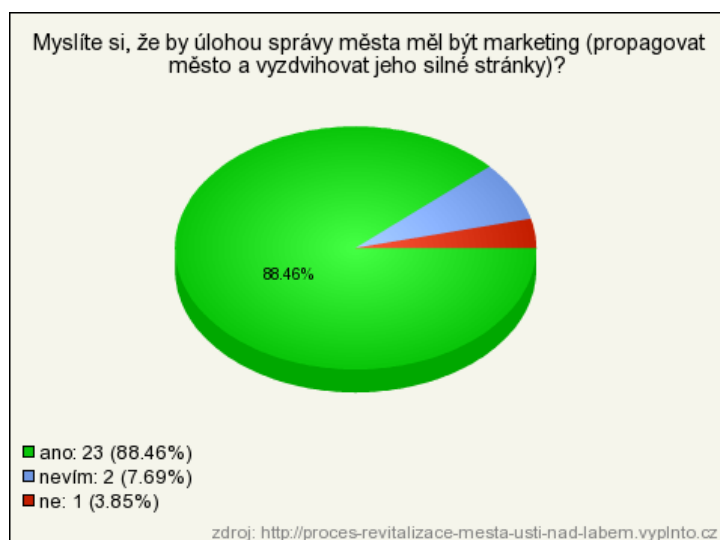
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	17	65.38%	65.38%	Filtruj
ne	5	19.23%	19.23%	Filtruj
nevím	4	15.38%	15.38%	Filtruj

8. Myslíte si, že by úlohou správy města měl být marketing (propagovat město a vyzdvihovat jeho silné stránky)?

(povinná, ano - nevím - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	23	88.46%	88.46%	Filtruj
nevím	2	7.69%	7.69%	Filtruj
ne	1	3.85%	3.85%	Filtruj

9. Myslíte, že marketing může v Ústí přispět k revitalizaci města?

(povinná, ano - nevím - ne)

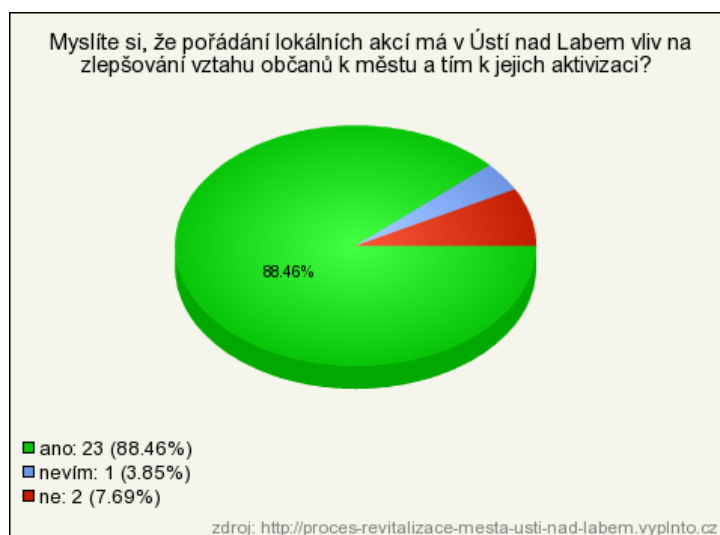
<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
ano	24	92.31%	92.31%	Filtruj
ne	2	7.69%	7.69%	Filtruj

10. Myslíte si, že pořádání lokálních akcí má v Ústí nad Labem vliv na zlepšování vztahu občanů k městu a tím k jejich aktivizaci?

(povinná, ano - nevím - ne)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
ano	23	88.46%	88.46%	Filtruj
ne	2	7.69%	7.69%	Filtruj
nevím	1	3.85%	3.85%	Filtruj

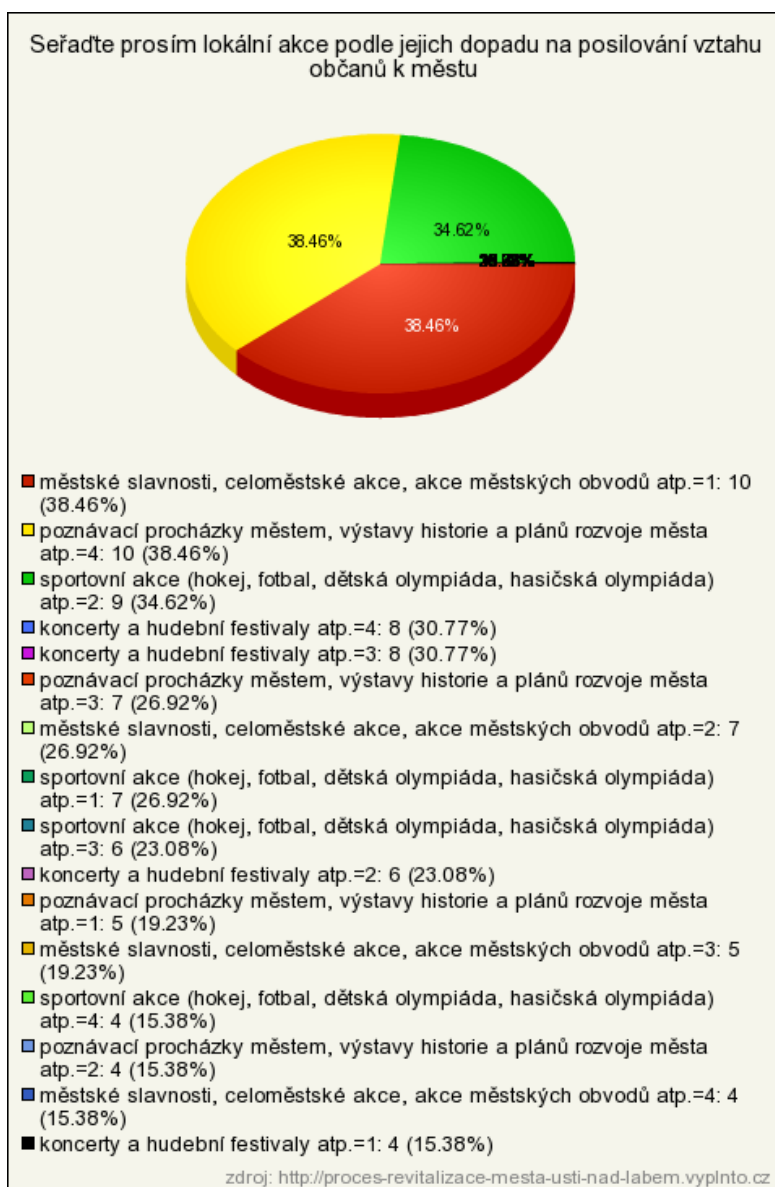

11. Seřad'te prosím lokální akce podle jejich dopadu na posilování vztahu občanů k městu.

(povinná, seznam - seřazení možností)

Odpověď	Průměrné pořadí	Rozptyl
městské slavnosti, celoměstské akce, akce městských obvodů atp.	2.115	1.179
sportovní akce (hokej, fotbal, dětská olympiáda, hasičská olympiáda) atp.	2.269	1.043
koncerty a hudební festivaly atp.	2.769	1.101
poznávací procházky městem, výstavy historie a plánů rozvoje města atp.	2.846	1.284

12. Myslíte si, že podnět k pořádání lokálních akcí by měla dávat především:

(povinná, seznam - právě jedna)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
společně	19	73.08%	73.08%	Filtruj
spolky a sdružení	7	26.92%	26.92%	Filtruj

13. Myslíte si, že by lokální akce měl být finančně zajištěn především:

(povinná, seznam - právě jedna)

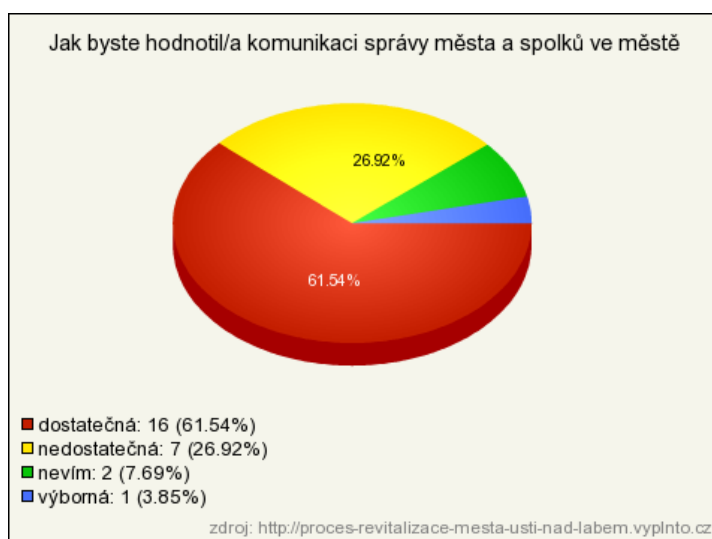
<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
společně	22	84.62%	84.62%	Filtruj
spolky a sdružení (za podpory sponzorů)	3	11.54%	11.54%	Filtruj
správou města	1	3.85%	3.85%	Filtruj

14. Jak byste hodnotil/a komunikaci správy města a spolků ve městě?

(povinná, seznam - právě jedna)

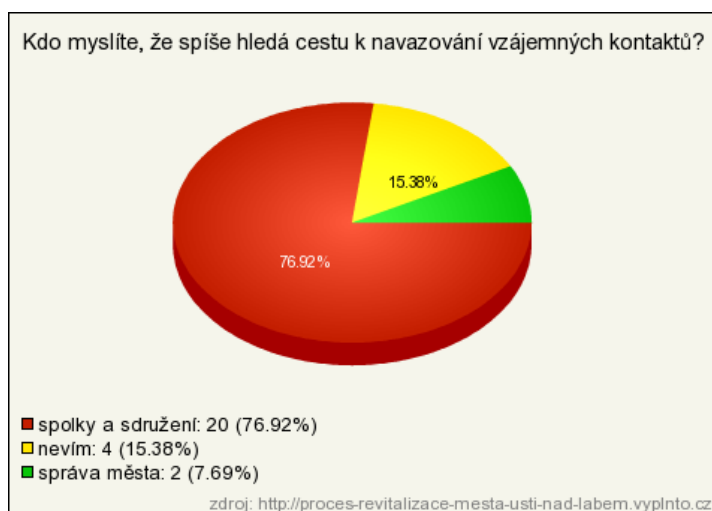
<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
dostatečná	16	61.54%	61.54%	Filtruj
nedostatečná	7	26.92%	26.92%	Filtruj
nevím	2	7.69%	7.69%	Filtruj
výborná	1	3.85%	3.85%	Filtruj

15. Kdo myslíte, že spíše hledá cestu k navazování vzájemných kontaktů?

(povinná, seznam - právě jedna)

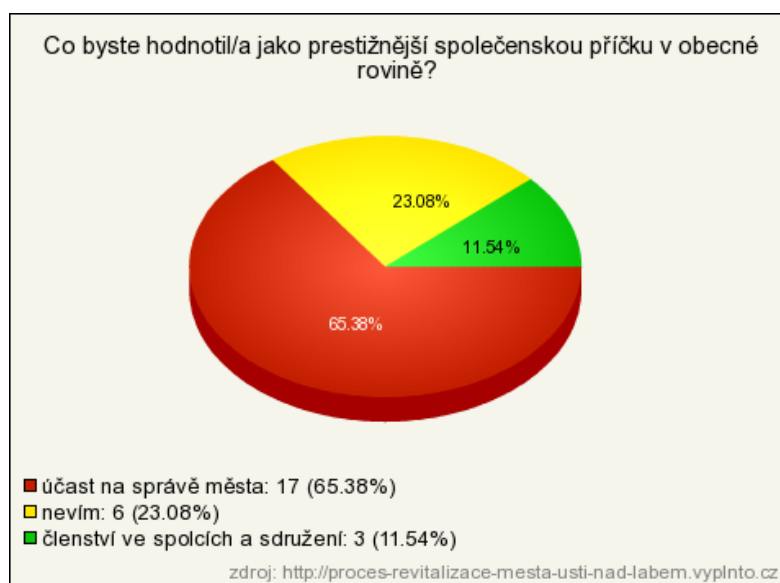
<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
spolky a sdružení	20	76.92%	76.92%	Filtruj
nevím	4	15.38%	15.38%	Filtruj
správa města	2	7.69%	7.69%	Filtruj

16. Co byste hodnotil/a jako prestižnější společenskou příčku v obecné rovině?

(povinná, seznam - právě jedna)

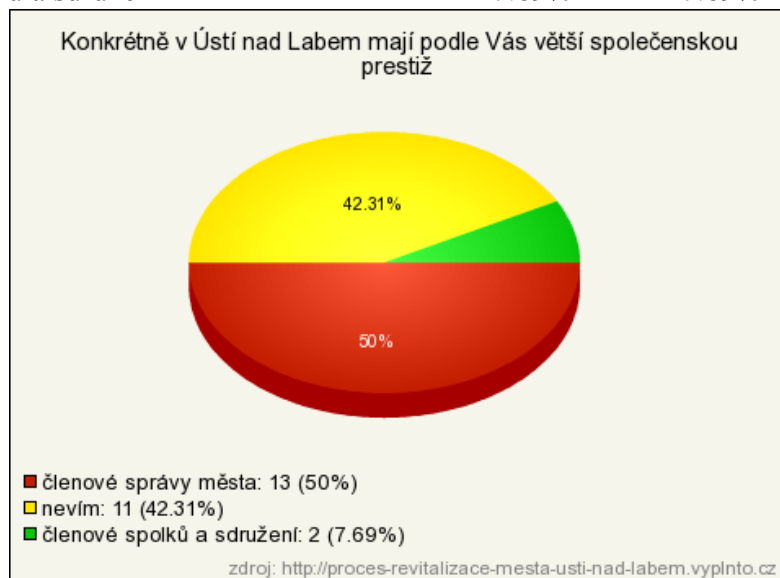
<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
účast na správě města	17	65.38%	65.38%	Filtruj
nevím	6	23.08%	23.08%	Filtruj
členství ve spolcích a sdružení	3	11.54%	11.54%	Filtruj

17. Konkrétně v Ústí nad Labem mají podle Vás větší společenskou prestiž?

(povinná, seznam - právě jedna)

<i>Odpověď</i>	<i>Počet</i>	<i>Lokálně</i>	<i>Globálně</i>	<i>Akce</i>
členové správy města	13	50%	50%	Filtruj
nevím	11	42.31%	42.31%	Filtruj
členové spolků a sdružení	2	7.69%	7.69%	Filtruj

18. Pokud jste (také) členem spolku: Pokud byste byl/a správou města vyzván/a ke spolupráci na aktivitách zlepšujících život a aktivitu obyvatel ve městě:

(nepovinná, seznam - právě jedna)

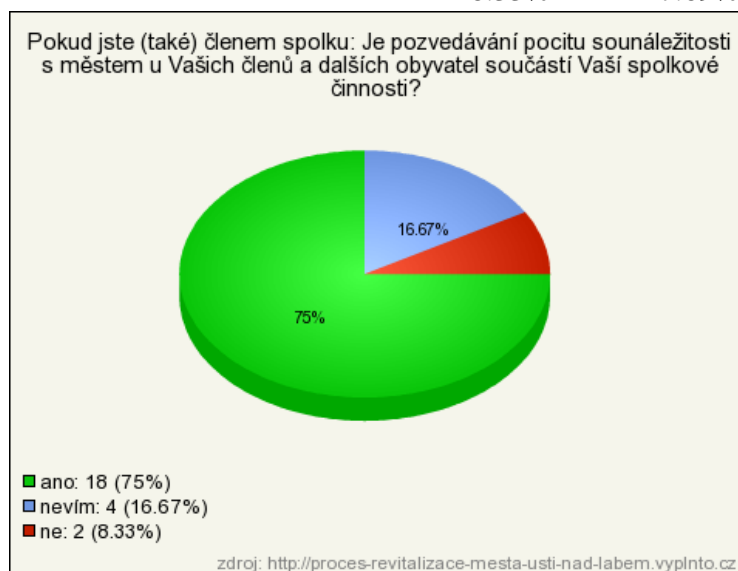
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
měl bych zájem i ve svém volném čase	19	79.17%	73.08%	Filtruj
měl bych zájem, pokud by to neovlivnilo můj volný čas	5	20.83%	19.23%	Filtruj

19. Pokud jste (také) členem spolku: Je pozvedávání pocitu sounáležitosti s městem u Vašich členů a dalších obyvatel součástí Vaší spolkové činnosti?

(nepovinná, ano - nevím - ne)

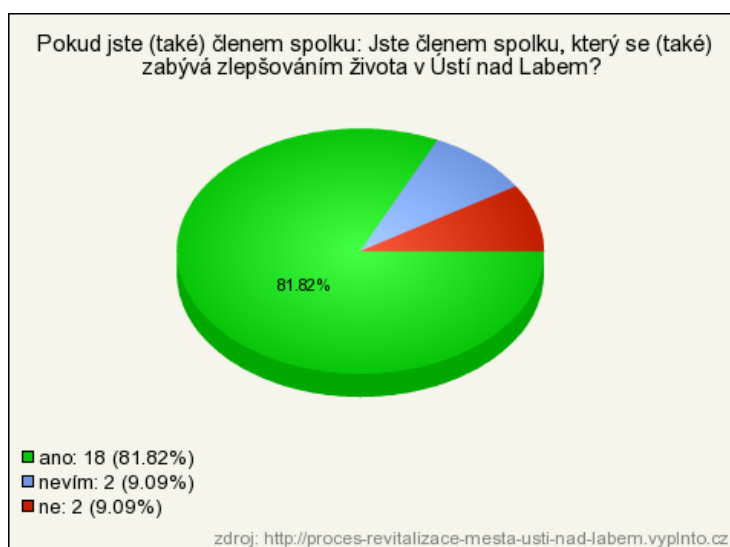
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	18	75%	69.23%	Filtruj
nevím	4	16.67%	15.38%	Filtruj
ne	2	8.33%	7.69%	Filtruj

20. Pokud jste (také) členem spolku: Jste členem spolku, který se (také) zabývá zlepšováním života v Ústí nad Labem?

(nepovinná, ano - nevím - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	18	81.82%	69.23%	Filtruj
nevím	2	9.09%	7.69%	Filtruj
ne	2	9.09%	7.69%	Filtruj

21. Pokud jste (také) ve správě města: Pokud byste byl/a zástupci spolků vyzván/a ke spolupráci na aktivitách zlepšujících život a aktivitu obyvatel ve městě

(nepovinná, seznam - právě jedna)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
měl bych zájem i ve svém volném čase	15	93.75%	57.69%	Filtruj
měl bych zájem, pokud by to neovlivnilo můj volný čas	1	6.25%	3.85%	Filtruj

22. Pokud jste (také) ve správě města: Je pozvedávání aktivity obyvatel města důležitou náplní Vašeho působení ve správě města?

(nepovinná, ano - nevím - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	11	73.33%	42.31%	Filtruj
ne	3	20%	11.54%	Filtruj
nevím	1	6.67%	3.85%	Filtruj

23. Jste ve svém soukromém životě dobrovolnický aktivní ve zlepšování života v Ústí nad Labem a to mimo spolkovou činnost či činnost ve správě města?

(povinná, ano - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	19	73.08%	73.08%	Filtruj
ne	7	26.92%	26.92%	Filtruj

24. Cítíte Vy osobně pocit sounáležitosti s městem?

(nepovinná, ano - nevím - ne)

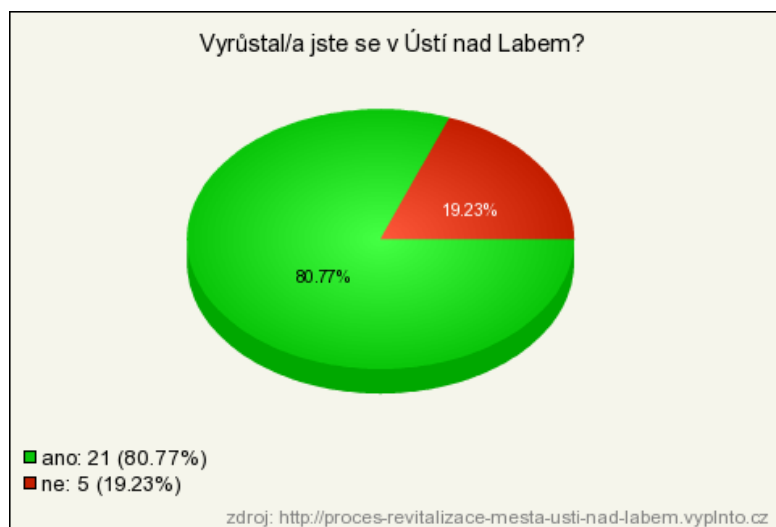
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	21	100%	80.77%	Filtruj

25. Vyrůstal/a jste se v Ústí nad Labem?

(povinná, ano - ne)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	21	80.77%	80.77%	Filtruj
ne	5	19.23%	19.23%	Filtruj

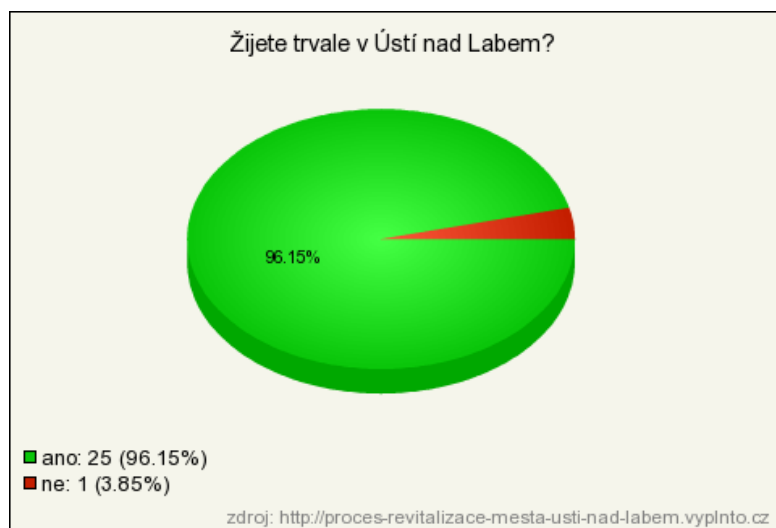

26. Žijete trvale v Ústí nad Labem?

(povinná, ano - ne)

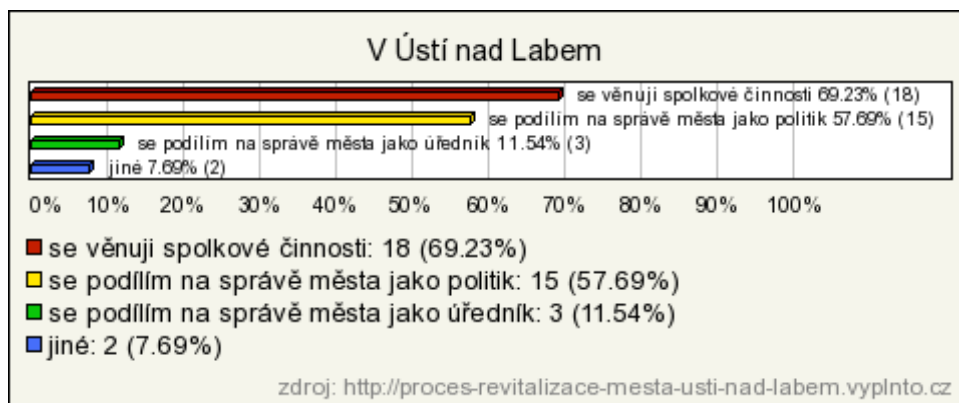
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ano	25	96.15%	96.15%	Filtruj
ne	1	3.85%	3.85%	Filtruj

27. V Ústí nad Labem:

(povinná, seznam - alespoň jedna)

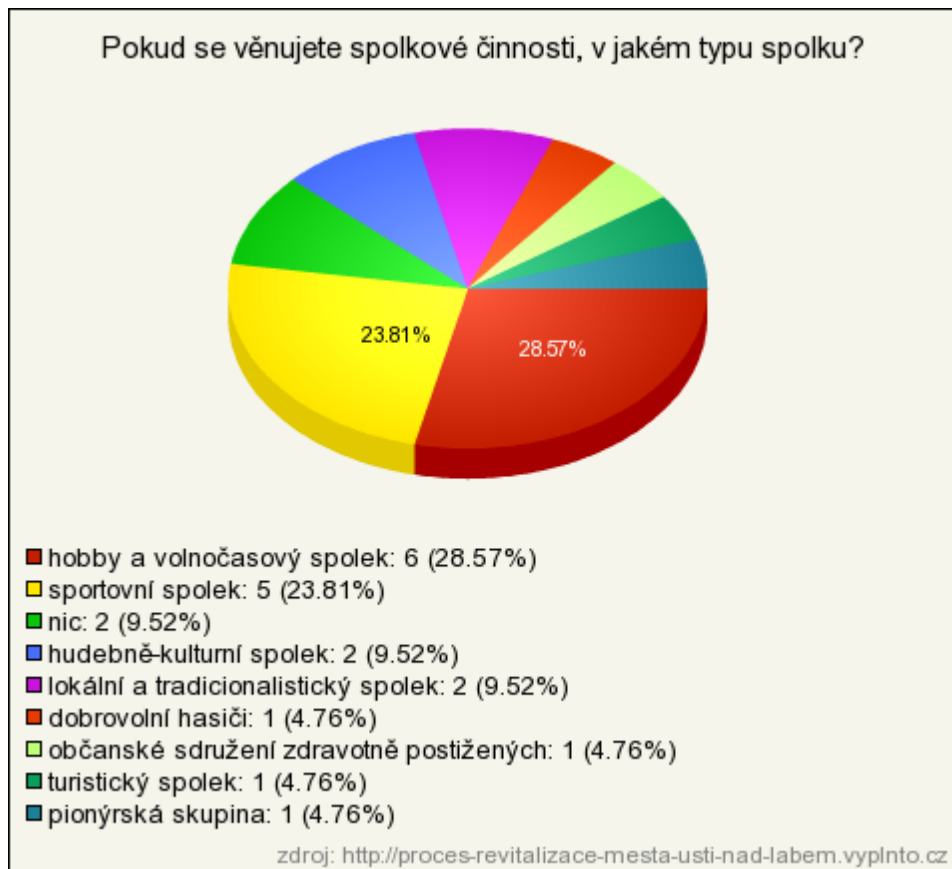
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
se věnuji spolkové činnosti	18	69.23%	69.23%	Filtruj
se podílím na správě města jako politik	15	57.69%	57.69%	Filtruj
se podílím na správě města jako úředník	3	11.54%	11.54%	Filtruj
jiné	2	7.69%	7.69%	Filtruj

28. Pokud se věnujete spolkové činnosti, v jakém typu spolku?

(nepovinná, seznam - právě jedna - polouzavřená)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
hobby a volnočasový spolek	6	28.57%	23.08%	Filtruj
sportovní spolek	5	23.81%	19.23%	Filtruj
nic	2	9.52%	7.69%	Filtruj
hudebně-kulturní spolek	2	9.52%	7.69%	Filtruj
lokální a tradicionalistický spolek	2	9.52%	7.69%	Filtruj
dobrovolní hasiči	1	4.76%	3.85%	Filtruj
občanské sdružení zdravotně postižených	1	4.76%	3.85%	Filtruj
turistický spolek	1	4.76%	3.85%	Filtruj
pionýrská skupina	1	4.76%	3.85%	Filtruj

29. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

(povinná, seznam - právě jedna)

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
VŠ	14	53.85%	53.85%	Filtruj
SŠ	10	38.46%	38.46%	Filtruj
vyučen	2	7.69%	7.69%	Filtruj

Obrazová příloha

Obr. č. 13 - Deska upomínající na regeneraci panelových domů v Krásném Březně.

Obr. č. 14 - Demolice brownfieldu před jeho revitalizací – přeměnou na hřiště.

Obr. č. 15 - Interakce správy města a občanů – veřejné projednání agentury Zdravé město

Obr. č. 16 - Občané označují nejpalčivější problémy ve městě ke (společnému?) řešení.

deník | pondělí 21. června 2010

PROČ ŽIJÍ V CENTRU?

Nejraději bych se odtud hned odstěhoval

V Ústí nad Labem žiji od dětství a musím říci, že kdybych mohl, tak se odtud hned odstěhuju. Nelíbí se mi vybetonované náměstí, které postrádá jakoukoli zeleň, a tak se v nedávných parných dnech nebylo kam schovat. Velká obchodní centra uvnitř města jsou sice fajn, ale prakticky zmizelo historické jádro Ústí. Navíc mi přijde, že obchodních center je tady moc a nemá v nich takřka kdo nakupovat. Bohužel, drží mě tady práce.

JIŘÍ KOLODĚJ
31 let, zástupce vedoucího

UDÁLOSTI V METROPOLI

STYDÍM SE ...

*Cesta na Střekov?
To je na zvracení*

To, co rozhodně kárám, je fakt, že centrum města, které se dlouhou dobu přestavovalo, přestává být pro normální lidi, kteří nemají auto. Dále, běžte k tomu slavnému parníkovému Foru a podívejte se, jaký je tam neuvěřitelný bordel. Běžte pěšky na Střekov viaduktem, ve kterém si potmě vymknete nohu a pozvracíte se. A to si nepřipadám jako důchodce.

Stala se mi jedna věc a ta byla kouzelná. Před ústecké vlakové nádraží, které bylo v době rekonstrukce pěkně rozbourané, vystoupili pěkně „voháknutí“ podnikatelé, vytáhli mobily – asi si chtěli zavolat taxíka – a jeden říká druhému: „Ty vole, dáš na první pohled?“ A ten druhý mu odpovídal: „No, radši ne.“ Tato příhoda o tomto městě vypovídá. Nevím, jestli to je otázka těch, kteří město stavějí nebo těch, kteří ho využívají a zneužívají.

Jaroslav Haidler, ředitel Činoherního studia

Obr. č. 17 a 18 - Kritická vyjádření občanů města k lokálnímu dění.

Obr. č. 1 - Stavba babylonské věže, Peter Brueghel, 1563.

zdroj: URL: <<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e1/Brueghel-tower-of-babel.jpg/795px-Brueghel-tower-of-babel.jpg>> [citováno 10. října 2010].

Obr. č. 2 - Fotografie spojující stavbu s uměním. Obraz původních obyvatel přestavovaného sídliště měl být umístěn v novostavbě na schodišti, aby starousedlíci byli vzpomínkou novým obyvatelům.

zdroj: GLASER, M. A., (hrsg.), 2008, Baustelle: Metamorphosen in der Stadt, Baden: Lars Müller Publishers, 2008, 144 s. ISBN 978-3-03778-111-1. s. 112.

Obr. č. 3 - Odsun německého obyvatelstva z Ústí nad Labem, 1945.

zdroj: archiv Magistrátu města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje.

Obr. č. 4 - Slovo primátora MUDr. Josefa Jílka.

zdroj: KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. předmluva.

Obr. č. 5 - Obyvatelstvo Ústí nad Labem dle národnosti.

zdroj: SLBD (2001)

Obr. č. 6 - Věkové složení obyvatelstva Ústí nad Labem.

zdroj: SLBD (2001)

Obr. č. 7 - Vzdělanostní struktura obyvatel Ústí nad Labem 15 let a starší.

zdroj: SLBD (2001)

Obr. č. 8 - Zastupitelstva ve městě Ústí nad Labem a jejich členové.

zdroj: *Zastupitelstva Ústí nad Labem*, [online], URL: <<http://www.usti-nad-labem.cz>>, URL: <<http://www.strekov.cz>>, URL: <<http://www.nestemice.eu>>, URL: <<http://severni-terasa.cz>>, URL: <<http://mesto-ul.cz>> [citováno 18. května 2010].

Obr. č. 9 - Přehled dělení spolků dle zaměření činnosti.

zdroj: ZÜHLKE W., CHRISTIANSEN G., ROTERS A., 1990, Vereine und Stadtentwicklung, 1. Auflage, Dortmund: Institut für Landes- und Stadtentwicklungsforschung des Landes Nordrhein-Westfalen (ILS), 1990, 31 s. ISBN 3-8176-1001-7. s. 7.

Obr. č. 10 - Historické dělení spolků v Ústí nad Labem.

zdroj: HYE, P., H., 1995, Spolky, In *Dějiny města Ústí nad Labem*, KAISEROVÁ, K., KAISER, V. a kol., Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. 369 s. ISBN 80-901 761-5-1. s. 100.

Obr. č. 11 - Informační středisko Eisenbahnstrasse 49 – Leipziger Osten, Lipsko, 19. listopadu 2008.

zdroj: archiv autora

Obr. č. 12 - Respondenti dle jejich působnosti v Ústí nad Labem.

zdroj: dotazníkové šetření

Obr. č. 13 - Deska upomínající na regeneraci panelových domů v Krásném Březně.
zdroj: archiv Magistrátu města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje.

Obr. č. 14 - Demolice brownfieldu před jeho revitalizací – přeměnou na hřiště.
zdroj: archiv Magistrátu města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje

Obr. č. 15 - Interakce správy města a občanů – veřejné projednání agendy Zdravé město, 22. října 2009, Informační středisko města Ústí nad Labem.
zdroj: archiv autora

Obr. č. 16 - Občané označují nejpálčivější problémy ve městě ke (společnému?) řešení. Veřejné projednání agendy Zdravé město, 22. října 2009, Informační středisko města Ústí nad Labem.
zdroj: archiv autora

Obr. č. 17 a 18 - Kritická vyjádření občanů města k lokálnímu dění.
zdroj: *Ústecký deník*, Praha: VLTAVA-LABE-PRESS, 21. června 2010.

Obr. č. 19 – Pečeť města Ústí nad Labem
zdroj: archiv Magistrátu města Ústí nad Labem, Odbor strategického rozvoje, autor: Kaiser Vladimír

Obr. č. 19 – Pečeť města Ústí nad Labem